

UNIVERZITA KARLOVA

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra Blízkeho východu

Bakalárska práca

Jana Medveďová

**„Moderné otroctvo“: Súčasná situácia zahraničných pracovníčok
v domácnostiach v krajinách Zálivu**

„Moderní otroctví“: Současná situace zahraničních pracovníků v domácnostech
v zemích Zálivu

„Modern slavery“: The current situation of migrant domestic workers in the
Gulf countries

Pod'akovanie:

V prvom rade by som chcela vyjadriť veľké pod'akovanie svojej vedúcej práce Tereze Jermanovej, ktorá so mnou počas jej písania jednala so všetkou zhovievavosťou a nesmiernou obetavosťou. V mnohých ohľadoch so mnou mala veľkú trpezlivosť a pokúšala sa zo mňa dostať tie najlepšie výsledky. Tiež ďakujem svojim kolegyniam a kolegom na katedre za podporu a výživné diskusie nad témou mojej bakalárskej práce. Ďalšie pod'akovanie patrí samozrejme mojej rodine a blízkym priateľom, ktorí sú mi neskutočnou oporou v osobnom aj študijnom živote a neprestávajú vo mňa veriť aj keď sama strácam posledné štipky nádeje.

Nedá mi nepod'akovať sa aj všetkým aktivistom a akademikom, ktorí či už slovom alebo perom bojujú za ľudské životy. Ďakujem tiež všetkým pracovníčkam v domácnosti, ktoré sa častokrát v slzách rozhodli zdieľať svoje osobné príbehy, aby tak vrhli aspoň trošku svetla na nepráva, ktoré sa im dejú.

Prehlásenie:

Prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité pramene a literatúru, a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe, dňa 6. 7. 2021

Jana Medved'ová

Kľúčové slová (slovensky):

moderné otroctvo, otroctvo, krajiny Zálivu, sponzorský systém kafāla, vykorisťovanie práce, zahraničné pracovníčky v domácnosti

Kľúčové slová (česky):

moderní otroctví, otroctví, země Zálivu, sponzorský systém kafāla, vykořisťování práce, zahraniční pracovnice v domácnosti

Kľúčové slová (anglicky):

modern slavery, slavery, Gulf countries, kafala sponsorship system, labour exploitation, women migrant domestic workers

Abstrakt (slovensky):

Práca sa zameriava na priblíženie situácie, v ktorej sa nachádzajú zahraničné pracovníčky, ktoré prichádzajú pracovať do domácností v krajinách Zálivu. Bližšie sa venuje histórii otroctva v tomto regióne, definovaní moderného otroctva, migračným politikám štátov vysielajúcich domácu pracovnú silu aj tým, ktoré ju prijímajú. Skúma sponzorský systém *kafāla*, ktorý domáce pracovníčky uvrhne do situácie umožňujúcej vykorisťovanie. Práca sa ďalej sústreďí na analýzu ich súčasnej situácie v jednotlivých domácnostiach, pričom venuje pozornosť tomu, ako sa do tejto situácie dostávajú. V tomto kontexte si autorka kladie otázku, či ich situáciu môžeme považovať za „moderné otroctvo“. V závere pozorovania sa potvrdilo, že skúmané podmienky domácich pracovníčok v Zálive spĺňajú atribúty moderného otroctva.

Abstrakt (česky):

Práce se zaměřuje na přiblížení situace, v níž se nacházejí zahraniční pracovníce, které přicházejí pracovat do domácností v zemích Zálivu. Blíže se věnuje historii otroctví v tomto regionu, definování moderního otroctví, migračním politikám států vysílajících domácí pracovní sílu i těm, které ji přijímají. Zkoumá sponzorský systém *kafāla*, který domácí pracovníce uvrhne do situace umožňující vykořisťování. Práce se dále soustředí na analýzu jejich současné situace v jednotlivých domácnostech, přičemž věnuje pozornost tomu, jak se do této situace dostávají. V tomto kontextu si autorka klade otázku, zda jejich situaci můžeme považovat za "moderní otroctví". V závěru pozorování se potvrdilo, že zkoumané podmínky domácích pracovníček v Zálivu splňují atributy moderního otroctví.

Abstract (in English):

This study takes a closer look at the current situation of female domestic workers working the households of the Arab Gulf. It deals with the history of slavery in the observed region, definitions of modern slavery, migration policies of both, the states of origin and the host countries of domestic workers. It examines the *kafāla* sponsorship system, which plunges domestic workers into conditions that allow their exploitation. The work will further focus on analysing their current situation of individual households paying attention to circumstances preceding this situation. In this context, the author wonders whether their situation can be considered a 'modern slavery'. The conclusion of the observation confirmed that the conditions examined by domestic workers in the Gulf fulfil the attributes of modern slavery.

Obsah

PREDHOVOR	7
ÚVOD	10
VÝSKUMNÁ TÉMA A JEJ RELEVANCIA	10
STAV BĀDANIA.....	16
METODOLÓGIA, MATERIÁLY A JAZYKOVÁ POZNÁMKA	20
1. TRADIČNÉ OTROCTVO V BLÍZKOVÝCHODNÝCH SPOLOČNOSTIACH	22
1.1 DEFINÍCIA TRADIČNÉHO OTROCTVA	22
1.2 ZAKOTVENIE OTROCTVA V MOSLIMSKÝCH SPOLOČNOSTIACH	26
2. MLADŠÍ BRAT AKOBY STARŠIEMU Z OKA VYPADOL: VYMEDZENIE MODERNÉHO OTROCTVA	33
2.1 MODERNÉ OTROCTVO	33
2.1.1 <i>Definície niektorých foriem moderného otroctva</i>	39
3. „MODERNÉ DOMÁCE OTROKYNE“ V ZÁLIVE?	43
3.1 HISTÓRIA PRACOVNEJ MIGRÁCIE DO ZÁLIVU A MIGRAČNÉ POLITIKY	45
3.2 MOTIVÁCIE DOMÁCIH PRACOVNÍČOK ALEBO PREČO SEM STÁLE PRÚDIA?	48
4. MIGRAČNÝ PROCES – POČIATKY VYKORISŤOVANIA PRI NÁBORE, DEZINFORMÁCIE, LŽI A ZRADNÉ PRACOVNÉ ZMLUVY	53
4.1 KAFĀLA, DVOJSTRANNÉ DOHODY, ÚČTOVANIE NEOPRÁVNENÝCH POPLATKOV A PLATOVÁ NÁRODNOSTNE PODMIENENÁ DISKRIMINÁCIA	58
4.2 MEDZINÁRODNÁ OCHRANA PRÁV MIGRANTOV - KTO DOMÁCIH PRACOVNÍČKAM GARANTUJE OCHRANU?	67
5. SÚČASNÁ SITUÁCIA ZAHRANIČNÝH PRACOVNÍČOK V DOMÁCNOSTIACH ZÁLIVU	71
5.1 PRACOVNÉ PODMIENKY „MODERNÝH OTROKÝŇ“	71
ZÁVER	87
BIBLIOGRAFIA	88
INTERNETOVÉ ZDROJE.....	94
INTERNETOVÉ ZDROJE – VIDEÁ.....	102

Predhovor

Približne pred tromi rokmi som plná nových dojmov a zážitkov odlietala domov z letiska v Kuvajte. Bolo to v letnom období, kedy Kuvajt pôsobí vyludnene, keďže všetci, ktorí majú tú možnosť, odcestujú do chladnejších oblastí alebo odídu na dovolenky do zahraničia. Práve v tejto dobe mnoho zahraničných pracovníkov, tí ktorí práve nesprevádzajú svojich zamestnávateľov, odchádza domov na návštevu vlastných rodín.

Prichádzala som na letisko neskoro v noci s očakávaním, že sa mi v tak pokročilej nočnej hodine podarí rýchlo prejsť cez všetky potrebné kontroly. Prekvapilo ma, že sa letisko hemžilo ľuďmi ako na pravé popoludie. Viditeľne išlo prevažne o filipínske a indické zahraničné pracovníčky a pracovníkov, ktorí sa tešili na cestu domov a medzi nimi sa občas mihlo pár európskych turistov. Na letisku nevládol pokoj, ale niečo, čo by sme mohli nazvať organizovaným chaosom. Zamestnanci letiska po tejto skupine ľudí hlasno pokrikovali s cieľom usmerniť ich pri bezpečnostnej kontrole. Mne sa dostalo veľmi milého jednania bez postrkovania a upozorňovania.

Nasledovala kontrola dokladov pri výstupe z krajiny. Spomínam si, že za okienkom vtedy sedel mladý colník, ktorý pri pohľade na mňa nahodil nestrojený úsmev a nadviazal aj príjemnú konverzáciu. Dostala som od neho potrebnú pečiatku spolu s prianím pohodlného letu a bez problémov som tak mohla nastúpiť do lietadla a opustiť krajinu. Rovnaký pán, ale už pri kontrole dokladov pani, ktorá stála hneď za mnou taký milý nebol. Od začiatku s ňou jednal povýšenecky a arogantne jej vysvetľoval, že sa z krajiny len tak ľahko nedostane, pretože jej kvôli chýbajúcim dokumentom nemôže udeliť výstup. Pani sa nechcela dať len tak ľahko odbiť a rukami-nohami sa mu snažila vysvetliť, že má zakúpené letenky a chce po rokoch vidieť svoje deti na Filipínach. Žiaľ neuspela a v slzách ju vyviedli pracovníci letiska.

Pani bola len jednou z mnohých zahraničných pracovníčok v domácnosti, ktoré pracujú v krajinách Zálivu a kvôli chýbajúcim dokladom sa nemôžu vrátiť domov. Nešlo o to, že by v krajine bola nelegálne alebo jej pred odchodom uplynula platnosť víz, jednoducho jej len chýbal súhlas zamestnávateľa, že sa môže vrátiť do svojej rodnej krajiny.

Ďalšou vecou, ktorú som si v Kuvajte musela všimnúť bolo trávenie voľného času početných rodín spolu. Bolo bežné, že tieto rodiny so sebou mali deti rôznych vekových kategórii, o ktoré sa vo väčšine prípadov starala ich zamestnankyňa zamestnaná na vykonávanie prác v ich domácnosti (medzi, ktoré patrí aj starostlivosť o deti). Tieto ženy aj, keď do určitej miery boli súčasťou rodiny tak vôbec nepôsobili. Akoby z pravidla vždy

chodili dva kroky za rodinou, nekonverzovali s členmi rodiny, dostávali príkazy a rozkazy, čo majú urobiť a od rodiny sa viditeľne odlišovali oblečením. Mali na sebe oblečené niečo ako pracovnú uniformu, ktorá svojimi rôznymi farebnými vyhotoveniami pripomínala rovnošaty sestričiek na detských oddeleniach, ktoré poznáme z prostredia našich nemocníc.

S obdobnými situáciami som sa stretla aj počas jazykového kurzu v Ománe tohto roku. Podriadenosť pracovníčok (aj pracovníkov) najčastejšie z Indie, Bangladéša alebo Pakistanu bola všadeprítomná, no nenávisťné reakcie Ománcov boli len veľmi slabým odvarom tých, ktoré som vídávala v Kuvajte.

Príbehy o nevyplácanej mzde, nevýhodných pracovných zmluvách na dva roky, od ktorých je skoro nemožné odstúpiť, domácim násilím, nevyhovujúcich pracovných podmienkach s odmietaním dňa voľna, o protiprávnom zadržiavaní pasov, ale aj o ignorancii týchto skutočností ambasádami, ktoré dookola riešia rovnaké problémy svojich občanov som počúvala skoro denne od indického personálu až som nadobudla pocit, že sa táto situácia stala verejným tajomstvom, o ktorom každý vie, no nesnaží sa ho riešiť.

Desivé je, že sa takéto správanie stáva nielen verejne prehladanou ale aj akceptovanou súčasťou spoločnosti v regióne. Tvorcovia masovo sledovaných seriálov neváhajú do ich komediálnych scén zahrnúť zosmiešňovanie a násilie páchané na domácich pracovníčkach ako bežný jav, ktorý sa v domácnostiach vyskytuje.¹ Kuvajtský zábavný kanál *Funoon TV* dokonca odvysielal scénu hraného rozhovoru Kuvajt'ana s ďalším mužom prezlečeným za domácu pracovníčku. Pracovníčka popisuje ako utiekla od svojho zamestnávateľa po tom, čo rozbila hrniec a bála sa, že dostane bitku alebo horší trest, zatiaľ, čo sa diváci v štúdiu smejú.²

O tejto problematike som už predtým so záujmom čítala, no aj napriek faktu, že som navštívila niekoľko arabsky hovoriacich krajín, tak som sa s týmto typom správania stretla až v krajinách Perzského zálivu, kde sa táto situácia javí byť charakteristickou.

Uvedomila som si, že je veľký rozdiel v tom, aké pocity vo mne vyvolávalo nezúčastnené čítanie hrozivých správ o zaobchádzaní so zahraničnými pracovníčkami v domácnostiach, a to aké pocity vo mne zanechali osobné skúsenosti. Práve tieto osobné

¹ „Gulf Media Continues to Normalise Abuse of Domestic Workers,” *Migrant-Rights.org*, 26.6.2017, <https://www.migrant-rights.org/2017/09/gulf-media-continues-to-normalise-abuse-of-domestic-workers/> (navštívené 5.7.2020).;

Bukra TV, „Musalsal al-muhtāla al-ḥalaqa 2 (Seriál al-Muhtāla časť 2),” *dailymotion video*, 26:43, <https://www.dailymotion.com/video/x6sbfpv> (navštívené 5.7.2020).

² „Qanāʿat tilfizjūnīja kuwajtīja tascharu min al-ʿamāla al-aḡnabīja (Kuvajtský televízny kanál zosmiešňuje zahraničnú pracovníčku),” *Migrant-Rights.org*, 11.9.2013, <https://www.migrant-rights.org/2012/07/kuwait-tv-channel-mocks-migrant-worker-abuse/> (navštívené 5.7.2020).

skúsenosti ma inšpirovali k napísaniu bakalárskej práce na tému súčasnej situácie zahraničných pracovníčok v domácnostiach v krajinách Zálivu.

Úvod

Výskumná téma a jej relevancia

Práca sa zameriava na priblíženie súčasnej situácie, v ktorej sa nachádzajú zahraničné pracovníčky³ prichádzajúce pracovať do domácností⁴ v krajinách Zálivu⁵ prevažne z ázijských krajín (najmä zo Srí Lanky, Filipín, Indonézie a Indie)⁶ a v menšej miere z afrických krajín (prevažuje Etiópia).⁷ Snaží sa zmapovať situáciu domácich pracovníčok pochádzajúcich z rôznych krajín v šiestich zálivových štátoch – Saudská Arábia, Kuvajt, Katar, Bahrajn, Spojené arabské emiráty (SAE) a Omán. Práve krajiny v Perzskom zálive sú jednými z najväčších príjemcov dočasných zahraničných pracovníkov na svete. Cudzí štátni príslušníci predstavujú približne 47% celkovej populácie týchto krajín. Ázijskí pracovníci pochádzajúci z Bangladéša, Indie, Indonézie, Nepálu, Filipín a Srí Lanky tvoria hlavnú populáciu pracujúcich migrantov. Saudská Arábia a Spojené arabské emiráty sú v súčasnosti najväčšími príjemcami pracovníkov z Ázie.⁸

Z celkového počtu zahraničných pracovníkov v krajinách Zálivu sú najviac zastúpení muži, no v prípade, že hovoríme o zahraničných pracovníkoch pracujúcich v domácnostiach, jednoznačne prevládajú ženy. Počet týchto žien za posledné roky rýchlo stúpa vďaka narastajúcemu dopytu po pracovanej sile do domácností.⁹ Preto každoročne prúdia milióny žien z Indonézie, Srí Lanky, Filipín, Etiópie, Nepálu, Indie a Bangladéša do krajín Zálivu, aby zarobili na živobytie svojich rodín ako pracovníčky v domácnostiach.¹⁰

³ Pri definícii zahraničného pracovníka alebo pracovníčky vychádzam z definície OSN, ktorú uvádza v *Medzinárodnom dohovore o ochrane práv všetkých migrujúcich pracovníkov a členov ich rodín* pre migrujúceho pracovníka. Zahraničný pracovník alebo teda migrujúci pracovník je: „osoba, ktorá má byť prijatá do zamestnania, je zamestnaná alebo vykonávala platenú činnosť v štáte, ktorého nie je štátnym príslušníkom.“

Vid'.: „International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families,“ *United Nations Human Rights Office of the High Commissioner*, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cmw.aspx> (navštívené 6.7.2020).

⁴ Domácnosť chápem ako fyzický súkromný priestor v obydli, v ktorom spolunažíva niekoľko fyzických osôb, v mojom prípade členovia rodiny.

⁵ Používam skrátený názov Záliv vo význame Perzský alebo Arabský záliv (názov používaný v arabsky hovoriacich krajinách).

⁶ International Labour Office, *Domestic Workers across the World: Global and Regional Statistics and the Extend of Legal Protection* (Geneva: International Labour Office, 2013), 28-29, 32.;

Nasra M. Shah, *Recent Labor Immigration Policies in the Oil-Rich Gulf: How Effective Are They Likely to Be?* (Bangkok: ILO, 2008), 1-2.

⁷ International Labour Office, *Domestic workers across the world*, 32.

⁸ Nasra M. Shah, „Labour Migration from Asian to GCC Countries: Trends, Patterns and Policies,“ *Middle East Law and Governance* 5 (2013), 36-37.;

IOM, *World Migration Report 2020* (Geneva: IOM, 2019), 4, 83-84.

⁹ Shah, „Labour Migration from Asian to GCC Countries,“ 36-37.

¹⁰ Nisha Varia, „Sweeping Changes?“ A Review of Recent Reforms on Protections for Migrant Domestic Workers in Asia and the Middle East,“ *Canadian Journal of Women and the Law* 23 (2011), 266-268.

Všetci zahraniční pracovníci, ktorí prichádzajú pracovať do krajín Zálivu sú najímaní na základe zmluvy na dobu určitú v súlade so sponzorským systémom *kafāla*.¹¹ *Kafāla* je systém fungujúci v každom štáte GCC osobite, ktorý reguluje prácu a prítomnosť každého pracovného migranta a migrantky v Zálive. V tomto systéme má každá domáca pracovníčka svojho sponzora (*kafil*), ktorý za ňu preberá veľkú mieru zodpovednosti počas celého jej pobytu v Zálive. *Kafil* je zvyčajne občanom niektorého zo štátov GCC a vo väčšine prípadov priamo jej zamestnávateľom. Zamestnávateľ na základe týchto fungujúcich sponzorských systémov nadobúda obrovskú kontrolu nad svojou zamestnankyňou, čo v mnohých prípadoch vedie k porušovaniu ľudských práv, vykorisťovaniu práce a väzneniu na pracovisku v spojení s nútenou prácou. Tomuto sponzorskému systému bude venovaný priestor vo štvrtej kapitole.

V médiách sa objavujú hrôzostrašné príbehy o zadržiavaní pasov,¹² o nevyplácaní mzdy, zákazoch navštíviť svoju rodinu aj po dobu niekoľkých rokov, o sexuálnom obťažovaní a zneužívaní, fyzickom násilí,¹³ týraní,¹⁴ pokusoch o vraždu,¹⁵ vraždách,¹⁶ pokusoch o samovraždy ako východisko zo zlých pracovných podmienok¹⁷ a pod. Na YouTube sa nachádza mnoho spovedí bývalých pracovníčok v domácnosti, ktorým sa podarilo utiecť od svojich násilníckych zamestnávateľov. O tieto spovede sa bohato opieram hlavne v poslednej kapitole práce. Rolu zohrávajú aj sociálne siete, kde sa z času na čas

¹¹ Shah, „Labour Migration from Asian to GCC Countries,” 39.

¹² Vid. napr.: „Employer keeping your Passport is not Legal so be aware of your Rights,” *DUBAIOFW.COM*, <https://dubaiofw.com/employer-keeps-passport/> (navštívené 7.7.2020).

¹³ Vid. napr.: Svanika Balasubramanian, „Across Oceans: The Lives of Migrant Workers in the Middle East,” *Pulitzer Center*, 3.2.2019, <https://pulitzercenter.org/reporting/across-oceans-lives-migrant-workers-middle-east> (navštívené 7.7.2020).

¹⁴ Vid. napr.: „Sri Lankan Maid gives Details of Abuse in Saudi Arabia,” *Gulf News*, 30.8.2010, <https://gulfnews.com/world/gulf/saudi/sri-lankan-maid-gives-details-of-abuse-in-saudi-arabia-1.674259> (navštívené 7.7.2020).

¹⁵ Vid. napr.: Mathilde, „Domestic workers in the Philippines: Mistreatment and Abuse are a Daily Reality,” *The CAMELEON Association*, 3.11.2015, <https://www.cameleon-association.org/2015/11/03/domestic-workers-in-the-philippines-mistreatment-and-abuse-are-a-daily-reality/> (navštívené 7.7.2020).

¹⁶ Vid. napr. prípad vraždy filipínskej domácej pracovníčky nájdenej v mrazničke v Kuvajte: „Body of Filipina Maid found inside Freezer in Kuwait,” *Khaleej Times Kuwait*, 8.2.2018, <https://www.khaleejtimes.com/region/kuwait/body-of-filipina-maid-found-inside-freezer-in-kuwait> (navštívené 7.7.2020).;

Bard Wilkinson, „Couple sentenced to Death for Murder of Filipina Maid found in Freezer,” *CNN World*, 4.4.2018, <https://edition.cnn.com/2018/04/03/middleeast/kuwait-philippines-maid-murder-sentence-intl/index.html> (navštívené 7.7.2020).;

Ramadan Al Sherbihi, „Another Filipina Maid found dead in Kuwait,” *Gulf News*, 19.5.2019, <https://gulfnews.com/world/gulf/kuwait/another-filipina-maid-found-dead-in-kuwait-1.64046581> (navštívené 7.7.2020).

¹⁷ Vid. napr.: „Kuwait Woman Detained for Filming Maid's Suicide Attempt Without Helping,” *The Guardian*, 31.3.2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/mar/31/kuwait-woman-arrested-filming-maid-suicide-attempt> (navštívené 7.7.2020).;

„Indian Maids in Gulf Back in Focus as Kerala Woman jumps off Second Floor of Employer's Home in Oman,” *Scroll.in*, 9.6.2018, <https://scroll.in/article/881518/indian-maids-in-gulf-back-in-focus-as-kerala-woman-jumps-off-second-floor-of-employers-home-in-oman> (navštívené 7.7.2020).

objavujú videá plačúcich pracovníčok, ktoré sa nachádzajú v bezvýhodiskových situáciách a touto cestou žiadajú verejnosť o pomoc. O týchto skutočnostiach pravidelne informujú aj ľudsko-právne organizácie (*Human Rights Watch, Amnesty International, Anti-Slavery International, Walk Free Foundation*) a ILO. Preto sa ponúka študovať túto problematiku optikou moderného otroctva.

Na základe vyššie uvedených faktov a svedení domácich pracovníčok vypovedajúcich o neľahkých až neľudských pracovných podmienkach, si kladiem otázku, či je možné ich súčasnú situáciu považovať za „*moderné otroctvo*“. Pri definovaní moderného otroctva v druhej kapitole považujem za nutné vychádzať z definície tradičného otroctva, ktorému sa venujem v prvej kapitole. Tieto pojmy podľa mňa spolu úzko súvisia a jeden vychádza z druhého. Časť druhej kapitoly som sa preto rozhodla venovať porovnaniu kľúčových aspektov tradičného a moderného otroctva. Považujem ich za javy prispôsobujúce sa času a podmienkam, v ktorých sú praktikované. Tradičné otroctvo vnímam ako inštitúciu, ktorá povoľovala zákonne vlastniť ľudskú bytosť inou osobou, dedične ju zbaviť všetkých práv a slobôd a možností rozhodovať o sebe častokrát za použitia násilia. Tiež s ňou zaobchádzať ako s akýmkoľvek iným majetkom alebo vecou, ktorú možno kúpiť a ďalej predať, pričom vlastník otroka mal nad ním plnú moc a jedine on mohol rozhodnúť o jeho prepustení. Definíciu tradičného otroctva v rovnakej kapitole aplikujem na jeho fungovanie v islamskom prostredí, s dôrazom na domáce otroctvo. Pomáha mi to bližšie pochopiť význam a funkcie domácich otrokýň v moslimských domácnostiach Blízkeho východu, čo považujem za kľúčové k pochopeniu súčasnej situácie. Moderné otroctvo chápem ako akýkoľvek stav, v ktorom je jedna osoba kontrolovaná druhou na základe znevýhodneného postavenia jednej z nich. Pre ich vzťah je charakteristický nedobrovoľný aspekt a prvok vykorisťovania. Moderné otroctvo v sebe mimo iného zahŕňa aj nútenú prácu a obchodovanie s ľuďmi. Práve s týmito dvoma formami moderného otroctva v práci pracujem. V druhej kapitole týmto pojmom venujem väčšiu pozornosť.

V tretej kapitole sa venujem pracovnej migrácii do Zálivu a jej histórii, pretože veľa napovedá o pôvode a zložení pracovnej sily smerujúcej do regiónu a migračných politikách prijímajúcich a vysielajúcich štátov. V rovnakej kapitole svoju pozornosť venujem motiváciám domácich pracovníčok, ktoré do regiónu neustále hŕfne prichádzajú naplňať svoje ambície aj napriek dobre známym rizikám, alarmujúcim štatistikám o modernom otroctve, vykorisťovaní a nútenej práci. Neutíchajúce motivácie domácich pracovníčok, očakávania ich vlád, imigračné politiky vlád Zálivu v kombinácii s činnosťou náborových agentúr v domovských krajinách a personálnych agentúr v cieľových krajinách spolu

s minimálnou ochranou ich práv tvoria úrodnú pôdu pre vznik súčasnej situácie, kvôli ktorej je relevantné otvárať diskusiu o modernom otroctve. Práve kvôli nahliadaniu na situáciu zahraničných pracovníčok zamestnaných v domácnostiach Zálivu optikou moderného otroctva, štvrtú kapitolu venujem migračnému procesu a to od náboru pracovnej sily, pracovných zmlúv, cez migračné politiky, *kafālu*, až po personálne pracovné agentúry v krajinách určenia. Snažím sa poukázať na to, že ženy môžu byť obeťami moderného otroctva v celom tomto procese. Posledná, piata kapitola sa venuje pracovným podmienkam, v ktorých sa domáce pracovníčky nachádzajú, či už sa jedná o ich zlé skúsenosti so zamestnávateľom, spomienky na vykorisťovanie, nútenú prácu, obchodovanie s ľuďmi, teda situácie, ktoré by sme mohli považovať za moderné otroctvo, alebo naopak ide o výsostne pozitívne skúsenosti.

Práca má v názve jasne definované, že sa z genderového hľadiska zameriava na pracovníčky a nie pracovníkov, keďže práve ženy sú najviac zamestnávané v domácnostiach.¹⁸ Počas písania práce som sa stretla so zmienkami, že v domácom sektore muži pracujú na pozíciách záhradníkov alebo vodičov,¹⁹ no nikdy nie s prípadom, že by bol muž zamestnaný priamo v domácnosti na vykonávanie vyššie uvedených prác, čo ale nevyklučuje existenciu takýchto prípadov. Muži sa v Zálive najviac uplatňujú v stavebníctve alebo iných menej kvalifikovaných manuálnych prácach.²⁰ V práci pracujem s prípadmi týkajúcimi sa domácich pracovníčok, ktoré bývali alebo bývajú priamo v domácnostiach, pre ktoré pracujú. Takmer v každom prípade, ktorý je uvedený v tejto práci tomu tak bolo, čo prispieva k teórii, že je to pravdepodobne väčšinový jav.

Pri definícii pracovníčok v domácnosti vychádzam z definícií domácej práce a domácich pracovníkov tak ako sú vymedzené Medzinárodnou organizáciou práce (International Labour Organization, ILO) v *Dohovore o domácich pracovníkoch* (Domestic Workers Convention) číslo 189 z roku 2011. Tento Dohovor v Článku 1 určuje termíny „domáca práca“ a „domáci pracovník“ nasledovne:

- a) termín domáca práca znamená prácu vykonávanú v alebo pre domácnosť alebo domácnosti;

¹⁸ International Labour Office, *Domestic workers across the world*, 19-21.; Simel Esim, Monica Smith eds., *Gender and Migration in Arab States: The Case of Domestic Workers* (Beirut: Regional Office for Arab States, 2004), 4.

¹⁹ International Labour Office, *Domestic workers across the world*, 31.

²⁰ James Reinl, „Gulf Arab blue-collar workforce continues to grow: UN,“ *Al-Jazeera English*, 20.12.2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/12/gulf-arab-blue-collar-workforce-continues-grow-181213053222757.html> (navštívené 6.7.2020).

- b) termín domáci pracovník znamená akúkoľvek osobu vykonávajúcu domácu prácu v rámci pracovného pomeru;
- c) osoba, ktorá vykonáva domácu prácu len príležitostne alebo sporadicky a nie ako povolanie, nie je domácim pracovníkom.²¹

Svoju definíciu vzťahujem čisto na ženy, ktoré podľa mňa vykonávajú domácu prácu pre domácnosť alebo domácnosti v alebo mimo týchto domácností v rámci pracovného pomeru. Používam synonymné výrazy „pracovníčky v domácnosti“ a „domáce pracovníčky“. Medzi práce, na ktoré sú domáce pracovníčky v Zálive najímané zvyčajne patria upratovanie domu, pranie oblečenia, umývanie riadov, varenie, umývanie áut, žehlenie, dohliadanie na deti, hranie sa s nimi a ich uspávanie, pomoc deťom alebo starým ľuďom s kúpeľom, prechádzky s deťmi, asistovanie deťom pri príprave do školy a odprevádzanie ich do školy, starostlivosť o starších členov domácnosti, nosenie nákupných tašiek počas nákupov, sprevádzanie rodiny počas dovolení alebo výletov a pomoc so všetkým, čo potrebujú, zašívanie starého oblečenia a šitie nového, starostlivosť o chorých, starých a deti aj počas noci, starostlivosť o domáce alebo hospodárske zvieratá. Tiež sa od mnohých domácich pracovníčok očakáva, že budú pomáhať v domácnostiach príbuzných a kamarátov svojich zamestnávateľov, a to bez príplatkov.²² Tento zoznam vykonávaných prác sa môže krajina od krajiny líšiť alebo časom meniť.

Medzi krajiny Zálivu radím krajiny Rady pre spoluprácu arabských štátov v Zálive (Gulf Cooperation Countries, GCC) - Kuvajt, Katar, Bahrajn, Spojené arabské emiráty, Saudskú Arábiu a Omán, v ktorých funguje systém *kafāla*, ktorým musí prejsť každý zahraničný pracovník či pracovníčka prichádzajúci/-a sem legálnou cestou za účelom práce.²³ Na domáce pracovníčky sa totižto nevzťahuje pracovné právo týchto krajín s výnimkou pokrytia niektorých práv v Bahrajne a Iraku.²⁴ Zostávajúce krajiny, ktorých brehy tiež obmýva Perzský záliv - Irán a Irak - sú z tejto definície vynechané. Systém *kafāla* prítomný v regióne nepokrýva perzský Irán a o fungovaní systému a situácii pracovníčok v Iraku sa mi nepodarilo dohľadať dostatočné informácie. Niektoré zdroje do definície krajín

²¹ „C189 - Domestic Workers Convention, 2011 (No. 189),“ *International Labour Organization (ILO)*, https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C189 (navštívené 6.7.2020).

²² Gloria Moreno-Fontes Chammartin, „Women Migrant Workers’ Protection in Arab League States,“ in Simel, Smith, *Gender and Migration in Arab States*, 19.; HRW, „*I Was Sold: Abuse and Exploitation of Migrant Domestic Workers in Oman* (USA: HRW, 2016), 17.

²³ Shah, „Labour Migration from Asian to GCC Countries,“ 39.

²⁴ Sophia Kagan, *Domestic workers and Employers in the Arab States: Promising practices and innovative models for a productive working relationship – ILO white paper* (Regional Office for Arab States - Beirut: ILO, 2017), 4.

Zálivu radia len šesť arabských štátov – Saudskú Arábiu, Kuvajt, Bahrajn, Katar, Spojené arabské emiráty a Omán.²⁵ Je pravdou, že zahraničné pracovníčky v domácnostiach sa v hojných počtoch vyskytujú aj v ďalších arabských krajinách ako Jordánsko a Libanon,²⁶ no práca tieto krajiny nezahŕňa z dôvodu geografického obmedzenia na krajiny Zálivu.²⁷ Zámerné sa nezameriavam len na jednu z krajín GCC, pretože mám za cieľ priblížiť situáciu v komplexnejšom rámci s ohľadom na systém *kafāla*, ktorý je spoločným atribútom skúmaných krajín. Je tak pochopiteľné, že nie je možné, aby som venovala všetkým krajinám rovnakú mieru pozornosti. Tiež sa v istých kapitolách nevenujem detailom a uchýľujem sa prevažne ku hľadaniu spoločných čŕt a zovšeobecňovaniu.

²⁵ *Cambridge Dictionary*, s.v. „the Gulf,“ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/gulf> (navštívené 6.7.2020).;

Simon Handerson, „Understanding the Gulf States,“ *The Washington Institute for Near East Policy*, 31.3.2014, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/understanding-the-gulf-states> (navštívené 6.6.2020).;

S. George Naufal, Ismail Genc, „Labour Migration in the Gulf Cooperation Council: Past, Present and Future,“ in S. Irudaya Rajan, Ginu Zacharia Oommen eds., *Asianization of Migrant Workers in the Gulf Countries* (Kerala: Springer, 2020), 19.

²⁶ Ray Jureidini, „Women Migrant Domestic Workers in Lebanon,“ in Esim, Smith eds., *Gender and Migration in Arab States*, 64-66.

²⁷ Chammartin, „Women Migrant Workers’ Protection in Arab League States,“ 10-13.

Obrázok 1 – Mapa krajín Zálivu

Stav bádania

Aj napriek tomu, že celá situácia zahraničných pracovníčok v domácnostiach je veľmi aktuálna a predstavuje komplexný problém v danom regióne, tak jej akademici na slovenskej a českej pôde nevenovali pozornosť. Veľmi malú pozornosť jej venovali aj naše médiá. V slovenských médiách sa mi nepodarilo vyhľadať jediný článok, ktorý by o tej problematike informoval. V českých médiách sa objavuje veľmi malý počet článkov píšucich o pracovnej migrácii do krajín Perzského zálivu²⁸ a zlých pracovných podmienkach domácich pracovníčok.²⁹

²⁸ Vid' napr.: Zuzana Ledbová, „Pracovní migrace do zemí Perského zálivu,“ *e-Polis.cz Společenskovední časopis*, 7.4.2016, <http://www.e-polis.cz/clanek/pracovni-migrace-do-zemi-perskeho-zalivu.html> (navštívené 7.7.2020).

²⁹ Vid' napr.: Marek Hudema, „Práce v Perském zálivu je jako vězení,“ *Hospodářské noviny*, 5.5.2014, <https://archiv.ihned.cz/c1-62259590-prace-v-perskem-zalivu-je-jako-vezeni> (navštívené 7.7.2020).; gaa, „Služebné v Perském zálivu si stěžují na nerovné podmínky. Diplomáté to mají napravit,“ *Hospodářské noviny*, 22.1.2013, <https://byznys.ihned.cz/c1-59169940-persky-zaliv-diplomat-sluzebna> (navštívené 7.7.2020).

Na českej academickej pôde sa téme otroctva v Perzskom zálive na Univerzite Karlovej venovala Helena Hanzlíčková, ktorá v prevažnej časti svojej práce píše o arabskom trhu s otrokmi, o funkciách, ktoré zastávali otroci v časoch moslimských spoločností a ich právach, istú pozornosť venuje aj domácim otrokom. Okrem týchto informácií, ktoré používam v práci, záverom vyjadruje myšlienku, s ktorou sa stotožňujem. Hovorí, že sa história v Perzskom zálive opakuje, pretože prázdne miesto po otrokoch a otrokyniach zaplnila lacná pracovná sila prevažne z Ázie.³⁰ Markéta Křížová sa dlhé roky venuje otroctvu na americkom kontinente.³¹ Práve z jej práce som čerpala definície pre tradičné otroctvo. Lucie Kokešová v rámci svojej diplomovej práce písala o otroctve a jeho novodobých aspektoch z pohľadu práva. Vo svojej práci s ňou súhlasím v názore, že otroctvo vo svete nevymizlo, ale prispôbilo sa podmienkam, v ktorých je praktikované a vyvinulo sa do nových pozmenených foriem.³²

Kvôli množstvu zahraničných akademických aj neakademických publikácií týkajúcich sa problematiky otroctva a situácie zahraničných pracovníčok v Zálive, uvádzam len pár najhlavnejších a najbližších mojej práci. Veľmi prínosnými zdrojmi, z ktorých som čerpala mnohé informácie o otroctve všeobecne, konkrétnejšie potom o otroctve na Blízkom východe, o právach a povinnostiach otrokov a tiež o domácom otroctve, sa ukázali byť online encyklopedické zdroje Britannica a Encyclopedia, ktoré vychádzajú z uznávaných akademických publikácií.³³ Akademik Matthew S. Hopper píše o využívaní otrockej práce v krajinách Zálivu v minulosti a uvádza, že v domácnostiach pracovali hlavne ženy,³⁴ čo je stav, ktorý pretrváva dodnes, no v pozmenených podmienkach, kedy už otroctvo alebo akékoľvek otrocké praktiky nie sú legálne.

Akademik a aktivista Ray Jureidini sa zaoberá pracovníčkami v domácnostiach, ktoré odchádzajú pracovať do krajín Zálivu. Skúma to, ako sa môže obchodovanie s ľuďmi uplatňovať na tieto pracovníčky. Vychádza z poznatku, že zahraniční pracovníci sú najpočetnejšou skupinou, s ktorou je v regióne obchodované za účelom vykorisťovania kvôli práci. Diskutuje, či agenti v sprostredkovateľských agentúrach sú samotnými

³⁰ Vid'.: Helena Hanzlíčková, „Otroctví v Perském zálivu,“ *Kulturní studia* 1 (2017), 3-30.

³¹ Vid'.: Markéta Křížová, *Otroctví v Novém světě od 15. do 19. století* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013).

³² Vid'.: Lucie Kokešová, „Otroctví a jeho novodobé aspekty,“ *Diplomová práce* (Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2016).

³³ Vid'. napr.: *Encyclopaedia Britannica*, s.v. „slavery,“ <https://web.archive.org/web/20070223090720/http://www.britannica.com/blackhistory/article-24156> (navštívené 8.6.2020).

Ďalšie encyklopedické zdroje, s ktorými pracujem sú uvedené v prvej a druhej kapitole.

³⁴ Matthew S. Hopper, *Slaves of One Master: Globalization and Slavery in Arabia in the Age of Empire* (New Haven and London: Yale University Press, 2015), 6-10.

obchodníkmi alebo nimi sú až konkrétni zamestnávateľia, ktorí dané pracovníčky vo svojich domácnostiach poškodzujú. Pokladá si otázku, či by tieto pracovníčky mali byť považované za obeť obchodovania s ľuďmi alebo za obeť vykorisťovania.³⁵ Na jeho publikáciu v tejto práci priamo nenadväzujem, no zhodujem sa s jeho pohľadom, že domáce pracovníčky môžu byť poškodzované v celom migračnom procese, či už náborovými agentami alebo zamestnávateľmi, kde sa mimo iného stretávajú s vykorisťovaním aj obchodovaním s ľuďmi.

Aktivistka Human Rights Watch (HRW), Nisha Varia, svoj článok „*Sweeping Changes?*“ *A Review of Recent Reforms on Protections for Migrant Domestic Workers in Asia and the Middle East*, zakladá na zistení, že v host'ovských krajinách existuje množstvo medzier v pracovných zákonoch a v prísťahovaleckej politike pričom tieto medzery spolu so „sociálne akceptovanou diskrimináciou voči zahraničným pracovníkom“ vytvorili situáciu, v ktorej dochádza k závažnému porušovaniu ľudských práv pri výkone práce v domácnostiach – medzi nimi neprimerane dlhý pracovný čas bez prestávok na odpočinok, nemožnosť zobrať si deň voľna, nútená práca, väznenie na pracovisku, obmedzovanie slobody pohybu, sexuálne a psychické zneužívanie, neplatenie mzdy. Píše tiež o tom, že väčšina krajín odmieta prijať zásadné reformy, ktoré by smerovali k zlepšeniu situácie. Možné zmeny sa totižto stretávajú s odporom zamestnávateľov, ktorí sa obávajú vyšších nákladov a menších nárokov na pracovníka.³⁶ Aj keď moja práca priamo nenadväzuje na jej článok, všetky z vyššie uvedených bodov sú súčasťou aj mojej práce a potvrdzujú a ďalej rozvíjajú jej zistenia.

Významné sú publikácie vydávané Medzinárodnou organizáciou práce. Medzi nimi napríklad *Gender and Migration in Arab States: The Case of Domestic Workers*, ktorá venuje svoju pozornosť zahraničným pracovníčkam v domácnostiach v Bahrajne, Kuvajte, Libanone a Spojených arabských emirátoch.³⁷ Z tejto publikácie čerpám prevažne informácie o migrácii, migračných politikách, prácach vykonávaných pre domácnosť a pracovných podmienkach. Okrem ILO aj akademické zdroje ako napríklad článok *Understanding Variations in Gulf Migration and Labor Practices* poskytujú zásadné informácie dôležité pre pochopenie migrácie a sponzorského systému *kafāla*. Článok analyzuje *kafāla* v každom zo štátov GCC, no údaje v ňom už dnes nie sú aktuálne.³⁸

³⁵ Ray Jureidini, „Trafficking and Contract Migrant Workers in the Middle East,“ *IOM* 48/4 (2010), 142-163.

³⁶ Varia, „Sweeping Changes?,“ 265-287.

³⁷ Simel Esim and Monica Smith eds., *Gender and Migration in Arab States: The Case of Domestic Workers* (Beirut: Regional Office for Arab States, 2004).

³⁸ Steven D. Roper, Lilian A. Barria, „Understanding Variations in Gulf Migration and Labor Practices,“ *Middle East Law and Governance* 6 (2014), 32-52.

Najaktuálnejšie informácie o fungovaní kaľaly v jednotlivých štátoch a najnovších reformách systému, s ktorými pracujem sa mi podarilo získať z prednášok Vani Saraswathi a Rimy Kalush publikovaných GAATW.³⁹

Autori Silvey a Parreñas k svojim zisteniam prichádzajú na základe terénneho výskumu, v ktorom sa spoločne zamerali na zhotovovanie vlastných rozhovorov s indonézskymi a filipínskymi pracovníčkami v domácnostiach, ktoré pracovali v Spojených arabských emirátoch a vrátili sa domov. Sledujú ich závislosť na personálnych agentúrach, ktoré im vyberajú zamestnávateľa a častokrát aj cieľovú krajinu. Svoju pozornosť venujú aj faktu, že im v cieľových destináciách ponúkajú obmedzené pracovné zmluvy a rovnako obmedzené práva.⁴⁰ Tieto informácie, ako aj citácie niektorých ich rozhovorov, používam najmä v empirickej časti svojej práce. Rozhovory s pracovníčkami považujem za cenný zdroj informácií pri popise ich pracovných podmienok a situácie, v ktorej sa nachádzajú. Z tohto dôvodu som sa v práci rozhodla využiť množstvo voľne dostupných spovedí zverejnených rôznymi ľudsko-právnymi organizáciami na YouTube, ale aj ich spovede uvádzané v reportoch Human Rights Watch alebo Global Alliance Against Traffic in Women (GAATW).⁴¹

Zdá sa, že situácia zahraničných pracovníčok v Zálive je dobre spracovaná akademickými aj neakademickými zdrojmi. Nie je však bežné, že ich autori používajú definície moderného otroctva, ktoré by odvodzovali od tradičného domáceho otroctva vyskytujúceho sa v regióne v minulosti a dávali ho s ním do súvislosti. Niektoré názory aktivistov zachádzajú až tak ďaleko, že polemizujú, že definície otroctva alebo moderného otroctva, konkrétne obchodovania s ľuďmi a nútenej práce, možno vôbec nie sú podstatné

³⁹ GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 1, What is Kafala?,“ *YouTube* video, 9:43, 9.9.2019, <https://www.youtube.com/watch?v=hv70b2ie30k&t=135s> (navštívené 20.5.2021).; GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 2 Comparing Countries and Possibilities for Advocacy,” *YouTube* video, 17:08, 9.9.2019, <https://www.youtube.com/watch?v=EgJ-6H5npYQ&list=PLLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=5&t=189s> (navštívené 2.6.2021).; GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 3 – What Information should Migrant Workers receive,” *YouTube* video, 4:11, 9.9.2019, <https://www.youtube.com/watch?v=cmMx4QTARE0&t=39s> (navštívené 2.6.2021).

⁴⁰ Rachel Silvey and Rhacel Parreñas, “Precarity Chains: Cycles of Domestic Worker Migration from Southeast Asia to the Middle East,” *Journal of Ethnic and Migration Studies* (2019), 1-15.

⁴¹ Vid. napr.: HRW, „Tanzania: Migrant Domestic Workers in Oman, UAE Abused,” *YouTube* video, 4:00, 14.11.2017, <https://www.youtube.com/watch?v=cfKW65siHY&list=PLLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=20&t=20s> (navštívené 10.7.2020).;

HRW, „*As If I Am Not Human*”: *Abuses against Asian Domestic Workers in Saudi Arabia*, (New York: HRW, 2008).;

HRW, „*I Was Sold*“.

Nkirote Laiboni, *A Job at Any Cost: Experiences of African Women Migrant Domestic Workers in the Middle East*, (GAATW, neznáme miesto a rok vydania).;

HRW, „*I Already Bought You*”: *Abuse and Exploitation of Female Migrant Domestic Workers in the United Arab Emirates*,“ *HRW*, 22.10.2014, <https://www.hrw.org/report/2014/10/22/i-already-bought-you/abuse-and-exploitation-female-migrant-domestic-workers> (navštívené 5.7. 2020).

pre verejnosť. Fiona David je zástankyňou názoru, že súčasné organizácie trávia príliš veľa času nad hľadáním a správnym definovaním týchto pojmov a rozdielov medzi nimi. Uznáva, že definície sú veľmi podstatné pre vlády, ktoré podľa nich postavili svoje zákony na základe, ktorých môžu trestať páchatel'ov týchto zločinov. Ak však hľadanie a používanie týchto definícií vo verejných diskusiách znamená, že neinformujeme svoje publikum, tak definície neslúžia dobre. Hovorí, že viac ako sa zameriavame na identifikáciu presných situácií moderného otroctva, by sme mali získavať pomoc jeho obetiam a spravodlivosť nechať na vládach.⁴²

Metodológia, materiály a jazyková poznámka

V práci uplatňujem metódy analýzy, komparácie a syntézy dát.

K populácii domácich pracovníčok v Zálive pristupujem, až na výnimky, ako k homogénnej skupine bez ohľadu na ich etnicitu alebo náboženstvo, aj keď v skutočnosti tvoria heterogénnu skupinu pozostávajúcu z rôznych národností, náboženstiev, sociálneho a kultúrneho pozadia. V kontexte výskumnej otázky je toto zjednodušenie relevantné, pretože sa ukazuje, že domácu pracovníčku nemusí pred moderným otroctvom ubrániť jej náboženstvo, pôvod ani iná odlišnosť.

Použité spovede domácich pracovníčok získané z YouTube sú doslovným prepisom ich svedectiev. Každá zo spovedí je pre rozlíšenie uvádzaná v kurzívach. Úvodzovky nie sú uvádzané, v prípade, že sa jedná o parafrázu. Vo všetkých spovediach prepisujem vlastné mená domácich pracovníčok, respektíve ich pseudonymy, rovnako ako sú uvedené v originálnych zdrojoch, t. j. neuplatňujem na nich jazykovú normu uvedenú nižšie. Ich vek, náboženská príslušnosť (ak sú uvedené), krajina pôvodu, cieľová krajina alebo destinácia, v ktorej pracovali sú vždy pravdivé.

Pri prepise arabských mien, pojmov, názvov a citovaných zdrojov je v práci použitá transkripcia pre účely odbornej práce určenej českému alebo slovenskému publiku uvedená v tabuľke nižšie. Dlhé vokály *á, ú, í* sú prepisované ako *ā, ū, ī*. Výrazy, názvy miest a mená, ktoré majú svoje ekvivalenty v slovenskom jazyku, boli ponechané v tejto podobe. Hamza na počiatku slov je prepisovaná a určité členy sú asimilované. Arabské názvy sú uvádzané v kurzívach buď priamo v texte alebo v zátvorke vo forme singuláru (sg.) a plurálu (pl.).

⁴² Fiona David, „When it Comes to Modern Slavery, do Definitions Matter?“, *Anti-Trafficking Review* 5 (2015), 150-152.

Na niektorých miestach v texte preferujem používanie mužského plurálu „otroci“ vo význame „otroci a otrokyne“, ktorý sa v slovenskom jazyku bežne používa nehl'adiac na rod, o ktorom je hovorené. Na iných miestach, kde to pre čitateľa nepôsobí zaťažujúco, zas uvádzam tvar „otrokyne a otroci.“

Meno	Arabský prepis	Transliterácia
ʔalif (hamza)	ا	ʔ
bāʔ	ب	<i>b</i>
tāʔ	ت	<i>t</i>
ṭāʔ	ث	<i>ṭ</i>
ǧīm	ج	<i>ǧ</i>
ḥāʔ	ح	<i>ḥ</i>
chāʔ	خ	<i>ch</i>
dāl	د	<i>d</i>
ḍāl	ذ	<i>ḍ</i>
rāʔ	ر	<i>r</i>
zāj	ز	<i>z</i>
sīn	س	<i>s</i>
šīn	ش	<i>š</i>
ṣād	ص	<i>ṣ</i>
ḍād	ض	<i>ḍ</i>
ṭāʔ	ط	<i>ṭ</i>
ẓāʔ	ظ	<i>ẓ</i>
ʿajn	ع	<i>ʿ</i>
ǧajn	غ	<i>ǧ</i>
fāʔ	ف	<i>f</i>
qāf	ق	<i>q</i>
kāf	ك	<i>k</i>
lām	ل	<i>l</i>
mīm	م	<i>m</i>
nūn	ن	<i>n</i>
hāʔ	ه	<i>h</i>
wāw	و	<i>w</i>
jā	ي	<i>j</i>

Obrázok 2 – Transkripčia arabských písmen

1. Tradičné otroctvo v blízkovýchodných spoločnostiach

V nasledujúcej kapitole bude predstavená definícia tradičného otroctva s dôrazom na domáce otroctvo na Blízkom východe. Univerzálnu a zároveň presnú definíciu otroctva, ktorá by vyhovovala všetkým spoločnostiam v každom historickom období je nemožné poskytnúť.⁴³ Preto pri pokuse definovať moderné otroctvo v kontexte súčasnej situácie domácich pracovníčok v Zálive považujem za nutné vychádzať z definície tradičného otroctva relevantnej pre moslimské blízkovýchodné spoločnosti onej doby (približne od 7. storočia až po jeho zákonné zrušenie v jednotlivých krajinách Zálivu). Takúto definíciu doteraz neposkytol žiadny zdroj, s ktorým som pracovala. Uvádzam čím bolo otroctvo v týchto oblastiach špecifické oproti iným spoločnostiam. Hlavné aspekty tradičného a moderného otroctva následne staviam proti sebe (vid'. Tabuľka 1), čím sa snažím poukázať na posun a vývoj týchto typov otroctva. Pomáha mi to do hĺbky pochopiť šírku moderného otroctva a definovať ho. Vychádzam pri tom predovšetkým z encyklopedických zdrojov, ktoré stavajú na uznávaných akademických publikáciách. Pod pojmom moderné otroctvo sa v súčasnosti môže skrývať mnoho jeho foriem, a ja približujem len tie, ktoré považujem za relevantné pre túto prácu – nútenú prácu a obchodovanie s ľuďmi.

1.1 Definícia tradičného otroctva

„Otroctvo je staré takmer ako ľudstvo samo. Táto inštitúcia existovala vo väčšine známych spoločnosti, v „primitívnych“ rovnako ako v tých, ktoré sú prehlasované za „civilizované“.“⁴⁴ Rozoznávame spoločnosti vlastniace otrokov, spoločnosti s otrokmi a otrokárske spoločnosti. V otrokárske spoločnostiach bola otrocká práca hlavným hýbateľom hospodárstva, zatiaľ čo v spoločnostiach s otrokmi existovalo mimo vzťahu pán – otrok, pestré spektrum iných pracovnoprávných vzťahov. Pri definovaní „otroka“ sledujeme jeho právne postavenie v konkrétnej spoločnosti v konkrétnom časovom období. Je nutné si uvedomiť, že nachádzame mohutné rozdiely napríklad medzi fungovaním otroctva v Aténach v 5. storočí pred našim letopočtom a otroctvom v Osmanskej ríši v 18.

⁴³ Sue Peabody, *Encyclopedia.com*, s.v. „Slavery and the Slave Trade,“ *Encyclopedia of the Early Modern World*, 23.5.2018, <https://www.encyclopedia.com/history/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/slavery-and-slave-trade> navštívené 15.5.2021 (navštívené 15.4.2021).;

Encyclopedia.com, s.v. „Slavery and Abolition, Middle East,“ *Encyclopedia of Western Colonialism since 1450*, <https://www.encyclopedia.com/history/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/slavery-and-abolition-middle-east> (navštívené 15.4.2021).;

Křížová, *Otroctví v Novém světě*, 8-16.

⁴⁴ Křížová, *Otroctví v Novém světě*, 8.

storočí. Je zřejmé, že otroctvo může nadobúdat' rôznych foriem, no jeho základ zostáva stále rovnaký.⁴⁵ Ako východiskovú definíciu preto používam definíciu z medzinárodného *Dohovoru o otroctve* z roku 1926, ktorú ďalej rozvádzam.

Dohovor o otroctve otroctvo charakterizuje nasledovne: „otroctvo je postavenie alebo stav osoby, nad ktorou sa vykonávajú niektoré alebo všetky právomoci spojené s vlastníckym právom.“⁴⁶ Z toho vyplýva, že otroctvo je systém, v ktorom je ľudská bytosť zbavená svojich osobných slobôd a uplatňujú sa na ňu zásady majetkového práva, ktoré jednotlivcom alebo komunitám umožňujú vlastniť, kupovať a predávať iné osoby – otrokov – ako formu majetku.⁴⁷ Niektorí antropológovia pre tento stav používajú výraz „*sociálna smrť*“, keďže otrok má v spoločnosti formálne postavenie veci.⁴⁸ Na otroka sa nevzťahujú zákony, ktoré ochraňujú slobodných občanov, nie je spôsobilý k právnym úkonom a formálne nemá žiadne príbuzenské väzby. Vlastník otroka, otrokár, tak nad ním získava absolútnu moc. S jeho telom si môže nakladať podľa svojej ľubovôle a používať ho na akúkoľvek prácu, nútiť ho pracovať dlhé hodiny a presúvať sa z miesta na miesto. Vďaka vlastnej šikovnosti, ústretovosti a či priazni svojich pánov, mohol však otrok získať významné postavenie v spoločnosti. Dôkazom toho je napríklad egyptská dynastia mamelukov⁴⁹, privilegovaných otrokov, alebo matky a konkubíny osmanských sultánov. Stále treba mať, ale na pamäti, že akékoľvek nadobudnuté postavenie, vplyv alebo majetok otroka mohlo zvrátiť jediné slovo jeho majiteľa.⁵⁰

Aj napriek tomu, že zákon vnímal otroka z hľadiska práva ako vec, nebolo možné prehliadať, že sa jednalo o jedinca schopného samostatne premýšľať a konať. Aristoteles otroka označoval za „*majetok s dušou*“⁵¹, čím uznal ľudskú podstatu otroka, aj keď v praxi slúžil „ako pracovný nástroj alebo predmet obchodu.“⁵² Väčšina spoločností aspoň v nejakej forme poskytovala otrokom ochranu pred ich pánmi, no na strane druhej im ponechávala

⁴⁵ Křížová, *Otroctví v Novém světe*, 8.

⁴⁶ „Slavery Convention,“ United Nations Human Rights Office of the Higher Commissioner, <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SlaveryConvention.aspx> (navštívené 6.7.2020). Táto ekonomicko-právna definícia bola prevzatá z formulácie Montesquieua z jeho spisu *O duchu zákonov*: „Otroctvo v pravom slova zmysle je právne vlastníctvo, ktoré má jeden človek nad druhým, takže je absolútnym pánom jeho života i majetku.“ Vid'.: Charles Montesquieu, *O duchu zákonů*, preložil Stanislav Lyer (Praha, 1947), 279. in Křížová, *Otroctví v Novém světe*, 9.

⁴⁷ Laura Brace, *The Politics of Property: Labour, Freedom and Belonging* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2004), 126.

⁴⁸ Orlando Patterson, *Slavery and Social Death: A Comparative Study* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2018) in Křížová, *Otroctví v Novém světe*, 9.

⁴⁹ Vid'. napr.: David Nicolle, Angus McBride, *The Mamluks 1250-1517* (Oprey Publishing, 1993).

⁵⁰ Křížová, *Otroctví v Novém světe*, 8-12, 16.

⁵¹ Jan Burian, *Řím: světla a stíny antického velkoměsta* (Praha: Svoboda, 1970), 22. in Křížová, *Otroctví v Novém světe*, 15.

⁵² Křížová, *Otroctví v Novém světe*, 15.

zodpovednosť za ich konanie. Táto miera zodpovednosti im nebola daná z dobrotivosti ich otrokárov, ale z dôvodu, aby nemohli poškodzovať svojho pána a to ani za cenu prísnych trestov. Otázkou zostáva, čím je otrok z hľadiska každodenného života, keďže bol zapojený do hospodárskych a spoločenských vzťahov rodiny, pre ktorú pracoval a vykonával rovnaké každodenné aktivity ako členovia domácnosti.⁵³

Otrok sa nenachádza na najnižšom stupni spoločenského rebríčka, ale stojí úplne mimo neho ako osamotený jedinec, ktorý skoro vždy zostáva cudzincom v spoločnosti, v ktorej žije. Zotročovanie v jednotlivých spoločnostiach súvisí s otázkou toho, kto je v konkrétnej spoločnosti preferovaný, a kto naopak vylúčený. Skupina môže byť zo spoločnosti vylúčená na základe náboženstva, rasy alebo inej odlišnosti.⁵⁴ Aj keď sa môže jednať o zotročeného príslušníka danej spoločnosti, v ktorej bol predtým jej slobodným občanom, je v okamihu svojho prechodu do otrockého stavu odlišený od zvyšku spoločnosti potupením – vypálením znaku, ostrihaním vlasov, oblečením do odlišujúceho odevu alebo inou ponižujúcou procedúrou. Ale, ako poznamenáva Markéta Křížová, v „prevažnej väčšine sú otroci cudzinci, pretože žiadna komunita nemôže dlhodobo a systematicky zbavovať svojich príslušníkov všetkých práv, bez toho aby zásadne ohrozila svoju vnútornú súdržnosť.“⁵⁵ Z otroka robilo cudzinca aj to, že bol nositeľom iného jazyka, kultúry, pôvodu a prípadne aj vzhľadu. V čase trvania svojho otrockého stavu, nemal šancu celkom sa začleniť do spoločnosti, v ktorej z donútenia žil, čo zvyšovalo moc jeho pána nad ním, keďže žiadna rodina, klan alebo rod nehájili jeho práva.⁵⁶

Otroctvo je bezpochyby prototypom vzťahu založenom na dominancii a podriadenosti. Otroci majú v tomto vzťahu podriadenú rolu. Otrok, osoba zbavená práv a slobôd, ktorá je vlastnená inou osobou, nie je schopná jednostranne z tohto stavu vystúpiť a je nútená pracovať proti vlastnej vôli bez nároku na peňažnú alebo nepeňažnú odmenu, ktorá mu, ale z vôle pána môže byť vyplácaná či poskytnutá. Úžitok z tejto práce má samotný otrokár alebo osoby v jeho blízkosti. Otrocký stav je stavom dedičným alebo dočasným. Otrokár môže za určitých okolností svojho otroka prepustiť čím sa z neho stáva slobodná osoba so všetkými právami a slobodami. Otrok sa z tohto stavu môže dostať rozhodnutím súdu, vykúpiť sa odpracovanou prácou alebo vyplatením dohodnutej čiastky, ktorú zarobil, v prípade, že mu jeho otrokár dovolí hromadiť majetok a použiť ho na tieto účely. Otrok zvrátením svojho otrockého stavu vyslobodí jedine seba. Jeho deti, ktoré sa

⁵³ Křížová, *Otroctví v Novém světe*, 16.

⁵⁴ *Ibid.*, 12-13.; Peabody, „Slavery and the Slave Trade.“

⁵⁵ *Ibid.*, 12-13.

⁵⁶ *Ibid.*, 14.

narodili v dobe trvania jeho otrockého štatútu, zostávajú v otroctve.⁵⁷ Do otroctva otrok vstupuje násilne – nedobrovoľným zotročením inou osobou, ktorá ho zavrhuje do tohto stavu alebo aj nenásilne. Sú známe prípady, kedy boli do otrockého stavu predávané deti svojimi rodičmi alebo sa doň predávali samotní budúci otroci a otrokyne, častokrát z dôvodu zabezpečenia obživy pri svojom pánovi.⁵⁸

Na tomto mieste je nutné dodať, že väčšina tradičných spoločností, v ktorých fungovalo otroctvo nepoznala právny štatút „slobodnej osoby“, tak ako ho vnímame dnes. Človek sa v spoločnosti neusiloval o individuálnu slobodu, teda o možnosť konať podľa svojej ľubovôle, ale svoje postavenie odvodzoval od svojich práv a povinností voči iným jedincom. Otroci aj iní členovia mali svoje pevné miesto v spoločenskej hierarchii. Aj v prípade, že sa otrok alebo otrokyňa akýmkoľvek spôsobom začlenili do života domácnosti alebo spoločnosti, zostávali len jej podradnými členmi.⁵⁹ Väčšina spoločností svojimi otrokmi opovrhovala. Boli považovaní za hlúpych, nevzdelávaných, menejcenných, lenivých, nedôveryhodných a zbabelých. Často ich krmili zvyškami od stola.⁶⁰ V situácii, keď bol otrok totálne odtrhnutý od svojej domoviny, mu zostávala jediná možnosť, a to identifikovať sa so svojím pánom a svoju prestíž odvodzovať od prestíže svojej domácnosti, pretože sám česť nikdy nenadobudol.⁶¹

Okrem toho, že otroci fungovali ako zdroj neplatenej pracovnej sily a zdroj výnosov pre svojho vlastníka, boli tiež – hlavne v prípade konkubín a domáceho služobníctva – stelesnením bohatstva, spoločenského postavenia a moci svojich pánov. Svojimi domácnostiam prinášali spoločenskú prestíž, preto ich najbohatší jedinci v konkrétnych spoločnostiach vlastnili hneď niekoľko.⁶² Podľa encyklopédie Britannica, malo byť najrozšírenejším typom otroctva v histórii práve domáce otroctvo. Hlavnou funkciou týchto otrokov bolo slúžiť svojim pánom v ich domovoch.⁶³ Nadväzujúca podkapitola bližšie špecifikuje fungovanie otroctva v moslimských spoločnostiach s dôrazom práve na domáce otroctvo.

⁵⁷ Křížová, *Otroctví v Novém světe*, 12-14.

⁵⁸ *Britannica*, „slavery.“

⁵⁹ Křížová, *Otroctví v Novém světe*, 14-15.

⁶⁰ *Encyclopaedia Britannica*, s.v. „Slave culture,“ <https://www.britannica.com/topic/slavery-sociology/Slave-culture> (navštívené 22.5.2021).

⁶¹ Křížová, *Otroctví v Novém světe*, 14-15.

⁶² *Ibid.*, 16-17.;

Richard Hellie, *Encyclopaedia Britannica*, s.v. „Slavery,“ 24.8.2020, <https://www.britannica.com/topic/slavery-sociology> (navštívené 5.7.2020).

⁶³ *Ibid.*

1.2 Zakotvenie otroctva v moslimských spoločnostiach

Otroctvo existovalo už v predislamskej „Arábii.“ Poézia týchto čias básni o mužoch a ženách, ktoré pracovali v domácnostiach ako služobníctvo, o vojakoch, pastieroch alebo pracovníkoch na poliach a v oázach. Matka slávneho predislamského básnika ʿAntara ibn Šaddāda bola etiópskou otrokyňou.⁶⁴ V dobe proroka Muḥammada čierny otrok menom Bilāl vykonával funkciu prvého muezína v moslimskej komunite.⁶⁵

Islam vo svojej právnej podstate zakazoval zotročovanie moslima moslimom, no nevylučoval zotročovanie príslušníkov iných náboženstiev.⁶⁶ Vytváral preto dopyt po otrokoch, a to najmä v pozíciách konkubín, sluhov a slúžok, vojakov a robotníkov.⁶⁷ Trh s otrokmi sa tým pádom so vznikom islamu v siedmom storočí, následným dobytím Blízkeho východu a značnej časti Stredomoria rozšíril. Dovážaných otrokov vlastnili všetky kočovné aj usadlé islamské spoločnosti siahajúce od Arabského polostrova do severnej Afriky, dnešného Pakistanu a Indonézie. Islamský svet bol veľkým prijímateľom čiernych otrokov (sg. ʿabd, pl. ʿabīd) z Afriky. Dovážanie týchto otrokov sa uskutočňovalo prostredníctvom trans-saharského obchodu.⁶⁸ Významný bol aj obchod s bielymi otrokmi (sg. saqālibī, pl. saqāliba) z Európy.⁶⁹

V prvých storočiach od vzniku islamu neboli otroci využívaní na poľnohospodárske práce, ale slúžili v domácnostiach, v háremoch, zastávali posty v armáde alebo administratíve.⁷⁰ Prevažnú väčšinu otrokov v domácnostiach nielen v raných islamských štátoch, ale aj počas osmanského obdobia, tvorili ženy a deti tmavej pleti. Mužskí otroci boli húfne využívaní v neskorších časoch ako vojaci alebo príslušníci štátnej byrokracie – mamelucky sultanát v Egypte alebo Osmanská ríša.⁷¹ V týchto časoch spolu s bielymi otrokyňami v elitných háremoch pochádzajúcich z Kaukazu nadobudli vysoké spoločenské

⁶⁴ Hanzlíčková, „Otroctví v Perském zálivu,“ 6.

⁶⁵ Paul Zeleza, *Encyclopedia.com*, s.v. „African Diaspora,“ New Dictionary of the History of Ideas, <https://www.encyclopedia.com/history/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/african-diaspora> (navštívené 15.4.2021).

⁶⁶ Ehud R. Toledano, „An Empire of Many Households: The Case of Ottoman Enslavement,“ in Laura Culbertson ed., *Slaves and Households in the Near East* (Illinois: Edwards Brothers, 2011), 86.; Albert Hourani, *A History of the Arab Peoples* (London: Faber and Faber, 2005), 116.

⁶⁷ Zeleza, „African Diaspora.“

⁶⁸ *Britannica*, „slavery.“

⁶⁹ Robert C. Davis, *Christian Slaves, Muslim Masters: White Slavery in the Mediterranean, the Barbary Coast, and Italy, 1500-1800* (London: Palgrave Macmillan, 2003), 3-65.; *Britannica*, „Slave culture.“

⁷⁰ Hanzlíčková, „Otroctví v Perském zálivu,“ 8.

⁷¹ Peabody, „Slavery and the Slave Trade.“;

Ehud R. Toledano, *Encyclopedia.com*, s.v. „Slave Trade,“ *Encyclopedia of the Modern Middle East and North Africa*, <https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/slave-trade-0> (navštívené 14.4.2021).

postavenie a politickú moc, čím sa výrazne odlišovali od z otrokov zastúpených v iných odvetviach. Napriek tomuto výsostnému postaveniu istých skupín otrokov platilo, že aj nižšie postavení domáci otroci a otrokyne mali častokrát lepšie životné podmienky v porovnaní so zvyškom slobodnej populácie ríše – boli lepšie kŕmení, odievaní aj chránení. Podmienky, v ktorých otroci žili sa ale samozrejme odvíjali od životných podmienok ich majiteľov – otrokom a otrokyniam v elitných mestských domácnostiach sa žilo lepšie ako tým v okrajových častiach ríše. Veľkú rolu zohrávalo aj to ako páni zaobchádzali so svojim otrokom.⁷²

Jedným z najbežnejších dôvodov, prečo boli v rôznych časových obdobiach islamských dejín získavaní otroci pre „arabský svet“ bolo ich používanie na prácu v súkromných domácnostiach, ktoré predstavovali hlavnú sociálnu, ekonomickú a politickú jednotku týchto spoločností.⁷³ Najdôležitejšími otrokmi v moslimskom svete boli práve domáci otroci a otrokyne.⁷⁴ Čím bohatší bol pán domácnosti, tým viac domácich otrokov a konkubín si mohol dovoliť vlastniť.⁷⁵ Práve výboje a stabilizácia obchodu s otrokmi sa zaslúžili o pravidelný prílev otrokov a otrokýň do domácností. Arabské ženy – manželky, dcéry, sestry, netere a iné ženské členky domácností, ktoré boli predtým pripútané k domácim prácam, už tieto práce naďalej nemuseli vykonávať samy, pretože mali k dispozícii domáce otrokyne. Otrokyniam boli pridelené práce ako varenie, dojčenie a starostlivosť o deti, upratovanie, či šitie oblečenia. Vykonávali tiež prácu spoločníčok, dôvernícok alebo konkubín.⁷⁶ Platilo, že tmavšie a menej atraktívne ženy boli využívané na ťažšiu prácu, kým krajšie ženy so svetlejšou pokožkou sa starali o domáceho pána a paniu. Mužskí otroci boli aj naďalej využívaní v domácnostiach ako sluhovia, záhradníci, strážcovia a na pomoc v domácnosti,⁷⁷ no stupňovala sa požiadavka po ženských otrokyniach, keďže sa dobre uplatňovali v domácich prácach vnútri domácností.⁷⁸ Kvôli vysokému dopytu po ženských otrokyniach svojim počtom rýchlo prevýšili mužských otrokov. Kupcov neodradilo ani to, že cena za otrokyňu bola niekoľkonásobne vyššia ako cena za otroka. Podľa Murray Gordona všetci členovia arabských spoločností, ktorí si mohli

⁷² Toledano, „Slave Trade,“

⁷³ Toledano, „An Empier of Many Households,“ 86.

⁷⁴ Bernard Lewis, *Race and Slavery in the Middle East: An Historical Enquiry* (New York and Oxford: Oxford University Press, 1990), 35-36.

⁷⁵ Murray Gordon, *Slavery in the Arab World* (New York: New Amsterdam Books, 1989), 56-57.

⁷⁶ Hanzlíčková, „Otroctví v Perském zálivu,“ 13.

⁷⁷ Ibid.;

Murray Gordon, *Slavery in the Arab World*, 56-57.

⁷⁸ Ibid.

dovoliť vlastníť domáceho otroka alebo otrokyňu mali aspoň jedného, pretože ako „Arabi boli príliš hrdí na to, aby pracovali ako služobníci alebo, aby slúžili pánovi.“⁷⁹

Počas 19. storočia sa v Osmanskej ríši stalo domáce otroctvo prevažujúcou formou otroctva. Väčšina otrokov a otrokýň importovaných na územie ríše našla uplatnenie v domácnostiach rodín vyššej a strednej vrstvy žijúcich prevažne v mestách. Počet ženských otrokýň bol na vzostupe zatiaľ, čo počet mužských otrokov určených na vonkajšie nekvalifikované práce sa stále znižoval.⁸⁰ Zároveň, v rovnakom storočí nastala v oblasti Zálivu mierna zmena a začali sa dovážať mužskí otroci prevažne z Afriky venujúci sa lovu periel a farmárčeniu na datľových pláňach, no napriek tomu prekvitali aj predchádzajúce formy otroctva.⁸¹ Otroci v Osmanskej ríši pochádzali z troch hlavných zdrojov:

1. „čierni“ otroci z centrálnej Afriky a Sudánu;
2. „hnedí“ otroci zo západnej Etiópie;
3. „bieli“ otroci z Gruzínska a Čerkeska.⁸²

Na základe pôvodu, a teda aj farby pleti, mali otroci v osmanskej spoločnosti rôzny sociálny status, hoci islamské právo (*šarī'a*) neurčuje žiadnu hierarchiu medzi otrokmi, keďže ich vníma ako jednu právnu kategóriu. Napriek tomu sa v Osmanskej ríši vytvorila silná hierarchia odvíjajúca sa od kúpnej ceny, zamestnania a sociálneho statusu otroka v spoločnosti. Na samotnom vrchole stáli bieli čerkeskí a gruzínski otroci, nasledovali hnedí Etiópčania a Etiópčanky, a úplne dole boli čierni Afričania a Afričanky. Ich postavenie v spoločnosti sa odvíjalo od práce, ktorú vykonávali. Platilo, že čierni otroci sa uplatňovali v nekvalifikovaných až podradných prácach. Biele otrokyne a niekoľko etiópskych otrokýň sa stávali konkubínami.⁸³

Otrokom a otrokyniam boli v moslimských spoločnostiach garantované určité práva, keďže práva a povinnosti pána k svojmu otrokovi sú zakotvené v islamskom práve (*šarī'a*), ktoré vychádza z Koránu a sunny. Je ale nutné uviesť, že tieto usmernenia sa medzi jednotlivými právnymi školami islamu (sg. *madhab*, pl. *madāhib*) líšili, a v rôznych časových horizontoch sa mohli dokonca meniť aj v rámci jedného *madhabu*, a to v závislosti

⁷⁹ Gordon, *Slavery in the Arab World*, 58-59.

⁸⁰ EHUD R. TOLEDANO, „Slave Dealers, Women, Pregnancy, and Abortion: The Story of a Circassian Slave-Girl in Mid-Nineteenth-Century Cairo,“ *Slavery and Abolition* 2/1 (1980), 53.; *Encyclopedia.com*, „Slavery and Abolition, Middle East,“ *Encyclopedia of Western Colonialism since 1450*, <https://www.encyclopedia.com/history/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/slavery-and-abolition-middle-east> (navštívené 14.4.2021).;

Zároveň, v rovnakom storočí nastala v oblasti Zálivu mierna zmena a začali sa dovážať mužskí otroci prevažne z Afriky venujúci sa lovu periel a farmárčeniu na datľových pláňach, no napriek tomu prekvitali aj predchádzajúce formy otroctva. Vid'.: Hopper, *Slaves of One Master*, 8.

⁸¹ Hopper, *Slaves of One Master*, 8.

⁸² Toledano, „Slave Dealers, Women, Pregnancy, and Abortion,“ 53.

⁸³ *Ibid.*

od prevládajúceho právneho názoru.⁸⁴ Vlastník musel otroka riadne živiť a šatiť, starať sa o neho v starobe a v prípade, že by medzi nimi vznikol spor, tak ho mal predať. Otrokom nesmeli byť oddelení od svojich detí ani týraní. Stal sa v podstate členom rodiny, s ktorou bol spätý celé generácie.⁸⁵ Mnoho moslimských autorov vyjadrujúcich sa k otroctvu v islame sa zhoduje na tom, že otroctvo bolo zamýšľané ako dočasný stav, ktorý nemal trvať večne. Súdia tak na základe náboženských usmernení, ktoré prikazujú dobré zaobchádzanie so svojím otrokom alebo na základe mnohých *hadīthov* a koránskych výrokov, ktoré považujú prepustenie otroka za bohumilý skutok.⁸⁶ Stalo sa zvykom, že otroci boli po niekoľkých rokoch, počas ktorých sa z „outsidera“ stojaceho mimo spoločnosť stal „insider“, oslobodzovaní.⁸⁷ Prepustenie otroka je v islame požadované aj za odčinenie niektorých hriechov.⁸⁸ Väčšina otrokov sa tak aspoň v starobe dočkala slobody. V praxi, ale nie vždy dochádzalo k dodržiavaniu všetkých týchto práv.⁸⁹

Čo sa týka ženských otrokýň, boli právne majetkom svojho pána, a teda aj keď primárne nemali status konkubín, ale domácich otrokýň, mal na nich ich pán plné právo aj v oblasti sexuálnych vzťahov. Takáto otrokyňa nemohla byť predaná v prípade, že otehotnela. Ich potomok sa narodil ako slobodný človek a mal právo po svojom otcovi dediť rovnako ako všetci jeho potomkovia. Jeho matka získala titul *umm walad* (doslova „matka dieťaťa“) a nemohla byť ďalej predaná, pričom sa po smrti svojho pána stala slobodnou. Bolo pomerne časté, že pán svoju tehotnú otrokyňu oslobodil a zobral si ju za manželku. Stávalo sa to ešte o to častejšie, ak sa jej narodil chlapec.⁹⁰ Ženské otrokyne teda svojim otrokárom slúžili aj ako sexuálne a reprodukčné zdroje.⁹¹ Otroctvo mohlo nielen v týchto prípadoch priniesť zotročeným ženám i mužom výrazné zlepšenie sociálneho a ekonomického statusu jednotlivca. Niektorým otrokyniam a otrokom bola dokonca vyplácaná mzda, za ktorú sa mohli po určitom čase vykúpiť z otroctva.⁹² Nebolo teda nezvyčajné, že rodičia na Kaukaze dúfali, že ich dcéry budú odvedené do Osmanskej ríše. V roku 1854 sa načas stal obchod s čerkeskými a gruzínskymi otrokmi nezákonný v dôsledku britského a francúzskeho tlaku na Osmanskú ríšu počas Krymskej vojny, no

⁸⁴ Jonathan A.C. Brown, *Slavery and Islam* (London: Oneword Academic, 2019), 130-271, 399-400.

⁸⁵ Hanzlíčková, „Otroctví v Perském zálivu,“ 9-10.

⁸⁶ Brown, *Slavery and Islam*, 140-143, 360, 399-400, 455.

⁸⁷ *Britannica*, „Slave culture.“

⁸⁸ Brown, *Slavery and Islam*, 140-143, 360, 399-400, 455.

⁸⁹ Hanzlíčková, „Otroctví v Perském zálivu,“ 9-10.

⁹⁰ Toledano, „Slave Dealers, Women, Pregnancy, and Abortion,“ 54, 57.

⁹¹ Gordon, *Slavery in the Arab World*, 79-80.;

Hanzlíčková, „Otroctví v Perském zálivu,“ 9-10.

⁹² Martin A. Klein, *Historical Dictionary of Slavery and Abolition Second Edition* (London and New York: Rowman and Littlefield, 2014), 11.;

Toledano, „Slave Dealers, Women, Pregnancy, and Abortion,“ 54-55.

napriek tomu trh ďalej nezákonne pokračoval. Všetky strany zapojené v odvoде (rodiny, otrokári, otroci, noví páni) mali z odvodov z Kaukazu prospech, a preto bol miestny trh s otrokmi skoro obnovený. Čerkeské ženy boli dôležité pre osmanský háremový systém. Je nutné uviesť, že ženy v háreme neplnili len úlohy konkubín a matiek, ale aj slúžok potrebných pre pozvoľné fungovanie háremu, v ktorom sa okrem eunuchov pohybovali len ženy a deti (a sultán resp. pán).⁹³ Hárem vo veľmi zjednodušenej forme fungoval ako jedna veľká domácnosť, kde mal každý jeho člen presne určené postavenie a povinnosti, ktoré v ňom vykonával.

Zaujímavé je pozrieť sa na domáce otrokyne a otrokov nielen z hľadiska hodnoty práce, ktorú pre domácnosť vykonávali, ale aj z hľadiska iných hodnôt, ktoré domácnosti prinášalo ich fyzické vlastnenie. Prispievali k ekonomickému rastu, spoločenskému postaveniu, sociálnej a politickej prestíži domácnosti. Vysokokvalifikovaní zručnejší otroci prinášali svojej domácnosti omnoho väčšiu prestíž ako tí menej kvalifikovaní, čomu zodpovedala aj ich kúpna a predajná cena.⁹⁴ Ženské domáce otrokyne, hlavne svetlej pleti, boli „symbolom odrážajúcim silu a bohatstvo ich vlastníkov.“⁹⁵ S domácimi otrokyňami v mestských domácnostiach sa zaobchádzalo spravidla lepšie ako so zotročenými ženami v iných odvetviach, aj keď prítomnosť rodiny a intimita domácnosti nemusela vždy zaručovať dobré zaobchádzanie.⁹⁶

Je zrejmé, že otroctvo v blízkovýchodných spoločnostiach sa oproti otroctvu v iných kútoch sveta (ako bolo popísané vo všeobecnosti vyššie) tešilo istým špecifikám. Na rozdiel od iných otrokárskejších spoločností alebo spoločností s otrokmi, bolo otroctvo v moslimskom svete špecifické, tým, že aj keď vlastník mal nad svojím otrokom absolútnu moc, náboženské usmernenia upravovali jeho vzťah k otrokovi alebo otrokyňi, čo im garantovalo určité práva a istoty. Otroek, aj keď formálne nebol slobodnou osobou, mal možnosť začlenenia sa do spoločnosti alebo rodiny, v ktorej žil, a mohol tak rásť na spoločenskom rebríčku. Vstup do otrockého stavu mohol zlepšiť postavenie slobodnej osoby, keďže mnoho otrokov si žilo lepšie ako zvyšok slobodnej populácie, čím sa tento vzorec stával bežnou praxou. Isté skupiny otrokov boli privilegované od samého začiatku (najmä vojaci, správcovia provincií, matky sultánov). Hlavne ženské otrokyne odrážali bohatstvo rodiny a svojim domácnostiam prinášali prestíž. Tieto otrokyne slúžili svojim pánom aj ako sexuálne a reprodukčné zdroje. Aj napriek tradičnej dedičnosti otrockého stavu, dieťa narodené zo vzťahu pán-otrokyňa,

⁹³ Toledano, „Slave Dealers, Women, Pregnancy, and Abortion,“ 54-55.

⁹⁴ Laura Culbertson ed., *Slaves and Households in the Near East* (Illinois: Edwards Brothers, 2011), 13.

⁹⁵ Hopper, *Slaves of One Master*, 8.

⁹⁶ *Encyclopedia.com*, „Slavery and Abolition, Middle East.“

bolo uznané za právoplatného potomka pána a bolo slobodné. Jeho matka potom získala špeciálne postavenie v rámci svojho otrockého stavu. Alebo bola oslobodená a mohla sa stať manželkou svojho pána. Pracovný prínos, demonštrácia majetku, sily a postavenia a ani iné výhody, ktorým sa tešili majitelia otrokov i samotní otroci a otrokyne tejto inštitúcii nezaručili nekončiace trvanie.

Vplyvom rozprúdenia debát o zrušení otroctva na európskom a americkom kontinente sa v 19. storočí britská vláda podporená verejnou mienkou začala zaujímať o zrušenie otroctva aj na osmanskom Blízkom východe. Briti sa snažili zrušiť obchod s otrokmi,⁹⁷ no ich snahy vyvolávali u moslimov značný odpor, pretože „otroctvo bolo považované za inštitúciu legitimizovanú Prorokom“⁹⁸, aj keď postupom času priniesli svoje ovocie. V roku 1849 bol zrušený trh s otrokmi v Perzskom Zálive a v roku 1876 v Zanzibare.⁹⁹ Začiatkom 20. storočia osmanská kultúrna elita zaujala negatívny postoj voči držaniu otrokov, no na celonárodnej úrovni nikdy nevznikla vážna morálna debata.¹⁰⁰ Otroctvo predstavovalo problém skôr v tom, že z nemála otrokov sa stávali elity, ktoré mali vysoké spoločenské postavenie, a častokrát o nich bolo lepšie postarané ako o mnohých sultánových slobodných poddaných.¹⁰¹

Rozpad Osmanskej ríše v roku 1922 priniesol zánik otroctva, no v niektorých nástupníckych štátoch, hlavne v oblasti „Arábie“ a Perzského zálivu pretrvávalo otroctvo naďalej. Na udržiavanie starých praktík trvali kmeňové monarchie, ktoré sa tvrdohlavo snažili zachovať tradičný životný štýl. V značnej časti islamského sveta sa im darilo zachovávať otroctvo ešte aj počas prvej svetovej vojny.¹⁰² Po druhej svetovej vojne bolo otroctvo Všeobecnou deklaráciou ľudských práv OSN a Európskym dohovorom o ľudských právach vyhlásené za nemorálne a nezákonné. Následkom toho boli zrušené všetky formy otroctva, čím sa zrušilo otroctvo vo väčšine islamských krajín.¹⁰³ Ako prvý zrušil otroctvo v regióne Bahrajn v roku 1937, Kuvajt v roku 1949, v roku 1952 nasledoval Katar, a Saudská Arábia

⁹⁷ Toledano, „Slave Trade.“

⁹⁸ Klein, *Historical Dictionary of Slavery and Abolition*, 19.

⁹⁹ Omán na konci 17. storočia dobyl Zanzibar a ostrov sa stal najväčším centrom obchodu s otrokmi na východe, čo neprestalo ani po získaní nezávislosti v roku 1861. Otroci sa odtiaľ dostávali do Ománu, Arábie, Perzského zálivu a Indie, kde slúžili hlavne v domácnostiach. Vid'.: Hanzlíčková, „Otroctví v Perském zálivu,“ 12-13.

Otroctvo v Zanzibare bolo oficiálne zrušené Britmi v roku 1897. Vid'.: Klein, *Historical Dictionary of Slavery and Abolition*, 19-20.

⁹⁹ Toledano, „Slave Trade.“

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ *Encyclopedia.com*, „Slavery and Abolition, Middle East.“

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ *Britannica*, „slavery.“; *Britannica*, „Slave culture.“

v roku 1962.¹⁰⁴ Bývalí otroci v Spojených arabských emirátoch získali s vznikom štátu v roku 1971 rovnaké práva ako ostatní občania (aj keď otroctvo bolo ako inštitúcia zakázané už v roku 1963 v Dubaji). Omán bol poslednou krajinou Blízkeho východu, kde bolo v roku 1970 zrušené otroctvo.¹⁰⁵ Prázdne miesto po otrokoch v Zálive „začala pomaly zaplňovať vykorisťovaná pracovná sila z Ázie. História sa opakuje...“¹⁰⁶

Autori skúmajúci otroctvo na Blízkom východe dospeli k záveru, že ide o hospodársky, sociálny, kultúrny a politický fenomén a keďže spoločnosť, kultúra a politika sa neustále menia, tak sa menia aj podoby otroctva.¹⁰⁷ Zdá sa, že aj napriek zrušeniu otroctva, do istej miery pretrváva. Preto má určite význam skúmať situáciu zahraničných pracovníčok v domácnostiach v tomto regióne aj dnes s prihliadnutím na minulosť a položením si otázky, či ide o moderné otroctvo alebo nie. Modernej podobe otroctva sa venujem v poslednej časti druhej kapitoly.

¹⁰⁴ Bahrajn: Gordon, *Slavery in the Arab World*, 229.

Kuvajt: Hanzlíčková, „Otroctví v Perském zálivu,“ 29.

Katar: Klein, *Historical Dictionary of Slavery and Abolition*, xxiv.

Saudská Arábia: Klein, *Historical Dictionary of Slavery and Abolition*, 21.

¹⁰⁵ Klein, *Historical Dictionary of Slavery and Abolition Second Edition*, 272-273.;

Brown, *Slavery and Islam*, 404-406.

¹⁰⁶ Hanzlíčková, „Otroctví v Perském zálivu,“ 29.

¹⁰⁷ Culbertson, *Slaves and Households in the Near East*, 14.

2. Mladší brat akoby staršiemu z oka vypadol: Vymedzenie moderného otroctva

Mnoho z nás verí, že otroctvo patrí dobám dávno minulým, no existencia medzinárodných organizácií, ktoré aktívne bojujú proti jeho moderným formám a správy, ktoré pravidelne vydávajú nás presvedčajú o opak. Medzi nich parí napríklad Medzinárodná organizácia práce (International Labour Organization, ILO), Organizácia spojených národov (OSN), Medzinárodná organizácia pre migráciu (International Organization for Migration, IOM), Human Rights Watch (HRW), Amnesty International (AI), Anti-Slavery International, Walk Free Foundation (WFF), Free the Slaves. Podľa najnovších dát Globálneho indexu otroctva (Global Slavery Index, GSI) pre rok 2016, vydávaného austrálskou skupinou pre ľudské práva Walk Free Foundation, žilo v tomto roku 40,3 milióna ľudí na svete uväznených v modernom otroctve.¹⁰⁸ Táto organizácia pod pojmom „moderné otroctvo“ rozumie „situácie vykorisťovania, ktoré človek nemôže odmietnuť alebo opustiť kvôli hrozbám/ vyhrážaniu, násiliu, nátlaku, klamstvu a/ alebo zneužitiu moci“, vrátane obchodovania s ľuďmi, nútenej práce, dlhového otroctva alebo núteného manželstva, predaja a vykorisťovaniu detí. Ženy sú najpostihnutejšou skupinou, ktorá tvorí 71% (28,7 milióna) z celkového počtu ľudí v modernom otroctve a zvyšných 29% predstavujú muži (11,6 milióna).¹⁰⁹ Ale čo pojem moderné otroctvo vlastne znamená? Aké formy útlaku zahŕňa? A ako sa vôbec líši od tradičného otroctva?

2.1 Moderné otroctvo

Rovnako ako tradičné otroctvo malo svoje jednotlivé formy (napr. domáce otroctvo), tak aj moderné otroctvo má tie svoje. Termín moderné otroctvo sa častokrát používa ako pojem zastrešujúci obchodovanie s ľuďmi, nútenú prácu, dlhové otroctvo, detské otroctvo, nútené alebo dohodnuté detské manželstvá a ďalšie.¹¹⁰ Hoci neexistuje jednotná definícia (v medzinárodných dokumentoch, medzi aktivistami, ani v akademickej sfére), ktorá by zahŕňala všetky formy moderného otroctva, zdá sa, že všetky definície vyplývajú z troch spoločných menovateľov. Tými sú:

¹⁰⁸ WFF, *The Global Slavery Index 2018*, (The Minderoo Foundation, 2018), 140.

¹⁰⁹ WFF, *The Global Slavery Index 2018*, ii-iii, v.;

„Global Slavery Index 2018 Findings – Highlights“, *Walk Free*, <https://www.globalslaveryindex.org/2018/findings/highlights/> (navštívené 6. 7. 2020).

¹¹⁰ „What is modern slavery?“, *Anti-Slavery*, <https://www.antislavery.org/slavery-today/modern-slavery/> (navštívené 6.7.2020).

1. kontrola osoby druhou osobou;
2. nedobrovoľný aspekt v ich vzťahu;
3. prvok vykorisťovania.¹¹¹

Na tomto mieste je nutné uviesť, že vykorisťovanie vnímam ako akt moderného otroctva, ktorý priamo súvisí s jeho formami, teda s nútenou prácou a obchodovaním s ľuďmi. Vo všeobecnosti vykorisťovanie chápem ako získavanie úžitku, ktoré sa objavuje všade tam, kde sa vyskytuje asymetria moci, teda situácia, kedy je jedna osoba zraniteľnejšia a vykorisťovateľ to využije vo svoj prospech. V sociálnych vedách je pojem vykorisťovanie používaný na označenie „sociálnych vzťahov, v ktorých osoba alebo skupina osôb využíva iných na svoje vlastné účely z dôvodu asymetrického mocenského vzťahu medzi nimi.“¹¹² Takýto vzťah, ako uvidíme v nasledujúcich kapitolách, môže spočívať na súhlase a nemusia v ňom byť nutne porušované práva.¹¹³ V krátkosti teda ide o využívanie osoby druhou osobou, ktorá je kvôli svojmu znevýhodnenému postaveniu uvrhnutá do situácie, v ktorej nemá inú možnosť, než svojmu vykorisťovateľovi vyhovieť. V práci sa prikláňam práve k tejto definícii. Presnejšie je to jav, kedy je zneužitá situácia, v ktorej sa pracovníčka nachádza (aj keď to môže byť výhodné pre obe strany, no vždy pre jednu menej ako pre druhú) zneužitím asymetrického silového vzťahu medzi ňou a jej zamestnávateľom-sponsorom. Cieľom je získať väčšie zisky od pracovníčky (nemusí sa jednať o zisky peňažné, ale aj hodnotu vykonanej práce), ako jej on sám poskytuje (nielen platovým ohodnotením). Pri vykorisťovaní práce nemusia byť nutne porušované (všetky) práva pracovníka. Sprievodnými javmi vykorisťovania práce sú nevhodné alebo nebezpečné pracovné podmienky, nezabezpečenie prístupu k lekárskej starostlivosti a obžive, neprimerane dlhé pracovné hodiny, nevyplácanie mzdy alebo jej časti, zadržiavanie mzdy, zadržiavanie osobných identifikačných dokladov, nútená práca, fyzický a psychický nátlak, verbálne alebo psychické útoky, obmedzená sloboda a pohyb, vyhrážanie, týranie, vydieranie, porušovanie základných ľudských práv a práv pracovníkov.¹¹⁴

Postupom času sa tradičné otroctvo prispôbilo podmienkam, v ktorých je praktikované, a aj napriek jeho zákazu v celom svete, sa vyvinulo do nových pozmenených

¹¹¹ Janne Mende, „The Concept of Modern Slavery: Definition, Critique, and the Human Rights Frame,“ *Human Rights Review* 20/6 (2019), 233.

¹¹² David Strecker, „Exploitation,“ in Keith Dowding ed., *Encyclopaedia of Power* (Los Angeles: SAGE Publications, 2011), 232.

¹¹³ Ibid, 232-235.

¹¹⁴ Morgan Rennie, „What is Labour Exploitation?,“ *Delta Net International*, 4.9.2018, <https://www.deltanet.com/compliance/modern-slavery/faqs/what-is-labour-exploitation> (navštívené 6.7.2020).; „Labour Exploitation,“ *National Referral Site for Human Trafficking*, https://english.wegwijzermensenhandel.nl/Are_you_concerned_about_someone_that_you_know/Labour_exploitation/ (navštívené 6.7.2020).

foriem.¹¹⁵ Jeho primárna podstata ale zostáva zachovaná. A tak ako neexistuje jednotná definícia tradičného otroctva, ktorá by pokrývala jeho hĺbku, pretože je to kultúrny, ekonomický, politický a sociálny ťažko uchopiteľný fenomén, ktorý logicky nemôže vo všetkých spoločnostiach vo všetkých časových obdobiach fungovať rovnako, tak by bolo veľmi ťažké, možno až nemožné, poskytnúť jednotnú definíciu pre moderné otroctvo. Jedná sa, ale o novú modernú podobu, ktorá vychádza z definície tradičného otroctva, a teda sa s ním v mnohých zásadných bodoch zhoduje, no v iných zas rozchádza.

V nasledujúcej tabuľke presne z tohto dôvodu proti sebe staviam charakteristické prvky tradičného a moderného otroctva. Mojim cieľom je nájsť zásadné body, v ktorý sa „mladší brat“ – moderné otroctvo – odlišuje od svojho „staršieho brata“ – tradičného otroctva. Tieto aspekty a ich praktický dopad sa následne snažím logicky prepojiť, pretože v nich vidím posun od staršej formy k modernejšej. Pri údajoch o tradičnom otroctve, ktoré uvádzam v ľavom stĺpci tabuľky, vychádzam z literatúry použitej v predchádzajúcej kapitole týkajúcej sa práve tejto problematiky s dôrazom na domáce otroctvo praktikované na ženskom pokolení. V pravom stĺpci sú uvedené aspekty týkajúce sa moderného otroctva. Tie spojené s globalizáciou, obstarávacími nákladmi, udržiavaním otroka, dostatku resp. nedostatku potenciálnych otrokov, sú prevzaté z publikácie *Modern Slavery: The Secret World of 27 Million People*.¹¹⁶ Ostatné dáta vychádzajú z definícií konkrétnych foriem moderného otroctva, kľúčových pre túto prácu uvedených nižšie. V tejto sekcii taktiež čerpám z vlastných poznatkov získaných počas výskumu situácie zahraničných pracovníčok v domácnostiach Zálivu (viď. nasledujúce kapitoly).

¹¹⁵ Kokešová, „Otroctví aj jeho novodobé aspekty,“ 15.

¹¹⁶ Kevin Bales, Zoe Trodd, Alex Kent Williamson, *Modern Slavery: The Secret World of 27 Million People* (Oxford: Oneworld Publications, 2009), 28-29.

Tradičné otroctvo	----->	Moderné otroctvo
legálne zbavenie slobodnej osoby všetkých osobných práv a slobôd		porušovanie ľudských práv a slobôd; upieranie základných ľudských potrieb; zbavenie osobných práv a slobôd
zaobchádzanie s domácou otrokyňou ako s komoditou		predaj sponzorstva domácej pracovníčky
absolútna moc nad domácou otrokyňou		neprimeraná kontrola (pohybu, sociálneho kontaktu); zadržiavanie osobných dokumentov a cestovných dokladov; legálne preberanie právnych zodpovedností domácej pracovníčky jej sponzorom (systém kafāla)
nútená práca		nútená práca; používanie rôznych donucovacích prostriedkov (fyzické a psychické násilie, nátlak, vyhrožovanie sa, zastrasovanie)
vykorisťovanie práce		vykorisťovanie práce; zadržiavanie/ neskoré vyplácanie alebo úplné nevyplácanie platu či jeho časti
dlhé pracovné hodiny		nedodržiavanie pracovného času a predpísaných dní voľna
využívanie otrokyne ako sexuálny a reprodukčný nástroj		sexuálne obťažovanie a sexuálne násilie
premiestňovanie z miesta na miesto		„prepožičiavanie“ domácej pracovníčky medzi viacerými domácnosťami; zmena miesta výkonu práce stanoveného v pracovnej zmluve
starostlivosť a udržiavanie otroka; práva garantované islamom		vykorisťovanie práce do maxima; nevyhovujúce pracovné podmienky; upieranie základných ľudských potrieb
úžitok z práce má domáci pán a osoby jemu blízke		úžitok z práce má sponzor/ zamestnávateľ a členovia jeho domácnosti
domáca otrokyňa nemá nárok na odmenu za vykonanú prácu		neexistencia pracovnej zmluvy; klamlivé alebo neúplné informácie v pracovnej zmluve; porušovanie podmienok určených pracovnou zmluvou
dedičnosť stavu		dočasnosť stavu, no s rôznym časovým trvaním
dlhodobý/ krátkodobý charakter otrockého stavu		krátkodobý/ dlhodobý stav
vidina prepustenia z otroctva; možnosť vykúpenia sa		možnosť vykúpenia sa finančnou kompenzáciou alebo odpracovanou prácou
oslobodiť môže otrokyňu len slovo jej pána		nemožnosť odstúpiť od pracovnej zmluvy pred jej vypršaním, nemožnosť zmeniť zamestnávateľa/ sponzora bez súhlasu predchádzajúceho (neplatí v každej krajine Zálivu)
podradený vzťah k väčšinovej spoločnosti a svojmu pánovi		podradený vzťah k svojmu zamestnávateľovi/ sponzorovi
rôzne zaobchádzanie a postavenie v závislosti od farby pleti a zručností domácej otrokyne		rasizmus; diskriminácia
bezrestnosť vlastníka za zaobchádzanie s domácou otrokyňou		možnosť vyodenia právnej zodpovednosti

Tabuľka 1 – Ekvivalenty atribútov v tradičnom a modernom otroctve

V Tabuľke 1 vidíme, že moderné otroctvo sa od tradičného otroctva líši, v tom že sa nezameriava na dlhodobé vlastníctvo osoby, ale na krátkodobejšie vykorisťovanie obeť. Vstup do tohto stavu nie je dobrovoľný a prácu moderná otrokyňa vykonáva za použitia rôznych donucovacích prostriedkov. Za ideálnej situácie, nemôže byť domáca pracovníčka

legálne vlastnená druhou osobou, ktorá by nad ňou nadobúdala absolútnu moc, a ktorá by vlastníka oprávňovala nakladať slobodne s jej telom, duševným i telesným vlastníctvom. To znamená, že ju zamestnávateľ alebo akýkoľvek iný člen domácnosti nemôže fyzicky ani psychicky poškodzovať podľa svojej ľubovôle, udržiavať s ňou sexuálny kontakt bez jej súhlasu alebo ju obťažovať, zadržiavať jej doklady, obmedzovať sociálny kontakt, meniť bez jej súhlasu miesto, charakter práce alebo iné pracovné podmienky určené pracovnou zmluvou, a ani s ňou obchodovať. Napriek tomu však dochádza k praktikovaniu všetkých týchto činov. Obeť je často vykorisťovaná až do absolútneho možného maxima svojím zamestnávateľom a/ alebo osobami jemu blízkymi, ktorí majú úžitok z jej práce. Pri práci sú porušované jej základné ľudské práva, sú jej upierané základné ľudské potreby a môže byť zbavená niektorých osobných práv a slobôd. Domáca pracovníčka častokrát uzatvára pracovnú zmluvu na dobu určitú a nemôže od nej odstúpiť pred jej vypršaním. V mnohých prípadoch nemôže bez súhlasu svojho zamestnávateľa resp. sponzora prejsť k inému zamestnávateľovi. Zotročovaná osoba je v podradenom vzťahu ku svojmu modernému otrokárovi – vykorisťovateľovi, a navyše je častokrát terčom diskriminácie zo strany členov miestnej spoločnosti. Ďalším aspektom, v ktorom sa líši moderné otroctvo od tradičného je, že za odpracovanú prácu domácej pracovníčke vždy prináleží mzda aj keď jej môže byť zadržovaná, nie je jej vyplatená, včas, v plnej výške alebo vôbec. Stav modernej otrokyne nie je dedičný. Zo svojho stavu sa môže vykúpiť vlastnou prácou, vyplatením finančnej kompenzácie alebo z neho uniknúť či čin ohlásiť príslušným orgánom. Moderná otrokyňa má právo svoj prípad nahlásiť a v prípade dokázania viny by mali byť jej vykorisťovatelia spravodlivo potrestaní.

Pri pohľade na vlastnosti otrokov, ktoré boli uvedené v prvej kapitole, vidíme, že v minulosti domáce otrokyne a v súčasnosti moderné otrokyne v Zálive spája mnohé. Pracovníčky nemôžu pod kafárou slobodne jednať a ich obmedzenú slobodu im ešte viac znásobujú ich zamestnávatelia svojim konaním. Svojim zamestnávateľom slúžia ako pracovné nástroje, ku ktorým častokrát nepristupujú ako k ľuďom s reálnymi pocitmi. V prípade, že si ich zamestnávateľ nesplní povinnosti voči nim, tak zodpovednosť preberá pracovníčka. Skoro vždy zostávajú cudzinkami v spoločnostiach, v ktorých žijú bez možnosti integrácie. Neovládajú jazyk domáceho obyvateľstva, sú nositeľkami inej kultúry a vzhľadu. Od rodiny, pre ktorú pracujú sú počas výkonu práce odlišované oblečením. Niektoré národnosti medzi domácimi pracovníčkami sú privilegované a preferované nad inými. Na otrockú prácu je stále využívaná zahraničná pracovná sila pričom domáce moderné otrokyne sú naďalej veľmi žiadané a v domácnostiach vykonávajú rovnaké práce

ako v minulosti. Skoro každá arabská domácnosť, ktorá si to môže dovoliť dnes zamestnáva domácu pracovníčku pričom v minulosti tomu tak bolo tiež. Zamestnávanie domácich pracovníčok odráža aj v dnešných časoch sociálny status domácnosti. Kaukazský príklad upozorňuje na výhodnosť otrockého stavu, ktorý môže zlepšiť sociálny štatút otrokyne aj jej rodiny. Až nápadne to pripomína súčasný stav, kedy ženy aj napriek riziku upadnutia do moderného otroctva, migrujú s úplne rovnakými cieľmi.

Ak sa ešte na malú chvíľu vrátime k vyššie zmieneným menovateľom spájajúcich väčšinu foriem moderného otroctva a postavíme ich oproti tradičnému otroctvu, môžeme si všimnúť, že ide o novodobé prvky tradičného otroctva, ktoré sa pod vplyvom vývoja spoločnosti premenili. Prvok kontroly osoby nad druhou osobou nachádza svoju históriu v priamom a legálnom vlastníctve jednej osoby druhou. S vlastníctvom išla ruka v ruke aj absolútna moc nad zotročenou osobou, ktorú by dnes vystriedalo obchodovanie s ľuďmi a násiliu páchanom na týchto osobách. Násilné zotročenie, teda uvrhnutie človeka do stavu otroctva, násilné držanie v otroctve a nútená práca vykonávaná proti svojej vôli sa posunuli na nedobrovoľný aspekt vzťahu moderného otroka a jeho moderného otrokára – vykorisťovateľa. Nedobrovoľný aspekt je diskutabilný, keďže osoba môže vstúpiť do tohto vzťahu dobrovoľne, tým že podpíše pracovnú zmluvu a odchádza pracovať do domácnosti. Je k tomu častokrát donútená svojou životnou situáciou, a teda nekoná úplne slobodne či dobrovoľne, pretože v prípade, že by nemusela odísť pracovať, teda vstúpiť do takéhoto vzťahu, tak by tak pravdepodobne neučinila. Moderná otrokyňa, ale môže byť nedobrovoľne väznená na pracovisku, držaná tu proti svojej vôli pod hrozbou násillia alebo deportácie, môžu jej byť nedobrovoľne zadržované osobné doklady potrebné k odchodu a teda nemôže prácu ani krajinu opustiť. V štátoch Zálivu domáce pracovníčky pri (násilnom) zamestnávateľovi drží sponzorský systém kafála, ktorý v mnohých prípadoch nedovoľuje legálne opustiť svojho zamestnávateľa bez jeho súhlasu, ako o tom bude reč vo štvrtej kapitole. Prvok vykorisťovania bol v minulosti charakteristický ťažkou nútenou prácou otroka, z ktorej úžitky plynuli priamo jeho otrokárovi alebo osobám v jeho okolí. Otrokárom nemusel svojmu otrokovi platiť mzdu. Dnes každému človeku za odpracovanú prácu prináleží mzda, no nie vždy je jej výška priamoúmerná vykonanej práci. Práva moderného otroka sú porušované napr. tým, že mu odmena nie je vyplácaná v plnej výške, načas alebo vôbec. Jeho zamestnávateľ mu môže odmietnuť poskytnúť deň voľna, ktorý zamestnancovi prináleží a núti ho pracovať neprimerane dlhé hodiny.¹¹⁷

¹¹⁷ Vid' napr. správu HRW: HRW, „I Already Bought You.“

2.1.1 Definície niektorých foriem moderného otroctva

V kontexte relevancie výskumnej otázky a skúmanej situácie je nutné pozrieť sa bližšie na niektoré formy moderného otroctva, aby som mohla ďalej s týmto zastrešujúcim termínom operovať. Jedná sa konkrétne o nútenú prácu v domácnostiach a obchodovanie s ľuďmi, o ktorých som na základe môjho výskumu prezentovaného v nasledujúcich kapitolách presvedčená, že sú v krajinách Zálivu prítomné a veľmi úzko súvisia so zahraničnými pracovníčkami v domácnostiach.

Podľa ILO je nútená alebo povinná práca „každá práca alebo služba, ktorá sa od ktorejkoľvek osoby vymáha pod hrozbou akéhokoľvek trestu, a na ktorú sa nazývaná osoba neponúkla dobrovoľne.“¹¹⁸ Organizácia navrhla 6 ukazovateľov nútenej práce, o ktoré sa v tejto práci opieram. Sú to:

1. vyhrážky, hrozby alebo reálne fyzické poškodzovanie pracovníka;
2. obmedzenie pohybu a väznenie na pracovisku alebo vo vymedzenom priestore;
3. dlhové otroctvo, teda otroctvo, kedy je pracovník nútený pracovať za splácanie dlhu alebo pôžičky a nie je platený za vykonávanie svojich služieb. Zamestnávateľ mu môže poskytnúť jedlo a ubytovanie za nafúknuté ceny, takže pracovník nie je schopný uniknúť dlhu;
4. zadržiavanie mzdy alebo nadmerné zníženie mzdy, ktoré porušuje predtým uzatvorené dohody;
5. zadržiavanie pasu a identifikačných dokladov, aby pracovník nemohol odísť alebo preukázať svoju identitu a status;
6. hrozba udania úradom, ak sa jedná o nelegálneho zahraničného pracovníka.¹¹⁹

Tieto prvky sa môžu vyskytovať osamotene alebo v kombinácii. Organizácia Anti-Slavery International tvrdí, že postačujú dva z týchto ukazovateľov a viac, aby bolo situáciu možné identifikovať ako nútenú prácu, a ja vo svojej práci ich prístup nasledujem.¹²⁰

Domáce pracovníčky sú vo všeobecnosti rizikovou skupinou veľmi náchylnou na vykorisťovanie práce a nútenú prácu. Zahraničné pracovníčky v domácnostiach v krajinách Zálivu vo väčšine prípadov bývajú priamo v domácnosti spoločne s rodinou, pre ktorú pracujú. Miesto ich výkonu práce sa teda zhoduje s miestom ich ubytovania (nielen

¹¹⁸ „506/1990 Zb. o Dohovore o nútenej alebo povinnej práci o nútenej práci alebo povinnej práci (č. 29),“ *ASPI*, <https://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/38869/1/2/sdeleni-c-506-1990-zb-o-dohovore-o-nutenej-alebo-povinnej-praci-c29/sdeleni-c-506-1990-zb-o-dohovore-o-nutenej-alebo-povinnej-praci-c29> (navštívené 9. 7. 2020).

¹¹⁹ Bales, Trodd, Williamson, *Modern Slavery*, 35.

¹²⁰ *Ibid.*

z praktického dôvodu, ale aj kvôli tomu, že častokrát priamo zamestnávateľ je ich sponzorom, ktorý za nich preberá zodpovednosť – viď. nižšie v nasledujúcich kapitolách), čo ich činí viac náchylnými k porušovaniu ich práv, a to hneď z niekoľkých dôvodov. Domácnosti, v ktorých sa nepretržite zdržiavajú počas svojho pracovného aj (väčšiny) svojho voľného času, sú výsostne súkromným priestorom ťažko kontrolovateľným akýmkoľvek inštitúciami, ktoré by do neho mohli voľne vstupovať. Domáce prostredie je v moslimskom prostredí považované za výsostne ženský priestor, do ktorého len tak neprichádzajú cudzie osoby, ako sme na to zvyknutí v našich pomeroch. Obydlie predstavuje aj z hľadiska svojej architektúry uzavretý komplex, z ktorého sa človek len tak ľahko nevytráti bez povšimnutia ostatných členov domácnosti, ktorých býva v arabských častokrát viacgeneračných domácnostiach, požehnané. Členovia domácností sú si medzi sebou lojálni a svoje súkromie si chránia viac ako je to zvykom u nás. Kombináciou všetkých týchto faktorov, v prostredí skoro nekontrolovateľných fyzicky aj obrazne uzatvorených domácností, sa akákoľvek dobrovoľne prijatá práca môže ľahko zmeniť na nútenú. Táto situácia zároveň domácej pracovníčke nevytvára veľa možností, ako by mohla na svoju situáciu upozorniť osobu, ktorá by jej vedela pomôcť alebo upovedomiť príslušný orgán.¹²¹

Druhou formou moderného otroctva popri nútenej práci je obchodovanie s ľuďmi. Článok 3 *Protokolu o prevencii, potláčaní, a trestaní obchodovania s ľuďmi, zvlášť so ženami a deťmi*, ktorý dopĺňa *Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu*, hovorí, že obchodovanie s ľuďmi je „verbovanie, preprava, odovzdanie, prechovávanie alebo prevzatie ľudí pod hrozbou alebo použitím násilia alebo iných foriem donucovania, únosu, podvodu, ľsti, zneužitia právomoci alebo zraniteľného postavenia, alebo prijatia, alebo poskytnutia platieb alebo prospechu na dosiahnutie súhlasu osoby majúcej kontrolu nad inou osobou s cieľom vykorisťovania. Vykorisťovanie zahŕňa minimálne vykorisťovanie prostitúcie iných alebo iné formy sexuálneho vykorisťovania, nútenú prácu alebo služby, otroctvo alebo praktiky podobné otroctvu, nevoľníctvo alebo odoberanie orgánov. Súhlas obete obchodovania s cieľom jej vykorisťovania je irelevantný.“¹²² Veľmi podobne obchodovaniu s ľuďmi rozumie akademik Pardis Mahdavi

¹²¹ Rothna Begum, „Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected,“ *HRW*, 15.6.2016, <https://www.hrw.org/news/2016/06/15/migrant-domestic-workers-overworked-and-underprotected> (navštívené 22.6.2021).;

Rothna Begum, „Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected,“ *Women Across Frontiers*, 15.6.2016, <https://wafmag.org/2016/06/migrant-domestic-workers-overworked-underprotected/> (navštívené 22.6.2021).

¹²² „34/2005 Z.z. Protokol o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi,“ *ASPI*, <https://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/59722/1/2/pokyny-c-34-2005-zz-o-podpisani->

v publikácii *Crossing the Gulf: Love and Family in Migrant Lives* aj organizácie pôsobiace priamo v regióne vrátane HRW.¹²³

Pri definíciách, ktoré poskytlo HRW a Mahdavi, je dôležité zohľadniť, že sa nezmieňujú o irelevantnosti súhlasu obete s obchodovaním za účelom jej vykorisťovania, ako činí prvá z definícií uvedená v *Protokole o prevencii potláčaní, a trestaní obchodovania s ľuďmi, zvlášť so ženami a deťmi*. Aj napriek tomu je nutné mať na pamäti dobrovoľné rozhodnutie pracovníčky, ktorú nikto násilím neodvedie z jej rodného mesta alebo dediny do Zálivu pracovať, ako by tomu mohlo byť v minulosti v prípade tradičného otroctva. Otázkou ale stále zostáva, do akej miery je toto rozhodnutie slobodné alebo dobrovoľné, keď je nútená migrovať, aby bola schopná užiť rodinu. Práve v tomto ohľade sa výrazne prejavuje aspekt obchodovania s ľuďmi, ktorý zneužíva slabosť a nedostatočnú informovanosť osôb, s ktorými je obchodované. Konkrétne zahraničná pracovníčka sa do takejto situácie môže dostať cez sľuby falošnej práce alebo dokonca falošnú pracovnú zmluvu. Po príchode do krajiny môže byť napríklad zbavená osobných dokladov a nútená k práci, ako to ukáže štvrtá a piata kapitola.

[protokolu-o-prevencii-potlacani-a-trestani-obchodovania-s-ludmi-osobitne-so-zenami-a-detmi-doplnujuceho-dohovor-organizacie-spojnych-narodov-proti-nadnarodnemu-organizovanemu-zlocinu/pokyny-c-34-2005-zz-o-podpisani-protokolu-o-prevencii-potlacani-a-trestani-obchodovania-s-ludmi-osobitne-so-zenami-a-detmi-doplnujuceho-dohovor-organizacie-spojnych-narodov-proti-nadnarodnemu-organizovanemu-zlocinu?rem=vykoris%C5%A5ovanie×lice=null](https://www.hrw.org/web-content/media/2005/02/05/050205a.pdf) (navštívené 9. 7. 2020).

¹²³ Pardis Mahdavi súhrnne uvádza, že obchodovanie s ľuďmi je založené na troch základných prvkoch:

1. akt obchodovania s ľuďmi: verbovanie, preprava, odovzdanie, prechovávanie alebo prevzatie osôb;
2. prostriedky obchodovania s ľuďmi: hrozba násilia alebo použitie násilia, donucovanie, lesť, podvod, zneužitie právomoci alebo zraniteľnosti osoby, prijatie alebo poskytnutie platieb na dosiahnutie súhlasu osoby majúcej kontrolu nad inou osobou;
3. ciele obchodovania s ľuďmi: vykorisťovanie, ktoré zahŕňa vykorisťovanie prostitúcie iných alebo iné formy sexuálneho vykorisťovania, nútenú prácu, otroctvo a praktiky jemu podobné, nevoľníctvo a odoberanie orgánov.

Vid'.: Pardis Mahdavi, *Crossing the Gulf: Love and Family in Migrant Lives* (Stanford: Stanford University Press, 2016), 27.

V reporte Human Rights Watch z roku 2008 o domácich pracovníčkach v Saudskej Arábii je pre obchodovanie s ľuďmi použitá nasledujúca definícia: „Obchodovanie s ľuďmi zahŕňa akýkoľvek čin náboru, prepravy, prevodu, prijímania, predaja alebo nákupu ľudí násilím, klamom, podvodom alebo inou donucovacou taktikou za účelom ich uvedenia do podmienok nútenej práce alebo praktík podobných otroctvu alebo nevoľníctvu. K takýmto podmienkam dochádza, keď sa práca extrahuje fyzickými alebo nefyzickými donucovacími prostriedkami vrátane vydierania, klamu, podvodu, hrozby alebo použitia fyzickej sily alebo psychologického tlaku.“

Vid'.: HRW, „*As If I Am Not Human*,” 40.

Mnohé potenciálne pracovníčky do procesu obchodovania s ľuďmi vstupujú vedome a dobrovoľne tým, že obchodníkom zaplatia, aby ich do krajiny prepravili nelegálne a našli im prácu, čo môže byť lacnejší a rýchlejší spôsob, ako získať prácu legálnou cestou cez agentúru. Dostávajú sa tak do veľmi nebezpečných situácií, pretože si nikdy nemôžu byť isté, či reálne skončia pri práci v domácnosti, alebo sa napríklad stanú obeťou sexuálneho vykorisťovania. Nikde o nich neexistuje záznam, že prekročili hranice krajiny a nikto nevie, kde sa práve môžu nachádzať a ani to, či sú alebo nie sú v ohrození. Aj v prípade, že sa do krajiny dostali legálnou cestou a utečú od zamestnávateľa, ktorý za nich zodpovedá a garantuje im prítomnosť v krajine, predstavujú ľahkú korisť pre obchodníkov s ľuďmi, ktorí predávajú ich prácu alebo priamo ich. Týmto otázkam, ako aj skupinám žien cestujúcim do Zálivu za prácou a ich motiváciám k migrácii sa venuje nasledujúca kapitola.

3. „Moderné domáce otrokyne“ v Zálive?

Počet migrantov sa v celosvetovom rozsahu z roka na rok zvyšuje.¹²⁴ Šesť zálivových krajín – Kuvajt, Katar, Saudská Arábia, Bahrajn, SAE, Omán, bolo v roku 2000 celosvetovo tretím najväčším regiónom prijímajúcim migrantov.¹²⁵ Z krajín, ktorým sa venuje táto práca, boli v roku 2019 medzi top 20 destináciami, do ktorých migranti prichádzali, Saudská Arábia na 3. mieste a SAE na 6. mieste. Medzi top 20 krajinami, z ktorých ľudia migrovali boli, z pre nás relevantných krajín, na 1. mieste India, Bangladéš na 6. mieste, nasledoval Pakistan na 7. mieste, ďalej Filipíny na 9. mieste a 11. miesto obsadila Indonézia.¹²⁶

V kontexte nielen domácich pracovníčok Zálivu, je najdôležitejším typom migrácie do týchto krajín práve pracovná migrácia. Niektoré odhady uvádzajú, že pracovná migrácia do zálivových štátov predstavuje tretí najväčší nadnárodný migračný tok v súčasnom svete.¹²⁷ Krajiny Zálivu patriace do GCC majú jednu z najpočetnejších populácií dočasných migrujúcich pracovníkov v celosvetovom rebríčku. V roku 2019 tvorili migranti viac ako polovicu populácie troch krajín GCC. V SAE to bolo 88% populácie, v Katare okolo 79%, v Kuvajte 72%. V Ománe a Saudskej Arábii migranti neprevažujú nad miestnou populáciou. Pracujúci migranti a migrantky v GCC v súčasnosti pochádzajú primárne z Ázie a Afriky.¹²⁸ Pracovná migrácia z Ázie a Afriky do Zálivu aj iných krajín je naďalej na vzostupe, a teda sa zvyšuje aj počet prijímaných domácich pracovníčok do Zálivu.¹²⁹

¹²⁴ ILO v Reporte o migrantoch vo svete s údajmi z roku 2019 uvádza, že celosvetovo je až 272 miliónov migrantov. Z toho je 52% mužov a zvyšných 48% žien, pričom väčšina z týchto medzinárodných migrantov sú vo veku od 20-64 rokov (74% z nich). Percentá migrantov celosvetovo medzi sebou značne variujú, kedy napríklad vo Švédsku ich je 20%, ale v Kuvajte až 78,7% z celkovej populácie. Celosvetovo je každý tridsiaty človek na planéte migrant.

Vid'.: IOM, *World Migration Report 2020*, 21-28.

¹²⁵ Françoise De Bel-Air, „Asian Migration to the Gulf States in the Twenty-first Century,“ in Mehdi Chowdhury, S. Irudaya Rajan eds., *South Asian Migration in the Gulf: Causes and Consequences* (Cham: Springer International Publishing AG/ Palgrave Macmillan, 2018), 7.;

George S. Naufal, „Labor Migration and Remittances in the GCC,“ *Labor History* 52/3 (2011), 307.

¹²⁶ IOM, *World Migration Report 2020*, 26.

¹²⁷ Andrew Gardner, Silvia Pessoa, Abdoulaye Diop, Kaltham al-Ghanim, Kien Le Trung and Laura Harkness, „A Portrait of Low-Income Migrants in Contemporary Qatar,“ *Journal of Arabian Studies* 3.1/6 (2013), 1. in ESCWA (United Nations Economic and Social Commission for Western Asia), *International Migration and Development in the Arab Region: Challenges and Opportunities*, UN Population and Development Report, 3rd Issue (New York. United Nations, 2007), 4.;

Andrew Gardner, „Gulf Migration and the Family,“ *Journal of Arabian Studies* 1/6 (2011), 6.

¹²⁸ IOM, *World Migration Report 2020*, 4, 83-84.;

ILO, WFF, *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Force Marriage* (Geneva: ILO, 2017), 9-10.

¹²⁹ Pre Afriku vid'.: IOM, *World Migration Report 2020*, 54-68.;

Pre Áziu vid'.: IOM, *World Migration Report 2020*, 68-85.;

IOM, *World Migration Report 2020*, 4, 83-84.;

Shah, „Labour Migration from Asian to GCC Countries,“ 36, 52.;

Platená domáca práca vykonávaná pre domácnosti sa na konci 20. storočia spopularizovala a stala sa sektorom, ktorý celosvetovo výrazne vzrástol. Tento typ práce sa za posledné desaťročia stal jedným z najväčších sektorov prijímajúcich zahraničnú pracovnú silu. V domácnostiach inde vo svete sa prevažne ženy-migrantky uplatňujú vo funkciách považovaných za tradične ženské, čím je tento sektor výrazne sfeminizovaný.¹³⁰ Štúdie ukazujú, že migrujúce ženy sú vo všeobecnosti najviac zraniteľné na vykorisťovanie ich práce a porušovanie ľudských práv. Je tomu tak, pretože na jednej strane sú zástupkyňami ženského pohlavia, považovaného mnohými kultúrami za zraniteľnejšie ako mužské, a na strane druhej sa nachádzajú mimo svoju domovskú krajinu. Žiadny z týchto subjektov im tak nevie poskytnúť priamu záštitu.¹³¹ GSI podporuje tieto štúdiá, pretože ako už bolo uvedené v úvode, ukazuje, že práve ženy sú v celosvetových odhadoch neprimerane postihnuté moderným otroctvom.¹³² Čo sa týka nútenej práce, tak sa pre rovnaký rok odhadovalo, že 16 miliónov ľudí žilo v nútenej práci v súkromnom sektore. Tiež platí, že viac boli postihnuté ženy (9,2 milióna, čo predstavuje 57,6% oproti 6,8 milióna mužov, čo tvorí 42%). Najväčší podiel zo všetkých možných sektorov súkromného hospodárstva, v ktorých bola nútená práca skúmaná, patril práve domácej práci (24%).¹³³

V Bahrajne, Kuvajte, Ománe, Katare, Saudskej Arábii a SAE žilo podľa HRW v roku 2017 odhadom 2,4 milióna migrujúcich domácich pracovníčok a pracovníkov. Niektoré údaje uvádzajú, že celkový počet týchto pracovníkov mohol dosahovať až 5 miliónov.¹³⁴ Domáce pracovníčky pôvodom z Filipín a Indonézie v krajinách Perzského

Zahra R. Babar, „Understanding Labour Migration Policies in the Gulf Cooperation Council Countries“ in Rajan, Oommen, *Asianization of Migrant Workers in the Gulf Countries*, 45.; Chammartin, „Women Migrant Workers’ Protection in Arab League States,“ 8.; IOM, *World Migration Report 2020*, 34-35.

¹³⁰ Annelies Moors, Ray Jureidini, Ferhunde Özbay and Rima Sabban, „Migrant Domestic Workers: A New Public Presence in the Middle East?“ in Seteney Shami ed., *Publics, Politics and Participation: Locating the Public Sphere in the Middle East and North Africa* (New York: Social Science Research Council, 2009), 151.;

Babar, „Understanding Labour Migration Policies,“ 45.;

HRW, „Slow Reform,“ *HRW*, 27.4.2010, <https://www.hrw.org/report/2010/04/27/slow-reform/protection-migrant-domestic-workers-asia-and-middle-east> (navštívené 10.7.2020).

¹³¹ Patricia Leidl ed., *State of World Population 2006: A Passage to Hope – Women and International Migration* (United Nations Publications Fund, 2006), 3.

¹³² Odhadovalo sa, že to bolo až 28,7 milióna žien v roku 2016, čo je 71% z celkového odhadovaného počtu 40,3 milióna ľudí v modernom otroctve.

Vid’: ILO, WFF, *Global Estimates of Modern Slavery*, 9-10.

¹³³ „Global Slavery Index 2018 Findings“

¹³⁴ Rothna Begum, „Gulf States’ Slow March Toward Domestic Workers’ Rights,“ *HRW*, 16.6.2017, <https://www.hrw.org/news/2017/06/16/gulf-states-slow-march-toward-domestic-workers-rights> (navštívené 22.6.2021).;

Rothna Begum, „Gulf States’ Slow March Toward Domestic Workers’ Rights,“ *Equal Times*, 16.6.2017, <https://www.equaltimes.org/gulf-states-slow-march-toward?lang=en#.YNHmLDYzZbX> (navštívené 22.6.2021).;

zálivu sú najväčšou populáciou týchto pracovníkov na svete.¹³⁵ Podľa štatistík GSI, arabské štáty vykazujú vysokú zraniteľnosť na výskyt moderného otroctva z čoho je zrejmé, že ženy-migrantky, presnejšie domáce pracovníčky, boli, sú a s najväčšou pravdepodobnosťou budú v regióne Zálivu vystavované modernému otroctvu. Údaje GSI pre rok 2018 týkajúce sa moderného otroctva v arabských štátoch odhaľujú, že odhadom 520 000 osôb žilo v týchto krajinách v modernom otroctve, z toho 67% v nútenej práci.¹³⁶ GSI, ILO aj WFF upozorňujú, že je nutné tieto údaje interpretovať opatrne vzhľadom na výrazné medzery a nedostatok dostupných dát získaných z regiónu. Treba brať do úvahy, že údaje a odhady sú ovplyvnené už tradične nízkym záujmom krajín o podobné štatistiky a nezáujmom prijímať kroky smerom k zlepšovaniu situácie, o čom bude reč v tretej kapitole. Na tomto mieste je ale nutné poznamenať, že práve tieto medzery poukazujú na výrazné podhodnotenie rozsahu moderného otroctva v regióne.¹³⁷

3.1 História pracovnej migrácie do Zálivu a migračné politiky

Pracovná migrácia z ázijských, afrických a iných krajín do Zálivu nie je novým fenoménom. Už v 60. rokoch 20. storočia bola rozvinutá migrácia z juhovýchodnej Ázie. Začiatkom 70. rokov všetkých šesť krajín GCC prišlo s veľkými ambicióznymi rozvojovými projektami v oblasti rozšírenia infraštruktúry, vzdelávania, zdravotníctva a bytových zariadení. Krajiny síce mali potrebné financie pochádzajúce z ropy, ale chýbal im dostatok pracovnej sily, keďže ich práceschopné obyvateľstvo bolo málopočetné (mladé populácie v kombinácii s relatívne nízkou účasťou žien na pracovnej sile¹³⁸) a častokrát nekvalifikované na podobné práce. Začali sa preto orientovať na zahraničnú pracovnú silu, ktorá bola schopná dosiahnuť rýchly socioekonomický rozvoj. Boli prijímaní kvalifikovaní, menej kvalifikovaní aj nekvalifikovaní pracovníci primárne z arabských a ázijských

International Trade Union Confederation, *Facilitating Exploitation: A review of Labour Laws for Migrant Domestic Workers in Gulf Cooperation Council Countries* (International Trade Union Confederation, 2017), 6, 8.

¹³⁵ Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 12.;

Ito Peng, „Shaping and Reshaping of Care and Migration in East and Southeast Asia,“ *Critical Sociology* 44 (2018), 7-8. in Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 2.

¹³⁶ Do zoznamu arabských štátov GSI radí Bahrajn, Irak, Jordánsko, Kuvajt, Libanon, Omán, Katar, Saudská Arábia, Sýria, SAE a Jemen.

Vid'.: „Global Slavery Index 2018 Findings – Regional Analysis – Arab States,“ Walk Free, <https://www.globalslaveryindex.org/2018/findings/regional-analysis/arab-states/> (navštívené 10.7.2020).;

¹³⁷ ILO, WFF, *Global Estimates of Modern Slavery*, 10-11.;

„Global Slavery Index 2018 Findings – Regional Analysis – Arab States,“ Walk Free

¹³⁸ Nasra M. Shah, „Restrictive Labor Immigration Policies in the Oil-rich Gulf: Effectiveness and Implications for Sending Countries,“ paper contributed to the UN Expert Group Meeting on International Migration and Development in the Arab Region: Challenges and Opportunities, (Beirut, 2006).

krajín.¹³⁹ Táto pracovná sila prúdila hŕfne do Zálivu čoho výsledkom bolo to, že už začiatkom 80. rokov tvorili zahraniční pracovníci viac ako polovicu pracovnej sily v každej z krajín GCC, čo je stav, ktorý je aktuálny dodnes.¹⁴⁰ Približne od 80. rokov začali do Zálivu migrovať aj pracovníci a pracovníčky afrického pôvodu. Dnes sú to ženy najmä z Etiópie, Ugandy, Ghany, Kene a Tanzánie.¹⁴¹

Pracovníčky a pracovníci z Ázie od 80. rokov až do súčasnosti prevyšujú arabských aj afrických pracovníkov. Dôvody, prečo tomu tak je možno hľadať v skutočnosti, že náklady na ázijských pracovníkov v porovnaní s arabskými boli nižšie, tiež boli v niektorých oblastiach zručnejší a ich prijímanie predstavovalo menší politický risk.¹⁴² Krajiny Zálivu sa tiež snažili diverzifikovať krajiny, z ktorých zahraniční pracovníci pochádzali, aby neboli nútení spoliehať sa na pracovnú silu len z jedného regiónu.¹⁴³

Štáty Zálivu prijímajúce lacnú dočasnú pracovnú silu sa na nej stali závislými rovnako, ako sa vysielajúce krajiny stali závislými na vysielaní svojich pracovníkov a pracovníčok do tohto regiónu. To ako je nastavená pracovná migrácia a samotný migračný proces dnes predstavujú zásadné faktory, ktoré ovplyvňujú mnoho aspektov života domácich

¹³⁹ Shah, „Labour Migration from Asian to GCC Countries,“ 36-37.;

Amarjit Kaur, „Labour Migration Trends and Policy Challenges in Southeast Asia,“ *Policy and Society* 29/4 (2010), 385-397;

Onn Winckler, „Labor Migration to the GCC States: Patterns, Scales, and Policies,“ in The Middle East Institute, *Migration and the Gulf* (Washington DC: The Middle East Institute, 2010), 9-12.;

Anisur Rahman, „Migration and Human Rights in the Gulf,“ in The Middle East Institute, *Migration and the Gulf* (Washington DC: The Middle East Institute, 2010), 16-17.;

Nora Ann Colton, „The International Political Economy of the Gulf Migration,“ in The Middle East Institute, *Migration and the Gulf* (The Middle East Institute: Washington DC, 2010), 34-36.

¹⁴⁰ Shah, „Labour Migration from Asian to GCC Countries,“ 36-37.;

S. Irudaya Rajan, Ginu Zacharia Oommen, „Asianization in the Gulf: A Fresh Outlook“ in Rajan, Oommen, *Asianization of Migrant Workers in the Gulf Countries*, 1-17.;

Naufal, Genc, „Labour Migration in the Gulf Cooperation Council,“ 19-31.;

Bel-Air, „Asian Migration to the Gulf States,“ 9-12.;

Roper, Barria, „Understanding Variations in Gulf Migration,“ 33-34, 37, 39-45.;

Azfar Khan, Hélène Harroff-Tavel, „Reforming the Kafala: Challenges and Opportunities in Moving Forward,“ *Asian and Pacific Migration Journal* 20/ 3-4 (2011), 296-297.

¹⁴¹ Laiboni, „A Job at Any Cost,“ 3, 6-10.

¹⁴² Medzi Arabmi, ktorí migrovali do Zálivu boli Palestínci, Iračania a Jemenčania alebo Egyptania.

Palestínci migrovali za prácou po arabsko-izraelskej vojne v roku 1948 a po okupácii. Iračania migrovali v roku 1968 po zmenách v strane Ba'at a Jemenčanov donútila migrovať občianska vojna v ich krajine. Aj keď bolo zamestnávanie arabských migrantov veľmi výhodné, pretože sa jazykovo, kultúrne a nábožensky výrazne nelíšili od miestnych obyvateľov, vlády GCC sa obávali, že by medzi domácim obyvateľstvom mohli šíriť radikálne sociálne a politické koncepty. Preto sa ukázalo ako lepšia voľba prijímať viac ázijských pracovníkov.

Vid'.: Roper, Barria, „Understanding Variations in Gulf Migration,“ 36-38.

¹⁴³ Shah, „Labour Migration from Asian to GCC Countries,“ 37-38. in Shah, „Restrictive Labor Immigration Policies in the Oil-rich Gulf,“ 1-20.

Andrzej Kapiszewski, „Arab Versus Asian Migrant Workers in the GCC Countries,“ paper contributed to the UN Expert Group Meeting on International Migration and Development in the Arab Region: Challenges and Opportunities, (Beirut, 2006), 1-21.;

Moors, Jureidini, Özbay and Sabban, „Migrant Domestic Workers,“ 152.;

Bel-Air, „Asian Migration to the Gulf States,“ 13-18.

pracovníčok v cieľových krajinách aj v ich krajinách pôvodu.¹⁴⁴ Pre krajiny pôvodu sa remitencie, ktoré plynuli a plynú zo zahraničných pracovníkov stali nesmierne dôležitým zdrojom príjmov. Každoročný odliv pracovnej sily tiež predstavuje významný prvok znižovania nezamestnanosti doma.¹⁴⁵ Prijímajúce krajiny Perzského zálivu sú zas závislé od zahraničnej pracovnej sily pri obsadzovaní málo kvalifikovaných pracovných miest vo všetkých ekonomických odvetviach, a to aj napriek snahám domácich vlád presadzovať domácu pracovnú silu.¹⁴⁶

Aj keď je migrácia výhodná pre obe strany a môže sa zdať, že z tohto vzťahu rovnako profitujú, tak v skutočnosti sú migračné politiky vysielajúcich a prijímajúcich krajín v rozpore. Cieľom vysielajúcich krajín je zvýšiť alebo zachovať odliv svojej pracovnej sily, minimalizovať vykorisťovanie svojich občanov, vyjednávať s krajinami a uzatvárať vzájomné dohody, ktoré napríklad garantujú minimálnu mzdu, deň voľna, dovolenku a pod., znižovať nezamestnanosť doma a zvyšovať prílev peňazí z remitencií.¹⁴⁷ Prijímajúce krajiny GCC v rovnakom čase prichádzajú s projektami a víziami nahradzovať zahraničnú pracovnú silu domácim obyvateľstvom, aby sa znížila ich závislosť na tejto pracovnej sile. Zredukovanie zahraničných pracovníkov sa snažia dosiahnuť presadzovaním svojich občanov do rôznych sektorov, a to napríklad zavedením minimálnych počtov miestnych pracovníkov alebo poskytovaním vyšších plátov svojim občanom, čo by ich malo motivovať. Tiež pomocou prísnejších regulácií vstupu, pobytu a výstupu zahraničných pracovníkov z ich krajín alebo udeľovaním častých amnestií, ktoré zredukujú počty nelegálnych zahraničných pracovníkov. Aj napriek týmto snahám sa ale cudzinci stále bohato uplatňujú hlavne pri výstavbe mega projektov, no aj v súkromnom sektore v domácnostiach, kde dopyt po domácich pracovníčkach stále rastie.¹⁴⁸

¹⁴⁴ Chammartin, „Women Migrant Workers’ Protection in Arab League States,“ 8.

¹⁴⁵ Shah, „Labour Migration from Asian to GCC Countries,“ 38.;

Irudaya, Oommen, „Asianization in the Gulf,“ 1-17.;

Naufal, Genc, „Labour Migration in the Gulf Cooperation Council,“ 19-31.

¹⁴⁶ Shah, „Labour Migration from Asian to GCC Countries,“ 38-39, 68.;

S. Irudaya Rajan, „Demography of the Gulf Region“ in Mehdi Chowdhury, S. Irudaya Rajan eds., *South Asian Migration in the Gulf: Causes and Consequences* (Cham: Springer International Publishing AG/ Palgrave Macmillan, 2018) 35-47.

¹⁴⁷ IOM, *World Migration Report 2008: Managing Labour Mobility in the Envolving Global Economy*, (Geneva: IOM, 2008). in Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 2.;

Shah, „Labour Migration from Asian to GCC Countries,“ 38-40, 59-70.;

Rajan, „Demography of the Gulf Region,“ 35-47.;

Shah, „Labour Migration from Asian to GCC Countries,“ 36, 40, 56-59, 69.;

Kaur, „Labour Migration Trends and Policy Challenges,“ 385-397.

¹⁴⁸ Shah, „Labour Migration from Asian to GCC Countries,“ 38-40, 56-70.;

S. Irudaya Rajan, „Demography of the Gulf Region,“ 35-47.;

Kaur, „Labour Migration Trends and Policy Challenges,“ 385-397.

3.2 Motivácie domácich pracovníčok alebo prečo sem stále prúdia?

Údaje o modernom otroctve v Zálive, ktoré som uviedla vyššie jasne upozorňujú na to, že domáca práca v tejto časti sveta so sebou prináša veľké riziká. Napriek tomu dopyt po ázijskej a africkej ženskej pracovnej sile do domácností v Zálive stále rastie a vysielajúcim krajinám sa ho darí úspešne uspokojovať. Otázkou, ale zostáva, prečo sem ženy stále dobrovoľne hŕfnú prúdia? Aké sú ich motivácie, ktoré ich povzbudzujú hľadať prácu práve v tejto oblasti sveta s vedomím vysokého rizika?

Prvým dôvodom je určite vysoká nezamestnanosť v domovských krajinách a nízke platy. Pochádzajú zo zlého ekonomického prostredia, kde neustále trpia chudobou. Ženy vedia, že ako domáce pracovníčky môžu zarobiť aj desaťkrát viac v porovnaní s tým, čo by zarobili doma. Toto motivuje nevzdelané, no aj vzdelané ženy, ktoré nemali v úmysle migrovať a pracovať v domácnostiach iných ľudí, aby tak urobili.¹⁴⁹ Kvôli vysokej nezamestnanosti v krajinách pôvodu je pre nich migrácia za prácou do Zálivu častokrát poslednou možnosťou, ako získať potrebné financie na prežitie.¹⁵⁰ Je tiež pomerne ľahké nechať sa zlákať vábnymi ponukami náborových pracovníkov o vysokom plate, dobrých životných podmienkach, výhodách, malej pracovnej vyťaženi v domácnostiach, blahobyte a pod.¹⁵¹ Bývalá filipínska pracovníčka pracujúca v SAE Sadiyah vyjadrila svoje motivácie a ambície nasledovne: „*Myslela som si, že môžem našetriť peniaze. Vraj mám dostať jedlo, ubytovanie, a ešte aj telefonáty rodine zadarmo. Letenky domov zadarmo. Iba práca opatrovateľky. Kto by nevyužil túto zlatú príležitosť?*“¹⁵²

Zároveň nie všetky bývalé migrantky rady verejne rozprávajú iným o úskaliach, ktorým čelili, čo môže prispievať k predstave ideálneho zárobku v Zálive, čím sa ponúknutá príležitosť migrovať stáva ešte o niečo lákavejšou. Aj v prípade, že sú si potencionálne

¹⁴⁹ Moors, Jureidini, Özbay and Sabban, „Migrant Domestic Workers,“ 153. in David McMurray, “Recent Trends in Middle East Migration,” *Middle East Report* 29/2 (1999), 16–20.; Andrew Gardner, „Why do they keep coming? Labor migrants in the Gulf States“ in Mehran Kamrava, Zahra Babar eds., *Migrant Labor in the Persian Gulf* (London: Hurst and Company, published in collaboration with Georgetown University’s Center for International and Regional studies, School of Foreign Service in Qatar, 2012), 45-47.

¹⁵⁰ Begum, „Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected.“

¹⁵¹ Gardner, „Why do they keep coming?,“ 48-49, 52-58.;

Begum, „Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected.“

¹⁵² Rothna Begum, „For Migrant Workers, Shattered Dreams,“ *HRW*, 24.10.2014, <https://www.hrw.org/news/2014/10/24/migrant-workers-shattered-dreams> (navštívené 24.6.2021),

Rothna Begum, „For Migrant Workers, Shattered Dreams,“ *Inquirer Net*, 24.10.2014, <https://opinion.inquirer.net/79541/for-migrant-workers-shattered-dreams> (navštívené 24.6.2021)

Nakoniec ju bohužiaľ nepostretol dobrý osud, ťažko pracovala, nemohla opustiť dom, nemohla sa rozprávať s druhou filipínskou slúžkou v dome, zamestnávateľ jej neposkytol SIM, aby mohla zavolať domov a nedostala zaplatené.

domáce pracovníčky dobre vedomé všetkých rizík a poznajú odstrašujúce príbehy svojich kolegyň, môžu veriť tomu, že ich nečaká rovnaký osud.¹⁵³

Najväčšia skupina žien odchádza do Zálivu pre prospech svojich rodín, aby mohli zabezpečiť lepšiu budúcnosť svojim potomkom a ich ďalším generáciám. Výsledkom vzdelania ich detí je získanie dobrej práce pre budúcu generáciu. Mnohé pracovníčky vyjadrili túžbu, aby ich deti vyštudovali a našli si dobre platené zamestnanie, aby nemuseli odísť do Zálivu za prácou ako domáce pracovníčky alebo stavební pracovníci.¹⁵⁴ Ženy sú motivované odcestovať s ambíciou zarobiť dostatok peňazí, aby mohli poslať svoje deti do školy, postaviť si príbytok, založiť doma malý biznis, splatiť dlhy alebo si nahromadiť úspory do budúcnosti ako rezervu, poprípade si chcú v zahraničí rozšíriť obzory.¹⁵⁵ Rovnakú túžbu vyjadrila aj indonézska domáca pracovníčka Ati: „*Chcela som začať nový život a skúsiť šťastie, aby moje deti mali iný život ako ich matka...*“¹⁵⁶

Budúca pracovníčka sa v početných prípadoch nerozhoduje o svojej migrácii sama, ale rozhoduje jej rodina alebo dokonca rozšírená rodina. V mnohých prípadoch, teda migrantky stále prichádzajú, pretože ich rodiny na ich migrácii jednoducho trvajú.¹⁵⁷ Indonézsky vládny úradník, Komnas Perempuan, v jednom z rozhovorov uviedol, že rodiny svojich rodinných príslušníkov používajú ako „automaty na výrobu peňazí,“¹⁵⁸ čo určite nie je od reality ďaleko.

Niektoré budúce domáce pracovníčky sú nútené migrovať, pretože sa doma zadlžili kvôli nákladnej liečbe pre chorého rodinného príslušníka.¹⁵⁹ Tento prípad popisuje Filipínka Jeany Alfiler pracujúca v SAE: „*V ťažkých časoch, musia niektorí ľudia opustiť krajinu, aby našli prácu. Rozhodla som sa pracovať v zahraničí, pretože sme mali ťažký život. Moje deti boli stále choré a nikdy sme nemali dostatok jedla. To je prečo som odišla. Dva roky tam*

¹⁵³ Gardner, „Why do they keep coming?“, 48-49, 52-58.;

Begum, „Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected.“

¹⁵⁴ Silvery, Parreñas, „Precarity Chains“, 4-5, 10-12.

¹⁵⁵ Ibid., 10.;

Bina Fernandez, „Cheap and disposable? The Impact of the Global Economic Crisis on the Migration of Ethiopian Women Domestic Work to the Gulf,“ *Gender and Development* 18/2 (2010), 253-254.;

Gardner, „Why do they keep coming?“, 48-49, 57-58.;

Silvery, Parreñas, „Precarity Chains“, 6.

¹⁵⁶ HRW, „Slow Reform.“

¹⁵⁷ Silvery, Parreñas, „Precarity Chains“, 10.;

Fernandez, „Cheap and disposable?“, 253-254.;

Gardner, „Why do they keep coming?“, 48-49, 57-58.

¹⁵⁸ Silvery, Parreñas, „Precarity Chains“, 1-2.

¹⁵⁹ Begum, „Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected.“

a zarobila by som si dostatok peňazí, aby som sa vrátila domov a začala podnikat'. No nebola som šťastná.“¹⁶⁰

Destinácie na Blízkom východe sú obľúbené aj preto, pretože poplatky na umiestnenie pracovníčky do týchto krajín sú niekoľkonásobne nižšie ako v iných krajinách, ktoré poskytujú dlhodobý pobyt, napríklad v Kanade alebo Taliansku (8000 – 12000 USD).¹⁶¹ Aj napriek tomu, že tieto poplatky spojené s migráciou by mali byť hradené zamestnávateľmi, tak ich náborové agentúry zvyknú účtovať aj migrantkám, ktoré sa tak zadlžia. Do ich náboru a migrácie investujú rodinní príslušníci nemalé peniaze, častokrát založia dom, predajú rodinné šperky a cennosti, zoberú si pôžičky. Očakávajú, že keď začne domáca pracovníčka zarábať, bude posielat' peniaze domov rodine.¹⁶² V tomto procese nie je možné, aby si žena svoju migráciu rozmyslela, pretože by dlhy nebola schopná nikdy splatiť. Namiesto pôvodného zámeru zlepšiť postavenie svojej rodiny by sa zapríčinila úplný opak. Domáce pracovníčky tak veľakrát trávajú prvý rok alebo aj viac rokov v cieľovej krajine splácaním týchto dlhov.¹⁶³ Toto je prípad Martiny z Filipín, ktorá je na úteku v Katar: „*Požičala som si 2000 USD, aby som mohla prísť do SAE, a teraz som v dlhoch ešte predtým ako som vôbec začala pracovať.*“¹⁶⁴

Ďalšími z faktorov, ktoré podporujú migráciu do Zálivu sú ekonomické a prírodné pohromy, ktoré migrantky opisujú. Hovoria o častých výpadkoch elektriny, nedostatku pitnej vody, hurikánoch, počas ktorých prišli o dom a celé živobytie a pod.¹⁶⁵ Pre niektoré predstavuje pracovná migrácia útek od násilníckeho manžela.¹⁶⁶ Ďalšími, no minoritnejšími dôvodmi môže byť zlá politická situácia v krajine, kedy je migrant následkom krivého alebo aj pravdivého obvinenia nútený opustiť krajinu a migrácia do Zálivu sa poskytuje ako vhodná možnosť. Motiváciou môže byť tiež neúspešné štúdium.¹⁶⁷

¹⁶⁰ HRW, „Domestic Workers Trapped, Exploited and Abused in the UAE,“ *YouTube* video, 4:57, 23.10.2014, <https://www.youtube.com/watch?v=NXqHLFngobw&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=18&t=1s> (navštívené 2.6.2021).

¹⁶¹ Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 10-11.;

Julien Debonneville, „A ‚Minority‘ on the Move: Boundary Work among Filipina Muslim Migrant Domestic Workers among the Middle East,“ *The Asia Pacific Journal of Anthropology* 20/ 4 (2019), 350.

¹⁶² Gardner, „Why do they keep coming?,“ 46-48, 57-58.;

Debonneville, „A ‚Minority‘ on the Move,“ 349-350.

¹⁶³ Gardner, Pessoa, Diop, al-Ghanim, Trung and Harkness, „A Portrait of Low-Income Migrants,“ 7.

¹⁶⁴ Froilan T. Malit, Jr., George S. Naufal, „Asymmetric Information under the Kafala Sponsorship System: Impacts on Foreign Domestic Workers' Income and Employment Status in the GCC Countries,“ *The Institute for the Study of Labor Discussion Paper* 9941 (2016), 2.

¹⁶⁵ Gardner, „Why do they keep coming?,“ 46-47.

¹⁶⁶ Moors, Jureidini, Özbay and Sabban, „Migrant Domestic Workers,“ 154.

¹⁶⁷ Gardner, „Why do they keep coming?,“ 45-47.

Hromadenie prostriedkov je pri nízkych mzdách a iných nástrahách práce v Zálive veľkou výzvou. Migrantky sa snažia nasporiť peniaze aj na prírodné katastrofy alebo pre prípad choroby či úrazu a s tým súvisiacich nákladov na liečbu. Vzhľadom na to, v akých prírodných podmienkach doma žijú sa môže stať, že im počas ich práce v Zálive niekoľkokrát zničí už postavený dom hurikán, do toho ochorie rodinný príslušník, a peniaze, ktoré roky šetrili razom zmiznú. Zároveň musia počítať s tým, že im nikto nezaručí, že ich migrácia bude úspešná a podarí sa im zarobiť dostatok peňazí. Je mnoho domácich pracovníčok, ktoré sa vrátili domov úplne bez prostriedkov, pretože natrafili na zamestnávateľa, ktorý ich vykorisťoval, zneužíval a nútil ich pracovať bez toho, aby im platil. Silvery a Parreñas v tomto kontexte používajú výraz „*reľaze neistoty*“, pretože sa podľa nich tieto pracovníčky vždy pohybujú v neistote v celom migračnom procese doma aj v krajinách výkonu práce.¹⁶⁸ Domáca pracovníčka takto môže pracovať dlhé roky v zahraničí, no stále sa pohybuje na hranici totálnej chudoby, nedostane sa z kruhu finančnej nestability kľudne až do dôchodku alebo nikdy. Je nútená svoju ekonomicky zameranú migráciu opakovať, a to aj po zlých skúsenostiach. Migrantky si totižto veľmi dobre uvedomujú svoj prínos do rodinného rozpočtu a zodpovednosť, ktorú voči svojim rodinám majú. Doslova po dokončení pracovnej zmluvy príde mnoho domácich pracovníčok domov na niekoľko mesiacov a následne odchádzajú znovu do zahraničia na ďalších pár rokov.¹⁶⁹ Verným príkladom opakovanej migrácie je aj indonézska domáca pracovníčka v SAE, Supriatin: „*Toto je môj piaty rok, čo pracujem v zahraničí.... Moja dcéra už dospela a môj manžel umrel za ten čas, čo som v zahraničí. Ale nemala som na možnosť vrátiť sa domov... Potrebovali [rodina] peniaze na jedlo a školské poplatky.. Bolo mojím osudom bojovať ďalej*“, uviedla.¹⁷⁰

Tiež je pravdou, že niektoré moslimské migrantky migrujú nielen za účelom získania finančných prostriedkov, ale aj s očakávaním, že budú blízko svätých miest islamu a možno sa im naskytne príležitosť vykonať púť do Mekky. Tie, ktorým sa to podarilo, získali väčšie uznanie v ich domácej moslimskej komunite, keďže v chudobných oblastiach, z ktorých väčšinou pochádzajú, sa len málo ľuďom naskytne podobná príležitosť. Filipínske moslimky, ktoré doma tvoria diskriminovanú menšinu sú motivované migrovať do Zálivu

¹⁶⁸ Podľa nich sa domáce pracovníčky neustále pohybujú v „*reľaziach neistoty*“. Začína to neistou migráciou, nemožnosťou zvoliť si krajinu určenia a zamestnávateľa, pokračuje neistotou ich pracovných síl a obmedzených práv v cieľových krajinách a končí neistou budúcnosťou pri akumulácii úspor. Vid': Silvery, Parreñas, „Precarity Chains“, 6.

¹⁶⁹ Ibid., 1, 4-6, 11-12.;

Debonneville, „A ‚Minority‘ on the Move“, 350.

¹⁷⁰ Ibid., 350-351.

aj kvôli predstave zdieľanej náboženskej kultúry a kultúry odievania.¹⁷¹ Moslimka Aliya filipínskeho pôvodu uviedla: „*Na Blízkom východe môžem nosiť abáju, tiež sa môžem modliť päťkrát do dňa a jesť halál jedlo s mojím zamestnávateľom.*“¹⁷² Ďalšia filipínska moslimka Basilah uviedla, že chce ísť pracovať len do Saudskej Arábie, pretože s moslimským zamestnávateľom zdieľa rovnaké náboženstvo aj kultúru stravovania.¹⁷³

Niektoré budúce pracovníčky sú, ale o situácii na Blízkom východe dokonale informované a o práci v tomto regióne nechcú ani počuť, nehľadiac na to či sa jedná o moslimky alebo vyznávačky iného náboženstva. Filipínska moslimka Analyn uviedla: „*Určite nechcem ísť na Blízky východ. Chcem ísť do západných krajín, do Kanady alebo Európy, pretože chcem pracovať pre bielych zamestnávateľov. Počula som, že sú skutočne milí a sú veľmi ohľaduplní. Naozaj chcem pracovať pre nich.*“¹⁷⁴

¹⁷¹ Debonneville, „A ‚Minority‘ on the Move,“ 352-357.

¹⁷² Ibid., 354.

¹⁷³ Ibid., 352-353.

¹⁷⁴ Ibid., 350-351.

4. Migračný proces – počiatky vykorisťovania pri náboře, dezinformácie, lži a zradné pracovné zmluvy

V dostupnej literatúre týkajúcej sa pracovnej migrácie do krajín Perzského zálivu je len málo napísaného o konkrétnych postupoch a procesoch, ako migranti a migrantky získavajú prácu alebo ako im je sprostredkovaná. Štúdiu sprostredkovania migrácie neprospejeva ani to, že náboroví agenti sa zdráhajú hovoriť o svojich postupoch a ziskoch a samotný systém je rozptýlený nehľadiac na to, že v jednotlivých vysielajúcich krajinách sa môže rôzniť.¹⁷⁵ V nasledujúcich riadkoch sa, ale napriek tomuto faktu pokúsím popísať, ako sa motivované budúce domáce pracovníčky dozvedajú o možnosti tejto práce, kto im ju sprostredkuje a ako sa dostanú do cieľovej domácnosti.

Možnosti práce v Zálive sú medzi potencionálnymi domácimi pracovníčkami dobre známe. Dozvedajú sa o nich buď priamo od náborových agentov alebo od bývalých migrantiek, priateľov, rodinných známych alebo rodiny. Nepálku Kalpanu v Kuvajte, ktorú previezli do Saudskej Arábie, predstavil náborovému agentovi jej manžel, ktorý bol jeho kamarát.¹⁷⁶ Mnoho z nich uvádza, že aspoň jeden z členov ich rodiny alebo kamarátov migroval za prácou do tohto regiónu v minulosti alebo aspoň počuli o niekom, kto tak učinil. Väčšina migrantiek získava prácu prostredníctvom náborových agentov a agentúr v domovskej krajine. V mnohých prípadoch sa jedná o vidieckych náborových agentov, ktorí cestujú z dediny do dejiny a lákajú budúce migrantky. Týmto ženám poskytujú inak neprístupné možnosti migrácie, no častokrát za cenu vyšších nákladov v dôsledku dodatočných poplatkov, ktoré si účtujú za sprostredkovanie. Náborové agentúry sú väčšinou tie, ktoré sú zodpovedné za nábor, prepravu a umiestnenie domácich pracovníčok. Niektoré krajiny ako Filipíny a Indonézia vyžadujú, aby bol nábor pracovníčok realizovaný prostredníctvom štátom akreditovaných agentúr, no v iných krajinách zas fungujú tieto agentúry aj súkromné agentúry bok po boku. Náborové agentúry sú väčšinou spojené s personálnymi agentúrami alebo zamestnávateľmi priamo v krajinách určenia.¹⁷⁷

Pri migrácii z Filipín a Indonézie do SAE obe krajiny požadujú, aby domáce pracovníčky migrovali len prostredníctvom štátom akreditovaných agentúr. Tento proces by

¹⁷⁵ Gardner, Pessoa, Diop, al-Ghanim, Trung and Harkness, „A Portrait of Low-Income Migrants,“ 7-8.;

¹⁷⁶ GAATW IS, „Justice Denied - Nepali Migrant Women trafficked to the Middle East,“ *YouTube* video, 29:50, 12.1.2018,

<https://www.youtube.com/watch?v=E23pNsTZlto&list=PLcL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=32&t=3s> (navštívené 2.6.2021).

¹⁷⁷ Gardner, Pessoa, Diop, al-Ghanim, Trung and Harkness, „A Portrait of Low-Income Migrants,“ 7-8.; Gardner, „Why do they keep coming?,“ 50-53, 57-58.; Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 7.

mal uľahčiť presné monitorovanie vyst'ahovalectva pracovníkov a mal by zabrániť bezohľadným náborovým agentom vo vykorisťovaní budúcich pracovníčok. Náborových agentov by to malo odrádzať od účtovania vyšších poplatkov pracovníkom, ako sú povolené, za účelom ich vykorisťovania. Tiež to umožňuje väčšiu angažovanosť štátu v boji za práva pracovníčok v domácnostiach alebo aspoň ich väčšej ochrane pred zneužívaním. Vzťahy, ktoré majú tieto personálne agentúry nadviazané s miestnymi agentúrami v cieľových krajinách migrácie, umožňujú napríklad dopredu preverovať potenciálnych zamestnávateľov, čím ochraňujú pracovníčky pred násilnými zamestnávateľmi. Zároveň tento proces ale neúmyselne obmedzuje samostatnosť a schopnosti migrujúcich domácich pracovníčok v tom, že nepoznajú migračnú byrokráciu, čím sa zvyšuje ich závislosť na náborových pracovníkoch.¹⁷⁸

Budúca pracovníčka by v každom prípade mala mať k dispozícii pracovnú zmluvu uzatvorenú medzi ňou a jej zamestnávateľom určujúcu podmienky a povinnosti vyplývajúce z jej budúceho zamestnania a zároveň povinnosti jej zamestnávateľa. Pracovné zmluvy ale v realite častokrát neobsahujú správne informácie o mzde, maximálnej pracovnej dobe, dňoch voľna za týždeň, platenej ročnej dovolenke a ďalších výhodách.¹⁷⁹ Samotné podpísovanie zmlúv sa javí byť tiež problematickým javom, keďže variuje nielen medzi krajinami, ale aj v rámci jednej a tej istej krajiny. Niektoré migrantky hovoria, že museli podpísať zmluvu pred odletom do krajiny, niektoré len ihneď po prúde, iné zas pred aj po prúde a niektoré naopak vôbec žiadnu pracovnú zmluvu nepodpisovali. Agenti miestnych agentúr v Zálive mnohokrát pracovníčkam po prúde tvrdia, že musia podpísať novú zmluvu, pretože tú, ktorú podpísali doma neplatí. Je potom bežné, že sa zmluvy medzi sebou výrazne líšia. Neodlišujú sa len v platovom ohodnotení, pracovných podmienkach, ale aj vo vykonávanej práci, funkcii, pracovnej pozícii alebo dokonca v krajine určenia. Fauzia Muthoni z Kene mala pracovať ako recepčná v Katare, no skončila v Saudskej Arábii na pozícii domácej pracovníčky.¹⁸⁰ Filipínka Martina prišla do Zálivu s očakávaniami, že bude v SAE pracovať ako manikérka, no náborová agentúra ju donútila vykonávať funkciu domácej pracovníčky, a to napriek tomu, že pricestovala bez potrebného tréningu pre domáce pracovníčky.¹⁸¹

¹⁷⁸ Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 7.;

Debonneville, „A ‚Minority‘ on the Move,“ 349-350.

¹⁷⁹ Babar, „Understanding Labour Migration Policies,“ 45-46.

¹⁸⁰ Solidarity Center, „Abused as Domestic Worker in Saudi Arabia, Fauzia Muthoni Now Aids Women in Kenya,“ *YouTube* video, 17:45, 31.8.2017, <https://www.youtube.com/watch?v=rGuQh2vgm6o&list=PLLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=22&t=2s> (navštvnené 2.6.2021).

¹⁸¹ Malit, Naufal, „Asymmetric Information under the Kafala Sponsorship System,“ 2.

Ako uvádzajú domáce pracovníčky, v prípade nepodpísania zmluvy pred odletom sa môžu spoliehať len na slovné záruky, ktoré sú častokrát klamlivé alebo zavádzajúce. Problémom je to, že ani oficiálna pracovná zmluva a ani platné zákony im nemusia garantovať, že všetky body zmluvy budú dodržané.¹⁸² Nedodržiavanie podmienok pracovnej zmluvy popisuje aj Marina z Filipín pracujúca v SAE. Sťažovala sa: „*Moja zmluva stanovovala, že by som mala mať 8 hodín na odpočinok denne, lekársku pomoc a 15 dní na práce neschopnosť. Nedostala som nič. Pracovali sme nonstop. Pracovali sme aj, keď sme boli choré.*“¹⁸³

Dezinformácie, klamanie a nerealistické očakávania zohrávajú veľkú rolu v migračnom kanáli.¹⁸⁴ S klamstvami sa stretla Nepálka Kalpana, ktorá si v Kuvajte prešla nasledujúcou skúsenosťou: „*Povedali mi, že tam budem môcť pokračovať v mojich štúdiách. Mala som dokonca dostať hodinu každý deň na štúdium. Povedali mi, že budem zarábať a študovať v rovnakom čase. Zúfalo som sa tam chcela dostať. Bolo to všetko na čo som mohla myslieť. Zarábala by som a postarala sa o svoju rodinu. Späťne, sa ukázalo, že to bol krok naspäť v mojom živote.*“¹⁸⁵ Dotto z Tanzánie pracujúcej v Ománe náborový pracovník tvrdil, že nebude mať veľa práce, ktorú by robila: „*Povedal mi, že sa budem starať len o jedno bábätko. Keď som prišla do Ománu, boli tam štyri deti, o ktoré sa bolo treba starať, plus chlapec s mentálnym postihnutím, čo je spolu päť. Navyše k tomu, dom mal tri poschodia a ja som bola jedinou pomocou*“, zverila sa.¹⁸⁶

Pravdou, ale je, že dedinskí sprostredkovatelia práce môžu mať detailné informácie, ktoré poskytnú potenciálnym migrantkám, no tiež sami nemusia tieto informácie o pracovných miestach a platoch mať. Niektorí agenti môžu byť zámerne dezinformovaní priamo náborovými agentúrami, ktoré spolupracujú s personálnymi agentúrami v cieľových krajinách. Budúcim migrantkám častokrát hovoria, že môžu do krajiny pricestovať na turistické víza alebo na neobmedzené víza a pracovať, čo ale nie je možné a niečo ako neobmedzené víza dokonca v GCC ani neexistuje. Tiež budúcim migrantkám sľubujú, že najskôr začnú pracovať ako domáce pracovníčky a po istom čase sa vypracujú na vyššiu funkciu, čo ale aktuálny systém vôbec neumožňuje.¹⁸⁷ Náboroví agenti buď nevedomky šíria

¹⁸² Gardner, Pessoa, Diop, al-Ghanim, Trung and Harkness, „A Portrait of Low-Income Migrants,“ 7-8.

¹⁸³ HRW, „Domestic Workers Trapped, Exploited and Abused.“

¹⁸⁴ Gardner, Pessoa, Diop, al-Ghanim, Trung and Harkness, „A Portrait of Low-Income Migrants,“ 7-8.

¹⁸⁵ GAATW IS, „Justice Denied.“

¹⁸⁶ IBTimes UK, „Tanzanian Workers in Oman and the UAE face Domestic Abuse,“ *YouTube* video, 4:04, 14.11.2017, https://www.youtube.com/watch?v=K9To_obIzSA&list=PLLeL4V5oM3yNrhFi12By1qio0wMt-Whfzy&index=19&t=1s (navštívené 2.6.2021).

¹⁸⁷ GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 3.“; Gardner, „Why do they keep coming?,“ 50-53, 57-58.

nepravdivé informácie alebo zámerne klamú a dezinformujú, keďže zo sprostredkovania práce poberajú nemalé zisky.¹⁸⁸

Na šírení dezinformácií a skresľovaní pomerov v Perzskom zálive sa častokrát podieľajú samotní migranti a migrantky tým, že nehovoria o svojom reálnom zamestnaní úplnú pravdu. Svojim rodinám tvrdia, že majú lepšie a dôstojnejšie zamestnanie ako v skutočnosti majú. Snažia sa tým zachovať si reputáciu v domácej komunite a zbytočne neznepokojovať vystrašené rodiny, ktoré sú na nich aj tak závislé. Prostredníctvom nastrojených fotografií a videí sa vytvárajú ideálny obraz toho, že sa im žije dobre a zarábajú dobré peniaze, čo môže prilákať ďalších migrantov a migrantky. V rovnakom čase tým vytvárajú novú identitu Perzského zálivu ako bohatej krajiny plnej príležitostí na bezproblémový a úspešný zárobok, aj keď to neodpovedá realite. Migranti zapojení do týchto dezinformácií podporujú migráciu z domácich krajín, pretože ich strojené popisy „reality“ zámerne vynechávajú náročné aspekty ich práce a vykorisťovateľské praktiky sponzorov, ktoré by mohli potenciálnych migrantov odradiť.¹⁸⁹

Domáca práca na Blízkom východe je medzi istou skupinou domácich pracovníčok do veľkej miery stigmatizovaná.¹⁹⁰ Filipínska kresťanka Grace sa pred prácou na Blízkom východe vystríha nasledovne: „*Nešla by som na Blízky východ. Zamestnávateľa zneužívajú Filipínky, pretože nie sú civilizovaní ako iní ľudia, ako Európania alebo belosi zo západných krajín.*“¹⁹¹ Môžeme si tiež všimnúť, že ak sa ženy rozhodnú pracovať v Zálive, snažia sa zamestnať pri „bielych zamestnávateľoch“. Títo zamestnávateľa sú podľa nich iní ako Arabi. Opisujú, že práca pre nich je menej problémová a menej riziková, pretože k nim títo ľudia pristupujú ako ku členom rodiny na rozdiel od domácich moslimov. Filipínka Jenny pôsobiaca v SAE, hovorí: „*Moji zamestnávateľa sú zo Západu a moje podmienky sú lepšie. Mám pri nich oveľa viac slobody ako moje kamarátky, ktoré pracujú pre arabské rodiny. Pracujem päť dní v týždni a v piatky mám voľno. Mám dostatok jedla, môžem sa vyspať, nikto po mne nekričí, nebijú ma a pán odo mňa nevyžaduje žiadne služby.* „*Prečo by si sa tak [zle] choval ku svojej domácej pracovníčke? Tiež sú to ľudské bytosti, samozrejme, že majú pocity, samozrejme, že sa môžu zraniť.*“¹⁹²

¹⁸⁸ Gardner, „Why do they keep coming?“, 50-53, 57-58.

¹⁸⁹ Ibid., 52-58.

¹⁹⁰ Debonneville, „A ‚Minority‘ on the Move“, 350-351.

¹⁹¹ Ibid., 351.

¹⁹² Paul Driscoll, „Maids abused in Dubai and Abu Dhabi, the United Arab Emirates,“ *YouTube* video, 11:24, 31.5.2014, <https://www.youtube.com/watch?v=XV7R1ZhUYdA&list=PLLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=34> (navštívené 2.6.2021).

Vo väčšine vysielajúcich krajín je štát tým, kto dohliada na výber destinácií v Zálive, takže budúca migrantka nemá možnosť vybrať si krajinu, v ktorej chce pracovať. Filipíny vyžadujú pred ich odchodom do cieľovej krajiny absolvovanie niekoľkých tréningových kurzov, ktoré trvajú od dvoch do šiestich mesiacov. V týchto kurzoch sa učia ako vykonávať domáce práce, variť a ako jednať so zamestnávateľmi. Občas sú im poskytnuté informácie o tom, ako sa vyhýbať násilným situáciám v domácnostiach alebo ich vystríhajú pred sexuálnym násilím a obťažovaním zo strany mužských zamestnávateľov, odporúčajú im nenosiť obťažujúce oblečenie alebo neprotirečiť členom domácnosti, pretože takéto správanie by mohlo vyvolať konflikty. Niekedy ich varujú aj pred pravdepodobnosťou prepracovania, možnosťou absencie akéhokoľvek voľného času a dňa voľna, pred odmietnutím používania telefónu či internetu. Mimo iného podstupujú jazykové kurzy, kurzy zvládania stresu a kurzy zoznamovania sa s novou kultúrou. Na týchto kurzoch si migrantky medzi sebou môžu predávať cenné informácie o práci v Zálive, čo môže spolu s vytvorením sociálnych sietí medzi nimi eliminovať ich potenciálne vykorisťovanie a nútenú prácu. Bohužiaľ, ale nie všetky vysielajúce krajiny sú schopné podobné kurzy sprostredkovať alebo ich absolvovanie nevyžadujú. Migrantky tak nielenže prichádzajú o informácie, ktoré by využili pri práci, ale aj o možnosť budovať akékoľvek stabilné sociálne siete.¹⁹³

Sociálne siete medzi migrantkami neurčujú priebeh a smerovanie migrácie. Už pracujúca domáca pracovníčka môže svojej kamarátke odporučiť prácu, ale neznamená to, že sa cez pracovnú agentúru dostane do rovnakej krajiny ako jej známa. Ani matka s dcérou, ktoré sa o prácu zaujímali spoločne sa nemusia dostať do rovnakej cieľovej krajiny. Do Zálivu cestujú všetci ako osamotení jedinci, ktorí väčšinou v krajinách určenia nemajú dopredu žiadne kontakty, členov rodiny, priateľov alebo známych, ktorí by im mohli uľahčiť integráciu v novej krajine, poskytnúť im rady a chránili ich pred ich zamestnávateľom, ktorý by akýmkoľvek spôsobom mohol potenciálne porušovať ich práva. Bez existencie týchto sietí ženy zároveň nie sú schopné porovnať svoje pracovné podmienky a tým pádom ani jednotlivito alebo organizovane žiadať o ich zlepšenie.¹⁹⁴ Znemožnenie výberu cieľovej krajiny migrácie nielenže neumožňuje vytvorenie silných sociálnych sietí medzi migrantkami, ale neumožňuje im ani vybrať si svoju zamestnávajúcu domácnosť. Dopredu

¹⁹³ Debonneville, „A ‚Minority‘ on the Move,“ 349-350.;

Malit, Naufal, „Asymmetric Information under the Kafala Sponsorship System,“ 17-18.;

Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 10.;

Fernandez, „Cheap and disposable?,“ 253-254.;

GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 3.“

¹⁹⁴ Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 9.

zvyčajne nedostanú žiadne informácie o svojom budúcom zamestnávateľovi, o veľkosti domu, v ktorom majú pracovať, o počte členov v domácnosti ani o ich potrebách. Ako už bolo uvedené vyššie, zostáva im len spoliehať sa na slovné sľuby náborových agentúr, ktoré sa od reality môžu výrazne odlišovať. Naopak, ich zamestnávatelia dostávajú určité informácie o ich budúcich zamestnankyniach. Sú im zvyčajne poskytnuté pomerne presné osobné údaje o ich skúsenostiach, národnosti, vierovyznaní, rodinnom statuse, výške a pod.¹⁹⁵

4.1 Kafāla, dvojstranné dohody, účtovanie neoprávnených poplatkov a platová národnostne podmienená diskriminácia

Každý zahraničný pracovník je do Zálivu najímaný prostredníctvom sponzorského systému *kafāla*. Tento systém je historicky zakorenený v tradičných beduínskych spoločnostiach. Vyvinul sa z miestnych zvykov spojených s poskytovaním pohostinnosti a ochranou pre hostí alebo návštevníkov prichádzajúcich do oblasti. Členovia kmeňa slúžili ako osobní garanti pre všetkých cudzincov. V minulosti to bol ušľachtilý princíp, ktorý bohužiaľ v súčasnosti stratil svoj pôvodný zmysel a význam.¹⁹⁶ V súčasnosti sa systém *kafāla* stal hojne kritizovaným systémom, ktorý podľa jeho najväčších kritikov vystavuje hlavne domáce pracovníčky veľkému riziku, umožňuje ich vykorisťovanie, porušovanie ich základných práv a slobôd a v istých prípadoch ich priamo uvrhuje do takmer bezvýchodiskových situácií moderného otroctva.¹⁹⁷

Kafāla nie je jeden jediný a jednotný systém, ktorý funguje rovnako naprieč všetkými štátmi GCC. Každá z krajín má svoju vlastnú verziu *kafāly*, ktorú interpretuje odlišne. Katar a Bahrajn sa dokonca postarali o to, aby v ich zákonoch nebol názov „*kafāla*“, keďže systém je pravidelne kritizovaný pod týmto menom. Tieto krajiny tiež pravidelne vyhlasujú nové a nové reformy, alebo správy o tom, že rušia *kafālu*, no pravdou je, že systém naďalej existuje a vykonali len veľmi malé zmeny v jeho najvýraznejších najviac vykorisťovateľských elementoch. *Kafāla* v celom regióne naďalej funguje nehľadiac na vypustenie pôvodného názvu alebo vyhlasovanie reforiem (najmä v SAE, Katare a v Ománe), ktoré majú za cieľ robiť dobré meno „na papieri,“ nie reálne zlepšovať situáciu

¹⁹⁵ Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 7-9.

¹⁹⁶ Babar, „Understanding Labour Migration Policies,“ in Irudaya, Oommen, *Asianization of Migrant Workers in the Gulf Countries*, 39. in Anh Nga Longva, *Walls built on Sand: Migration, Exclusion, and Society in Kuwait*, (New York: Routledge, 1997).;

Khan, Harroff-Tavel, „Reforming the Kafala,“ 294.;

International Trade Union Confederation, *Facilitating Exploitation*, 7.

¹⁹⁷ GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 1.“

v prospech dočasných pracovných migrantov. Je pravdou, že napriek istým rozdielom tieto systémy fungujú na podobnom princípe a v konaní štátov môžeme nájsť rovnaké vzorce implementácie tohto systému do praxe.¹⁹⁸ V texte preto budem mnohokrát na *kafālu* odkazovať ako na systém, ktorý funguje v každej zo skúmaných krajín Zálivu bez toho, aby som ďalej upozorňovala na to, že sa nejedná o jednotný systém. Pre potreby tejto práce tiež nebudem podrobne charakterizovať systémy v každej z krajín, no skôr sa zameriam na spoločné rysy systémov, ktoré najviac postihujú domáce pracovníčky.

Aj napriek rôznym názvom alebo variáciám ide o systém, ktorý reguluje imigráciu do krajín GCC. Inými slovami, ide o systém, akým sú do týchto krajín pozývaní hosťujúci pracovníci, t. j. dočasní zahraniční pracovníci. Systém je navrhnutý tak, aby prísne reguloval prísťahovalectvo s cieľom zachovať kultúrnu a národnú identitu miestneho obyvateľstva, no zároveň, aby zabezpečoval pravidelný prílev lacnej pracovnej sily zo zahraničia, a to najmä do súkromného sektoru práce. Tiež sa snaží výrazne obmedzovať práva prichádzajúcich migrantov z dôvodu obáv o vnútornú bezpečnosť, keďže populácie migrantov častokrát prevyšujú počet obyvateľov.¹⁹⁹

Celý systém, ktorý vedú primárne zamestnávateľa zahraničných pracovníkov a pracovníčok, nielen tých pracujúcich v domácnostiach, je založený na princípe sponzorstva. Na to, aby migranti mohli v týchto krajinách dostať dočasné pracovné povolenie musia mať svojho sponzora (*kafīl*), ktorý má nad nimi kontrolu. Okrem toho, že migrantovi poskytuje zamestnanie, preberá za neho aj finančnú a právnu zodpovednosť počas celej jeho prítomnosti v krajine, ktorá sa obmedzuje na dobu určenú pracovnou zmluvou. Toto dočasné pracovné povolenie im dovoľuje pracovať len pre svojho sponzora-zamestnávateľa.²⁰⁰ Znamená to, že pracovným migrantom sú v GCC udelené víza len v prípade, že ich zamestná občan niektorého zo štátov GCC alebo nejaká inštitúcia pôsobiaca v týchto krajinách, pretože len občania majú právo sponzorstva.²⁰¹ *Kafāla* a na ňu sa viažuce pracovné zmluvy sú navrhnuté tak, aby pobyt zahraničnej pracovnej sily v štátoch Perzského

¹⁹⁸ GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 1.“;
GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 2.“;
„Gulf States Talk About ‘Abolishing The Kafala’ – But Migrant Worker Exploitation Still Persists,“
Freedom Collaborative, 23.3.2021, <https://freedomcollaborative.org/newsletter-archive/gulf-states-talk-about-abolishing-the-kafala-but-migrant-worker-exploitation-still-persists> (navštívené 7.7.2020).;
Begum, „Gulf States‘ Slow March.“

¹⁹⁹ Roper, Barria, „Understanding Variations in Gulf Migration,“ 36-37.;

GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 1.“

²⁰⁰ Roper, Barria, „Understanding Variations in Gulf Migration,“ 35-36.;

Anh Nga Longva, „Keep Migrant Workers in Check: The Kafala System in the Gulf,“ *Middle East Report* 211 (1999), 20.;

Khan, Harroff-Tavel, „Reforming the Kafala,“ 293-295, 297-299.

²⁰¹ Longva, „Keep Migrant Workers in Check,“ 20-21.;

Khan, Harroff-Tavel, „Reforming the Kafala,“ 293-295.

zálivu mal dočasný charakter a bol spojený priamo so zodpovednými zamestnávateľmi. Získanie trvalého pracovného povolenia, trvalého pobytu alebo občianstva je pre migrantov z Ázie a Afriky prakticky nemožné.²⁰²

Kafāla vytvára priamy vzťah medzi každým pracovným migrantom a jeho občanom-sponsorom. Každú domácu pracovníčku viaže na konkrétne obdobie na konkrétne pracovné miesto. Pracovné zmluvy sú väčšinou uzatvárané na dva roky s možnosťou ich predĺženia zamestnávateľom, nie zamestnankyňou. Sponzor má povinnosť kontrolovať mobilitu svojej pracovníčky počas celého jej pobytu v Perzskom zálive. Jej vízový status je vždy viazaný na jej zamestnanie u sponzora.²⁰³ Pracovníčka nemôže zmeniť svoje miesto zamestnania, zamestnávateľa ani vycestovať z krajiny bez predchádzajúceho súhlasu svojho sponzora, ak to podmienky v konkrétnej krajine neurčujú inak. Ak tak pracovníčka učiní, môže proti nej byť vznesené obvinenia za útek. Čelí tak poplatkom, uväzneniu, deportácii alebo trvalému zákazu pracovať v Zálive.²⁰⁴ Po skončení zmluvného obdobia zamestnania je sponzor zodpovedný za zabezpečenie okamžitej repatriácie svojej pracovníčky do krajiny jej pôvodu.²⁰⁵

Väčšina zahraničných pracovníkov prechádza systémom *kafāly* a následne sa riadia pracovným právom danej krajiny. Domáce pracovníčky sú však v GCC vylúčené z pracovného práva týchto krajín, a teda sa na nich nevzťahuje ochrana poskytovaná vnútroštátnym pracovným právom. To v podstate znamená, že sú ponechané napospas svojim zamestnávateľom-sponsorom a majú len malú právnu ochranu, ak by čelili situáciám vykorisťovania a zneužívania.²⁰⁶ V niektorých krajinách, ale v súčasnosti platia reformy, ktoré domácim pracovníčkam zaručili určité pracovné práva. SAE v roku 2017 prijali zákon, ktorý zaručuje domácim pracovníkom jeden deň voľna týždenne, 30 dní platenej ročnej dovolenky, platenú a neplatenú nemocenskú dovolenku a 12 hodín odpočinku denne. Katar

²⁰² Babar, „Understanding Labour Migration Policies,“ in Irudaya, Oommen, *Asianization of Migrant Workers in the Gulf Countries*, 39-40. in Zahra Babar, „The cost of Belonging: Citizenship Construction in the State of Qatar,“ *The Middle East Journal* 68/3 (2014).

²⁰³ Ibid.,;

Gardner, Pessoa, Diop, al-Ghanim, Trung and Harkness, „A Portrait of Low-Income Migrants,“ 7.; GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 1.“

²⁰⁴ Babar, „Understanding Labour Migration Policies,“ in Irudaya, Oommen, *Asianization of Migrant Workers in the Gulf Countries*, 39-40. in Babar, „The cost of Belonging.“; International Trade Union Confederation, *Facilitating Exploitation*, 6.;

Begum, „Gulf States‘ Slow March,“;

Begum, „Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected.“;

HRW, „I Already Bought You.“

²⁰⁵ Babar, „Understanding Labour Migration Policies,“ in Irudaya, Oommen, *Asianization of Migrant Workers in the Gulf Countries*, 39-40. in Babar, „The cost of Belonging.“;

²⁰⁶ Babar, „Understanding Labour Migration Policies,“ 45-46;

GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 1.“;

Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 9.

v rovnakom roku prijal zákon, ktorý domácim pracovníkom garantuje jeden deň odpočinku v týždni, 30 dní platenej dovolenky, desaťhodinový pracovný deň a platbu za ukončenie služby. Aj napriek tomuto posunu tieto zákony stále nedosahujú na práva domácich pracovníkov obsiahnuté v dohovore Medzinárodnej organizácie práce o domácich pracovníkoch, ktorý pre nich zároveň zabezpečuje ochranu, ktorú momentálne Záliv nie je schopný poskytnúť.²⁰⁷

SAE tiež prišlo s novinkou novej formy sponzorstva, kedy sa sponzorom môže stať aj agentúra, a nie len zamestnávateľ ako fyzická osoba. Tieto agentúry potom môžu ďalej zamestnávať pracovníčku a poskytovať jej dočasné zamestnanie v rôznych domácnostiach. Výhodou týchto sponzorstiev môže byť, že zamestnávateľia-sponzori nemajú nad svojou zamestnankyňou takú veľkú moc, keďže sú ako jednotlivci zdrojom legálnej prítomnosti pracovníčky v ich krajine. Malo by sa tým eliminovať vykorisťovanie, nezákonné účtovanie poplatkov spojených s migráciou alebo iné zrážky z platu, obchodovanie s ľuďmi a nútená práca. Zároveň táto nová možnosť sponzorstva prináša svoje riziká. Práve tento typ sponzorstva je prípadom Rashidy (jej príbeh je uvedený nižšie), ktorá bola potenciálnym zamestnávateľom ponúkaná priamo v náborovej agentúre, ktorá jej zastrešovala sponzorstvo v Dubaji. Toto nové sponzorstvo umožnilo vzniku upratovacích spoločností, ktoré ponúkajú služby najmä domácich pracovníčok. Problémom je, že táto forma služieb je pomerne novou záležitosťou a donedávna neexistovali žiadne právne predpisy, ktoré by tieto služby regulovali. HRW sa podarilo zistiť, že tieto spoločnosti opakovane posielali svoje zamestnankyne do domácností, kde boli zneužívané alebo im platili menej ako bolo dohodnuté v ich pracovných zmluvách.²⁰⁸

Hlavné problémy domácich pracovníčok vyplývajú z toho, že sponzor, ktorý ich sponzoruje pod *kafālou* a zamestnávateľ, ktorý ich zamestnáva pod pracovným právom je jednotlivec (vo väčšine prípadov dokonca jedna osoba), čo zlučuje problémy a robí možnosť vykorisťovania akútnejšou. Tomuto jednotlivcovi je do rúk vložená neuveriteľná moc nad druhým človekom, čo vytvára nerovný vzťah medzi ním a jeho zamestnankyňou. Sponzor legálne rozhoduje skoro o každom kroku svojej zamestnankyne. Rozhoduje o jej pobyte v krajine, o tom ako v krajine žije, akú prácu bude vykonávať a koľko peňazí za ňu bude dostávať. Výsledkom nadmernej moci v kombinácii s absenciou sociálnych sietí sa pracovné podmienky domácich pracovníčok v jednotlivých domácnostiach výrazne líšia.

²⁰⁷ GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 1.“; Begum, „Gulf States‘ Slow March.“; ILO, „C189 - Domestic Workers Convention, 2011 (No. 189).”

²⁰⁸ Begum, „Gulf States‘ Slow March.“

Všetky dokumenty spojené s jej prítomnosťou obnovuje sponzor, pretože pracovníčka na to sama nemá právo. V Saudskej Arábii a Kuvajte je stále povinné získať od svojho zamestnávateľa výstupné povolenie pri každom opustení krajiny. Vzniká tak riziko, že pracovníčka zostane v krajine väznená roky bez toho, aby súhlasila alebo vôbec vedela o predĺžení svojej pracovnej zmluvy a bez možnosti odchodu domov legálnou cestou. Problém môže vzniknúť aj vtedy, keď sponzor domácej pracovníčke neobnoví potrebné doklady, pretože pracovníčka je tá, ktorá bude za jeho nesplnenú povinnosť kriminalizovaná.²⁰⁹

Popri výstupnom povolení v Zálive existuje aj povolenie o zmene zamestnávateľa, ktoré musí domácej pracovníčke udeliť jej aktuálny zamestnávateľ, ak s ním súhlasí. Donedávna totižto zmena zamestnávateľa bez súhlasu momentálneho zamestnávateľa, nebola možná. Tento stav mohol väzniť pracovníčku na pracovisku v nútej práci pri násilnom zamestnávateľovi v nevyhovujúcich podmienkach, bez toho, aby existovala možnosť legálneho východiska z tejto situácie. V súčasnosti už existujú ustanovenia, ktoré za istých špecifických okolností umožňujú domácim pracovníčkam zmeniť zamestnávateľa bez akéhokoľvek súhlasu. V SAE môže zamestnankyňa zmeniť zamestnávateľa v prípade, že dokončí pracovnú zmluvu u svojho pôvodného zamestnávateľa. Alebo alternatívne, ak ešte v čase platnosti pracovnej zmluvy zamestnávateľ porušoval pracovnú zmluvu zlým zaobchádzaním alebo jej neplatil okolo 60 dní, môže proti nemu vzniknúť sťažnosť, ktorá jej povolí zmeniť zamestnávateľa bez jeho súhlasu. Podobný systém bol zavedený v Saudskej Arábii, kde ak pracovníčka dokáže, že jej nebola vyplácaná mzda po dobu troch mesiacov, tak môže zmeniť zamestnávateľa bez súhlasu aktuálneho. V Kuvajte existuje možnosť zmeny zamestnávateľa po troch rokoch, ktoré sú potrebné na dokončenie pracovnej zmluvy alebo prostredníctvom vznesenia sťažnosti. V Ománe je to možné po dvoch rokoch. V Bahrajne to je umožnené po jednom roku odpracovaného z pracovnej zmluvy, no je stále nutné upozorniť súčasného zamestnávateľa. Katar sľuboval, že zruší povolenie o zmene zamestnávateľa úplne, no v realite je toto potvrdenie stále potrebné. Aj napriek týmto možnostiam je v SAE a Kuvajte nutné dodržať isté opatrenia navyše aj v prípade, že by súčasný zamestnávateľ súhlasil so zmenou. V SAE by mala domáca pracovníčka pri prvom zamestnávateľovi odpracovať minimálne šesť mesiacov zatiaľ, čo v Kuvajte jeden rok alebo zaplatiť pokutu. Záverom tohto odstavca, je nutné brať do úvahy, že vyššie uvedené usmernenia sa nemusia uplatňovať na všetky domáce pracovníčky a pracovníkov, ale len na

²⁰⁹ GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 1.“; Longva, „Keep Migrant Workers in Check,“ 20-22.; Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 9.

migrujúcich pracovníkov vo všeobecnosti. V zákonoch sú totižto nejednoznačnosti, ktoré umožňujú rôzne interpretácie alebo zámerne vynechávajú domácich pracovníkov a pracovníčky.²¹⁰

Môžeme si všimnúť, že skoro všetky krajiny GCC fungujú na princípe toho, že ak domáca pracovníčka môže niečo dokázať zamestnávateľovi, tak je jej umožnené zmeniť zamestnanie bez jeho súhlasu alebo opustiť krajinu. V realite však proces akéhokoľvek dokazovania proti zamestnávateľovi nie je vôbec jednoduchý a v určitých prípadoch dokonca nemožný.²¹¹ Pracovníčka, ktorej je odňatý pas, mobilný telefón, je jej bránené v akejkolvek komunikácii a vychádzaní z domu bez dozoru, je nútená k nútenej práci, vykorisťovaná a zneužívaná, t. j. žije v modernom otroctve, pochopiteľne nemá žiadnu možnosť, ako domácnosť opustiť. Neexistuje možnosť ako by skontaktovala príslušné orgány, kde by vzniesla sťažnosť telefonicky ani osobne. Ďalej uvidíme, že aj keď sa jej podarí opustiť domácnosť a zmobilizovať príslušné orgány, tak to nemusí znamenať, že sa vyslobodí, domôže svojich práv a bude vynesená spravodlivosť.

Krajinám Zálivu sa ale napriek všetkému nedajú uprieť niektoré, aj keď malé, zásluhy alebo pokusy o zlepšenie situácie domácich pracovníčok, či už zo zámerom reálnej zmeny alebo len zlepšovania si mena v zahraničí. V roku 2003 Omán zakázal požičiavanie si pracovníčok medzi zamestnávateľom a inou domácnosťou, s ktorou pracovníčka nemá uzatvorenú pracovnú zmluvu, čím chcel eliminovať nútenú prácu a vykorisťovanie.²¹² SAE v roku 2014 zaviedli povinnú registráciu pracovných zmlúv pracovníkov za účelom eliminovať podvodných náborových agentov a zamestnávateľov, ktorí dezinformujú potenciálnych migrantov a migrantky. Táto elektronická registrácia vyžaduje, aby boli v pracovnej zmluve uvedené presné informácie o mzdách, pracovnej dobe, druhu práce, pracovnej dobe a výhodách. Či to tak je následne preveruje ministerstvo práce.²¹³ „Ministerstvo práce v SAE spracuje žiadosť a potom postúpi zmluvu priamo príslušnej personálnej agentúre vo vysielajúcej krajine. Agentúra vo vysielajúcej krajine je povinná získať potvrdený súhlas pracovníka a riadne určená vládna agentúra tiež získa prístup k záznamu na účely preskúmania pracovných podmienok pred udelením emigračného povolenia. Po vykonaní týchto krokov ministerstvo práce zaregistruje právne záväznú pracovnú zmluvu a vydá pracovné povolenie. Zvyšné krajiny GCC sa zaviazali prijať podobné elektronické mechanizmy na zabezpečenie transparentnosti a otvorenosti

²¹⁰ GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 2.“

²¹¹ Ibid.

²¹² Ibid.

Khan, Harroff-Tavel, „Reforming the Kafala,“ 299-302.

²¹³ Babar, „Understanding Labour Migration Policies,“ 41.

zmlúv.²¹⁴ Od roku 2018 v Ománe musia zamestnávateľa, ktorí vzniesli obvinenie z úteku proti domácej pracovníčke poskytnúť dôkaz spoločne s preukázaním, že ju platili po dobu 3 mesiacov. Tento dekrét chráni pracovníčky, ktoré opustili svojho zamestnávateľa z dôvodu, že neboli platené.²¹⁵ SAE, Saudská Arábia a Kuvajt majú v súčasnosti navyše Systém ochrany miezd, ktorého cieľom je, aby pracovníci dostávali svoju mzdu v plnej výške a načas. Systém vyžaduje, aby zamestnávateľa previedli platy na bankové účty svojich zamestnancov načas.²¹⁶

V roku 2017 Bahrajn predstavil systém Flexi Permit, ktorý umožňuje sponzorovať samého seba a pracovať nezávisle, no nie je jasné, kto preberá zodpovednosť. Nie je zrejme ani to, či sa pracovné právo vzťahuje na pracovníkov, ktorí používajú Flexi Permit alebo nie. Nezávisle od toho sa, ale na pracovníka aj tak vzťahuje *kafāla*, pretože človek, pre ktorého pracuje nad ním nadobúda isté práva, no nenesie zodpovednosť. Pri predstavení nového systému sa mnoho ľudí domnievalo, že sa tým otvorí možnosť, aby sa všetci zahraniční pracovníci mohli sponzorovať sami, no nie je to pravda. Vysoké poplatky totižto automaticky vylučujú domáce pracovníčky, na ktoré sa systém tiež vzťahuje. Bahrajn za Flexi Permit zožal pochvalu, na ako aj pri iných pokusoch, len s odstupom času vidíme, že nebol nastavený tak, aby sa dosiahla výrazná zmena. Veľa z reforiem v Zálive je vyhlasovaných s vidinou zisku pre štátnu kasu alebo profitu pre jednotlivých zamestnávateľov, čoho krásnym príkladom je aj Flexi Permit. Takéto konanie zálivových štátov naďalej podporuje silnejúce názory, že ich vlády nemajú v úmysle riešiť problematickú situáciu zahraničných pracovníčok v domácnostiach, ktoré sú v regióne jednou z najzraniteľnejších pracovných skupín.²¹⁷

Tieto teórie podporia aj to, že štáty GCC sa netaja svojim vlažným záujmom k dvojstranným dohodám medzi nimi a vysielajúcimi krajinami, ktoré by domácim pracovníckam garantovali isté práva a ochranu. Výnimkou medzi dvojstrannými dohodami sú Filipíny, ktoré majú lepšie podmienky ako väčšina ostatných vysielajúcich krajín.²¹⁸

²¹⁴ Nawal Jamal Al-Ramahi, „UAE Ministry of Labour: e-contracts will be issued within 48 hours,“ *Gulf News*, 12.7.2014, <https://gulfnews.com/uae/uae-ministry-of-labour-e-contracts-will-be-issued-within-48-hours-1.1358714> (navštívené 21.6.2021).

²¹⁵ GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 2.“; „Gulf States Talk About ‘Abolishing The Kafala.’“

²¹⁶ Babar, „Understanding Labour Migration Policies,“ 41-42. Pre viac informácií vid’: „Payment of salaries (wages),“ *The United Arab Emirates’ Government portal*, 19.11.2020, <https://u.ae/en/information-and-services/jobs/payment-of-wages> (navštívené 6.7.2021).

²¹⁷ GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 2.“; „Gulf States Talk About ‘Abolishing The Kafala.’“

²¹⁸ GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 2.“; Bloomberg Quicktake, „Ethiopian Women Risk Abuse in Saudi Arabia,“ *YouTube* video, 6:05, 28.1.2013, <https://www.youtube.com/watch?v=ZvuErWmFw3I> (navštívené 10.6.2021).

Filipínam a Indonézii sa pre svoje domáce pracovníčky podarilo vyjednať minimálnu mesačnú mzdu na základe dvojstranných dohôd. Je to 400 USD pre Filipíny s 331 USD pre Indonéziu, čo ale zamestnávateľa pravidelne ignorujú.²¹⁹ Tieto dohody nie sú vôbec obľúbené domácim obyvateľmi, ktorí pracovníčky do domácností zamestnávajú. Známa kuvajtská osobnosť Sondas al-Qaṭṭān sa na svojom účte na sociálnej sieti ostro vyslovila proti opatreniam, ktoré mali garantovať filipínskym pracovníčkam nové lepšie pracovné podmienky. „*Úprimne, s týmto novým zákonom a týmito novými pracovnými zmluvami, si neprajem zamestnať Filipínku*“, povedala.²²⁰ Chcela tak vysloviť svoj odpor k tomu, že jej vláda diktuje podmienky, v prípade, že zamestná Filipínku. V prípade, že zamestná domácu pracovníčku inej národnosti, nebude musieť podobné podmienky dodržiavať, čo bude pre ňu určite jednoduchším a lacnejším riešením. Rovnako ako niektorí zamestnávateľa reagujú aj záľivové vlády. Keď niektorá z vysielajúcich krajín začne požadovať lepšie podmienky pre svoje pracovníčky a vyššiu mieru ochrany, tak namiesto diplomatického vyjednávania s nimi a hľadania spoločného riešenia, ktoré by vyhovovalo obom stranám, sa začnú obzerať po inej zdrojovej krajine, ktorá zúfalo potrebuje zamestnať svojich občanov, prahne po financiách z remitencií a preniknú na ten trh. Výsledkom tohto jednanja je to, že v súčasnosti vidíme, že Záliv prijíma viac a viac afrických domácich pracovníčok²²¹ a to aj z krajín, ktoré nemajú v Zálive ambasády, pričom v minulosti sa skoro výsostne sústredil na Áziu. To je ďalší dôvod, prečo je reforma systému tak pomalá. Niektoré dohody síce môžu prispieť k zlepšeniu situácie, no nič sa od základov nezmení, ak sa nezmení systém v krajinách prijímajúcich domáce pracovníčky. Medzinárodné dohody totižto ochránia len niektoré práva určitých národností. Nemajú kompetencie a ani ambície ochrániť všetky práva všetkých domácich pracovníčok. Záliv tiež zlyháva v uplatňovaní už roky platných dohôd. To, že filipínsky model je najúčinnější nie je zásluha záľivových vlád, ale zásluha filipínskych ambasád, ktoré kontrolujú, či filipínske pracovníčky majú splnené benefity a štandardy vyplývajúce z dohôd.²²²

²¹⁹ Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 10-11.;
Debonneville, „A ‚Minority‘ on the Move,“ 350;
Frozen Flare, „Runaway Filipino Maids in Qatar,“ *YouTube* video, 6:52, 19.1.2014,
<https://www.youtube.com/watch?v=2RNpzPQWtEc&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=11&t=2s> (navštívené 2.6.2021);

Gardner, Pessoa, Diop, al-Ghanim, Trung and Harkness, „A Portrait of Low-Income Migrants,“ 12-13.

²²⁰ Felicity Campbell, „Major Beauty Brand drops Kuwaiti Influencer Sondas Al Qattan, who remains unapologetic over Comments,“ *N Lifestyle*, 24.7.2018, <https://www.thenationalnews.com/lifestyle/major-beauty-brand-drops-kuwaiti-influencer-sondos-al-qattan-who-remains-unapologetic-over-comments-1.753414> (navštívené 4.7.2020).

²²¹ GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 2.“;
Bloomberg Quicktake, „Ethiopian Women Risk Abuse.“;
Fernandez, „Cheap and disposable?,“ 251.

²²² GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 2.“;

Filipínky, aj napriek tomu, že sú im garantované isté práva, sú medzi zamestnávateľmi naďalej veľmi obľúbené, pretože sú kvalifikované na domáce práce a starostlivosť o deti, väčšinou vedia dobre anglicky, sú vzdelanejšie, „čistotnejšie“ a teda sú aj najlepšie platené.²²³ Napriec inými národnosťami v sektore panujú rôzne stereotypné názory. Indonézske pracovníčky sú považované za „poslušnejšie“ v porovnaní s ich filipínskymi kolegynami. V porovnaní so ženami zo Srí Lanky sú Indonézanky považované za „čistotnejšie“ a „civilizovanejšie.“²²⁴ Pracovníčky z Afriky predstavujú novú lacnejšiu pracovnú silu, ktorá ale v Zálive nemá takú dlhú históriu ako Aziatky.²²⁵ Zamestnávanie zahraničných domácich pracovníčok sa bezpochyby stalo symbolom postavenia a luxusného života v Zálive. K jednotlivým domácim pracovníckam zamestnávatelia pristupujú s ohľadom na akúsi rasovo podmienenú hierarchiu. Na vrchole pomyselné pyramídy stoja filipínske ženy, ktoré poberajú najvyššie platy, v strede pyramídy sú indonézske a srílanské ženy s nižšími platmi a úplne na spodku africké ženy.²²⁶

Ich pracovné podmienky sa navzájom nijako výrazne nelíšia.²²⁷ Výrazne sa, ale môže líšiť ich platové ohodnotenie. Vplyv na ich výšku mzdy nemá plynulosť v arabčine, alebo náboženská príslušnosť, ale ich etnická a národnostná príslušnosť. Rolu pri zamestnávaní a platovom ohodnotení zohráva aj pracovný trh. Platí, že „drahšie“ pracovníčky sú nahradzované „lacnejšími“ napríklad z Nepálu alebo rôznych častí Afriky. Samotných zamestnávateľov alebo sponzorov tieto mohutné rozdiely motivujú k zamestnávaniu „lacnejších“ domácich pracovníčok, ktorým platia menej ako ich kolegyniam iných národností.²²⁸

Ako už bolo spomenuté vyššie, domácim pracovníckam sú účtované neoprávnené poplatky za ich nábor, migráciu a umiestnenie do cieľovej domácnosti. Všetky tieto poplatky by mali byť účtované budúcim zamestnávateľom domácich pracovníčok, no tí tieto poplatky radi prenášajú priamo na nich.²²⁹ Štúdie zamerané na migrantov v Kuvajte ukazujú, že za právo pracovať v Zálive platia odlišné sumy. Tieto sumy sa môžu líšiť v závislosti od

Bloomberg Quicktake, „Ethiopian Women Risk Abuse.“

²²³ Moors, Jureidini, Özbay and Sabban, „Migrant Domestic Workers,“ 153.;

Chammartin, „Women Migrant Workers’ Protection in Arab League States,“ 19.;

Frozen Flare, „Runaway Filipino.“

²²⁴ Moors, Jureidini, Özbay and Sabban, „Migrant Domestic Workers,“ 153.

²²⁵ Fernandez, „Cheap and disposable?,“ 251.

²²⁶ Ibid., 251.;

Chammartin, „Women Migrant Workers’ Protection in Arab League States,“ 19.

²²⁷ Fernandez, „Cheap and disposable?,“ 254.

²²⁸ Gardner, Pessoa, Diop, al-Ghanim, Trung and Harkness, „A Portrait of Low-Income Migrants,“ 13-14.

²²⁹ Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 7.

vysielajúcej krajiny, no niektorým migrantom tieto poplatky nie sú účtované vôbec.²³⁰ Zamestnávateľa za úspešné umiestnenie domácej pracovníčky do ich domácnosti platia v SAE personálnej agentúre 15 000 dirhamov (4083 USD), čo zahŕňa vládny poplatok 5 000 dirhamov (1360 USD) a vratnú kauciu 2 000 dirhamov (544 USD), ktoré vláda drží ako poistenie proti útekom domácich pracovníkov. Tento poplatok pokrýva náklady na cestu, školenie a vstupnú zdravotnú prehliadku domácej pracovníčky. Budúci zamestnávateľa väčšinou migrantkám platia letenky. Samotné domáce pracovníčky si zvyknú hradiť cestovné pasy, lekárske a policajné odbavenie, čo je v prípade väčšiny domácich filipínskych pracovníčok okolo 115 USD. Zamestnávateľa v SAE majú tendenciu uhradený poplatok prenášať na domáce pracovníčky v podobe znížených miezd a nedostatku mobility. Väčšina zamestnávateľov nedovolí svojim domácim pracovníčkam odísť pred skončením ich dvojročnej pracovnej zmluvy.²³¹

4.2 Medzinárodná ochrana práv migrantov - Kto domácim pracovníčkam garantuje ochranu?

Je zrejmé, že zálivové krajiny sami o sebe nemajú v úmysle podniknúť kroky, ktoré by výrazne zlepšovali pozície pracovných migrantov a migrantiek v ich krajinách. Pre domáce pracovníčky, ale stanovujú minimálnu vekovú hranicu na 21 rokov.²³² Otázkou je, či okrem tohto opatrenia, okrem reforiem v *kafāle*, v pracovnom práve, a dvojstranných dohodách existujú ešte nejaké medzinárodné dohody, ktoré by ich zaväzovali k odstraňovaniu nútenej práce, vykorisťovania a moderného otroctva v regióne, keďže všetkých šesť krajín GCC je členmi ILO a OSN, ktoré sa otázkami práv a rovnosti intenzívne zaoberajú.²³³

V priebehu desaťročí bola ILO priekopníkom počiatočného úsilia zameraného na začlenenie práv migrantov do globálnych diskusií o právach pracovníkov. Podarilo sa jej vypracovať a predložiť niekoľko medzinárodných pracovných noriem a dohôd o právach migrantov, ktoré prijala celá rada krajín. Tieto normy a dohovory ILO dopĺňa množstvo medzinárodných mechanizmov OSN v oblasti ľudských práv, ktoré sú uplatniteľné na všetkých ľuďoch bez ohľadu na ich národnosť.²³⁴ „Z hlavných protokolov OSN

²³⁰ Gardner, Pessoa, Diop, al-Ghanim, Trung and Harkness, „A Portrait of Low-Income Migrants,“ 14.

²³¹ Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 7.

²³² Shah, „Labour Migration from Asian to GCC Countries,“ 68.

²³³ ILO, „Member States,“ ILO, <https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/how-the-ilo-works/member-states/lang--en/index.htm> (navštívené 8.5.2021).;

UN, „Member States,“ UN, <https://www.un.org/en/about-us/member-states> (navštívené 8.5.2021).

²³⁴ Babar, „Understanding Labour Migration Policies,“ 47.

o ľudských právach je pre migrujúcich pracovníkov najdôležitejší *Medzinárodný dohovor o ochrane práv všetkých migrujúcich pracovníkov a členov ich rodín*, ktorý prijalo Valné zhromaždenie OSN v roku 1990 a vstúpilo do platnosti v roku 2003.²³⁵ Tento dohovor by mal podporiť dodržiavanie ľudských práv migrantov a ich rodinných príslušníkov, tiež rovné zaobchádzanie s rešpektom. A to, bez rozdielu „pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, náboženského vyznania alebo presvedčenia, politického alebo iného názoru, národného, etnického alebo sociálneho pôvodu, národnosti, veku, ekonomického postavenia, majetku, rodinného stavu, narodenia alebo iného statusu.“²³⁶ Nevytvára nové práva, no snaží sa dosiahnuť rovnaké pracovné podmienky. Dohovor tiež nabáda, aby krajiny, ktoré ho ratifikujú prijali kroky potrebné k odstráneniu nelegálnych prílevov migrantov, bojovali proti klamlivým informáciám, ktoré môžu podnecovať nelegálnu migráciu, sankciovať obchodníkov s ľuďmi a trestať zamestnávateľov nelegálnych migrantov.²³⁷ Tento dohovor dodnes neratifikovala ani jedna z krajín GCC, ale ani množstvo vysielajúcich krajín (výnimkou sú napríklad Filipíny, Srí Lanka, Uganda).²³⁸

Ďalším z relevantných dohovorov je *Dohovor o zrušení nútenej práce* ILO z roku 1957, ktorý krajiny, ktoré ho ratifikujú zaväzuje k potláčaniu alebo nevyužívaniu akýchkoľvek foriem nútenej práce. Tento dohovor ratifikovali všetky krajiny GCC.²³⁹

Významným dohovorom je tiež *Dohovor o ochrane domácich pracovníkov* číslo 189 ILO, ktorý ochraňuje pracovníkov v domácnostiach. Zabezpečuje im základné práva a štáty, ktoré ho ratifikujú sa zaväzujú dodržiavať zásady v tomto dohovore a prijať opatrenia, ktoré zabezpečia týmto pracovníkom dôstojnú prácu a ochranu.²⁴⁰ Podľa tohto dohovoru medzi základné práva pracovníkov v domácnostiach patrí „propagácia a ochrana ľudských práv (Článok 3)“, „rešpektovanie a ochrana základných práv pri práci: a) sloboda združovania a

²³⁵ Babar, „Understanding Labour Migration Policies,“ 47.;

Roper, Barria, „Understanding Variations in Gulf Migration,“ 39.

Pre dohovor vid'.: „International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families,“ *UN Human Rights Office of the Higher Commissioner*, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cmw.aspx> (navštívené 22.6.2021).

²³⁶ Vid'. Článok 7: „International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families.“

²³⁷ „International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families.“

²³⁸ „Status of Ratification Interactive Dashboard,“ *UN Human Rights Office of the Higher Commissioner*, <https://indicators.ohchr.org/> (navštívené 22.6.2021).;

Roper, Barria, „Understanding Variations in Gulf Migration,“ 45-49.

²³⁹ ILO, „C105 - Abolition of Forced Labour Convention, 1957 (No. 105),“ *ILO*, https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:55:0::NO::P55_TYPE,P55_LANG,P55_DOCUMENT,P55_NODE:CON,en,C105,/Document (navštívené 21.6.2021).;

Roper, Barria, „Understanding Variations in Gulf Migration,“ 45-49.

²⁴⁰ ILO, „C189 - Domestic Workers Convention.“;

ILO, *Convention No. 189: Decent work for domestic workers*, (Geneva: ILO, 2011).

účinné uznanie práva na kolektívne vyjednávanie; b) vylúčenie všetkých foriem nútenej alebo povinnej práce; c) zrušenie detskej práce; d) odstránenie diskriminácie v súvislosti so zamestnaním a povoláním (Článok 3, 4, 11)“. Medzi ich práva ďalej patrí „účinná ochrana pred všetkými formami zneužívania, obťažovania a násilia (Článok 5)“ a „spravodlivé podmienky zamestnania a slušné životné podmienky (Článok 6)“. Pracovníci v domácnosti musia byť tiež „informovaní o svojich podmienkach zamestnania ľahko zrozumiteľným spôsobom, najlepšie prostredníctvom písomnej zmluvy (Článok 7)“. Ďalej by sa k nim malo pristupovať rovnako ako k akýmkoľvek iným pracovníkom, čo sa týka „normálneho pracovného času, náhrady nadčasov, doby určenej na denný a týždenný odpočinok, platenej dovolenky raz za rok (Článok 10)“, pravidelného vyplácania mzdy (Článok 12), „práva na bezpečné a zdravé pracovné prostredie (Článok 13)“. Podľa dohovoru by mali mať domáci pracovníci, ktorí bývajú priamo v domácnostiach zabezpečené isté štandardy, ako „slušné životné podmienky, ktoré rešpektujú súkromie pracovníka (Článok 6)“, slobodu rozhodnutia nad tým, či budú alebo nebudú bývať v domácnosti svojho zamestnávateľa (Článok 9), „žiadna povinnosť zostať v domácnosti alebo s jej členmi počas doby odpočinku alebo dovolenky (Článok 9), právo mať v držbe svoje identifikačné a cestovné dokumenty (Článok 9)“. Mali by mať tiež pracovnú zmluvu, ktorá bude platiť v krajine, kde je práca vykonávaná, a to pred vycestovaním do tejto krajiny (Článok 8). Zároveň by pracovníci mali byť ochránení pred násilnými praktikami agentúr poskytujúcich prácu (Článok 15), ktoré by im mali poskytovať užitočné a pravdivé informácie.. Vysielajúce a prijímajúce krajiny by mali medzi sebou spolupracovať, aby sa účinne uplatňovali ustanovenia *Dohovoru o domácich pracovníkoch* (Článok 8). Domácom pracovníkom by mal byť poskytnutý prístup k mechanizmom, kde môžu ohlasovať sťažnosti, k súdom a právnym tribunálom (Článok 17). Ich práca v domácnostiach by mala byť kontrolovaná príslušnými orgánmi bez porušovania súkromia členov domácností (Článok 17).²⁴¹ Krajiny v ktorých problematika práv a ochrany domácich pracovníčok a pracovníkov rezonuje (Bahrajn, Kuvajt, Katar, Omán, SAE, Saudská Arábia), sa nachádzajú na zozname krajín, ktoré tento dohovor dodnes neratifikovali.²⁴²

²⁴¹ ILO, “C189 - Domestic Workers Convention.”; ILO, *Convention No. 189*.

²⁴² Neratifikovali ho ani Irak a Libanon, ktoré tiež zlyhávajú v ochrane zahraničných pracovníčok v domácnostiach. Vysielajúce krajiny, medzi nimi Bangladéš, Etiópia, Ghana, Indonézia, Nepál, Nigéria, Pakistan, Srí Lanka, Uganda dohovor tiež neratifikovali. Vid’.: ILO, “C189 - Domestic Workers Convention, 2011 (No. 189),” ILO, https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11310:0::NO:11310:P11310_INSTRUMENT_ID:2551460:NO (navštívené 21.6.2021).

Aj napriek snahe medzinárodných organizácií, bojovať za práva a ochranu domácich pracovníčok, vidíme v celom migračnom systéme len malé zmeny. Je dokázateľné, že domáce pracovníčky môžu byť vykorisťované v celom migračnom procese. V nasledujúcej záverečnej kapitole uvidíme, že s najväčšou mierou vykorisťovania, obchodovania s ľuďmi a nútenou prácou sa stretávajú v krajinách určenia.

5. Súčasná situácia zahraničných pracovníčok v domácnostiach Zálivu

Všetky doteraz uvedené informácie podporujú hlavnú hypotézu a argument, s ktorým v práci pracujem. Tým je, že dočasné migrantky, ktoré prichádzajú do Zálivu za prácou ako pracovníčky do domácností, sa s najväčšou pravdepodobnosťou nachádzajú v situácii, ktorú je v mnohých prípadoch možné označiť za moderné otroctvo. Na základe reálnych svedectiev domácich pracovníčok o ich skúsenostiach s prácou v Zálive spolu s použitím relevantných definícií uvedených v prvých dvoch kapitolách, sa pokúsim konkrétnejšie poukázať na to, čo všetko je možné v ich prípade považovať za moderné otroctvo alebo jeho prvky. Nasledujúca kapitola sa bližšie zameriava na vykorisťovanie a konkrétne formy moderného otroctva v pracovných podmienkach domácich pracovníčok.

5.1 Pracovné podmienky „moderných otrokých“

Medzinárodné ľudsko-právne organizácie roky upozorňujú na zlé pracovné podmienky a porušovanie práv domácich pracovníčok v Zálive. Ich správy väčšinou prinášajú rovnaké výsledky, kde Záliv už tradične obsadzuje spodné priečky vo vykorisťovaní, nútenej práci a obchodovaní s ľuďmi. Opakujú sa dookola rovnaké problémy - katastrofálne životné podmienky a pracovné vzťahy, konfiškácia pasov, nedostatok dokumentácie, zmena zamestnania, zadržovanie plátov a pod.²⁴³ Je dobre známe, že sú porušované platné zákony, medzinárodné aj dvojstranné dohody.²⁴⁴ Osud každej domácej pracovníčky závisí do veľkej miery na jej sponzorovi, čím je možné zdôvodniť rôzne

²⁴³ Begum, „Gulf States‘ Slow March.“;

Begum, „Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected.“;

Gardner, Pessoa, Diop, al-Ghanim, Trung and Harkness, „A Portrait of Low-Income Migrants,“ 8-9.;

Trafficking in Persons Report, United States of America Department of State (2007), 29, 60, 130-131, 163-164, 172-173, 176-178, 203-204.;

„Building Towers, Cheating Workers: Exploitation of Migrant Construction Workers in the United Arab Emirates,“ *HRW*, 11.11.2006, <https://www.hrw.org/report/2006/11/11/building-towers-cheating-workers/exploitation-migrant-construction-workers-united> (navštívené 12.7.2020).;

„Building a Better World Cup: Protecting Migrant Workers in Qatar Ahead of FIFA 2022,“ *HRW*, 12.6.2012, <https://www.hrw.org/report/2012/06/12/building-better-world-cup/protecting-migrant-workers-qatar-ahead-fifa-2022> (navštívené 12.7.2020);

HRW, „*The Island of Happiness*“, (USA: HRW, 2009).;

HRW, *For a Better Life: Migrant Worker Abuse in Bahrain and the Government Reform Agenda*, (USA: HRW, 2012).;

HRW, „Slow Reform.“

²⁴⁴ Silvery, Parreñas, „Precarity Chains,“ 8-9.

pracovné podmienky, v ktorých domáce pracovníčky pracujú a žijú. Táto variácia je podľa mnohých priamym dôsledkom systému *kafāla*.²⁴⁵

Domáce pracovníčky sa vďaka možnosti sponzorovania ich zamestnávateľom alebo po novom agentúrou pôsobiacou v Zálive, ktorá predáva ich pracovnú silu, môžu stretnúť s moderným otroctvom, buď to zo strany svojho zamestnávateľa-sponzora alebo zo strany agentov v agentúre, ktorá im zabezpečuje sponzorstvo. Rashida z Tanzánie, ktorej sponzorstvo poskytovala pracovná agentúra v SAE, sa niekoľkokrát vrátila do agentúry naspäť, pretože sa zamestnávateľovi omrzela alebo nemohla znášať skľučujúce pracovné podmienky a či bola nútená spať v sklade a dostávala veľmi malé porcie jedla. Jedna rodina jej dávala len dva krajce chleba ráno a večer, čo jej malo stačiť na celý deň. Navyše jej počas tejto doby nič neplatili. Podmienky v agentúre popisuje nasledovne: „*Ked' som pricestovala do Dubaja, bola tam veľká kancelária [v náborovej agentúre] a bolo tam veľa žien, akoby na predaj, pretože [potenciálni zamestnávatelia] si chodili vyberať, ktorú chcú. Hovorili nám [pracovníci náborovej agentúry]: „Vstaň!“ a oni [potenciálni zamestnávatelia] sa na teba pozerú zhora nadol a potom povedia: „Nie, nechcem. Ukážte mi inú.“*“²⁴⁶ Mnoho z domácich pracovníčok, ktoré sponzoroval ich zamestnávateľ sa k pracovným podmienkam v ich domácnostiach vyjadrujú podobne: „*Robia si s nami všetko, čo chcú. Zaobchádzajú s nami ako s ich vlastným majetkom, akoby tomu bolo v časoch otroctva.*“²⁴⁷

Domáce pracovníčky sa v domácnostiach na dennom poriadku pasujú s fyzickým zneužívaním, ktoré by sa v určitých prípadoch dalo označiť za týranie alebo mučenie. Zamestnávatelia svoje pracovníčky bijú, fackajú, hádžu po nich predmety. Po Marii z Filipín mala jej katarská zamestnávateľka hádzať koberec alebo iné predmety, ktoré jej práve prišli pod ruku.²⁴⁸ Arti z Indonézie zamestnaná v SAE uviedla: „*[Sponzor] mi dal facku, buchol mi hlavu o stenu a potom na mňa napľul. Bil ma káblom na chrbte a priložil mi nôž k tvári.*“²⁴⁹ Objavujú sa aj spovede, v ktorých pracovníčky uvádzajú, že za svoje „chyby“ pri práci boli pálené alebo rezané na tvári a iných častiach tela. „*Naliali mi horúci olej na ruky a zviazali ma*“, hovorila vo videu na Facebooku plačúca pracovníčka v Saudskej Arábii

²⁴⁵ Longva, „Keep Migrant Workers in Check,“ 21.

²⁴⁶ Begum, „Gulf States' Slow March.“

²⁴⁷ Eteteverein, „Nightmare in Dreamland – Housemaids in Dubai,“ *YouTube* video, 4:50, 25.1.2011, <https://www.youtube.com/watch?v=NgPnsid4r5s&list=PLLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=1&t=1s> (navštívené 1.6.2021).

²⁴⁸ Frozen Flare, „Runaway Filipino Maids.“

²⁴⁹ HRW, „*I Already Bought You*“: *Abuse and Exploitation of Female Migrant Domestic Workers in the United Arab Emirates*, (USA: HRW, 2014), 32.

z Bangladéša.²⁵⁰ Latike z Bangladéša mal zamestnávateľ v SAE odstrihnúť vlasy a popáliť jej chodidlá horúcou vodou.²⁵¹ Filipínka Jeany Alfiter pracujúca v SAE, popisuje traumatizujúcu udalosť, ktorá sa jej prihodila: „*Matka môjho zamestnávateľa bola vonku sušiť datle na slnku. Kričala na mňa: „Pod' sem!“ Chcela, aby som jej pomohla sušiť datle. „Žehlím oblečenie,“ odpovedala som. Povedala som jej, že prídem hneď ako budem hotová. „Prečo stále žehliš oblečenie?“ Odpovedala som, že možno žehlička nebola je dostatočne teplá. „Ukáž mi,“ povedala. Schmatla žehličku a pritlačila mi ju na rameno. Povedala: „Tu máš, je to horúce? Je to dostatočne horúce?“ Vykrikla som od bolesti.*“²⁵²

Z času na čas sa v médiách objavia naozaj zarážajúce prípady ťažkého ublíženia na zdraví s dlhodobými následkami. Domácej pracovníčke indického pôvodu mala v Rijáde pani, pre ktorú pracovala údajne odrezat' ruku pri jej pokuse o útek z domácnosti. Pokúšala sa utiecť cez okno za použitia svojich šiat ako lana, no jej zamestnankyňa ju prichytila, odsekla jej ruku od ramena a nechala spadnúť z tretieho poschodia.²⁵³ Táto správa rozhodne nie je ojedinelá. V roku 2010 domáca pracovníčka zo Srí Lanky pracujúca pre saudskoarabskú rodinu uviedla, že jej zamestnávateľ pribil až päť centimetrov dlhé kince do tela ako formu trestu.²⁵⁴ Neskôr v roku 2010 na verejnosť vyšiel prípad indonézskej domácej pracovníčky v Medine, ktorú zamestnávateľka zbila, nožnicami porezala a žehličkou popálila tvár a telo.²⁵⁵ V roku 2014 matka zamestnávateľky filipínskej domácej pracovníčky jej popálila telo vriacou vodou v Rijáde, pretože podľa nej nevarila kávu dostatočne rýchlo. Pomoc jej bola poskytnutá až po tom, čo jej sesternica zverejnila fotky závažného popálenia na sociálnej sieti.²⁵⁶

Vyššie uvedené prípady sú, ale stále medzi tými šťastnejšími, pretože neskončili smrťou domácich pracovníčok. V roku 2014 palestínsky manželský pár zamestnávajúci etiópsku domácu pracovníčku v Abú Zabí umučil k smrti a spálil jej telo použitím

²⁵⁰ Middle East Eye, „Maid ‘abused’ by Saudi Family,“ *YouTube* video, 2:28, 6.11.2019, <https://www.youtube.com/watch?v=UIsrA8EWQng&list=PLLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=26&t=2s> (navštívené 2.6.2021).

²⁵¹ Begum, „Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected.“

²⁵² HRW, „Domestic Workers Trapped, Exploited and Abused.“

²⁵³ „India Woman’s Arm cut off by Employer in Saudi Arabia,“ *BBC News*, 9.10.2015,

<https://www.bbc.com/news/world-asia-india-34483504> (navštívené 12.6.2021).;

Rothna Begum, „Gulf States Fail to Protect Domestic Workers From Serious Violence,“ *HRW*, 16.10.2015,

<https://www.hrw.org/news/2015/10/16/gulf-states-fail-protect-domestic-workers-serious-violence>

(navštívené 12.6.2021).

²⁵⁴ „Nails removed from „tortured“ Sri Lankan Maid,“ *BBC News*, 27.8.2010,

<https://www.bbc.com/news/world-south-asia-11109726> (navštívené 12.6.2021).

²⁵⁵ Caryle Murphy, „Judge reverses Finding that Saudi Woman stabbed and burnt Indonesian Maid,“

4.4.2011, <https://www.thenationalnews.com/world/asia/judge-reverses-finding-that-saudi-woman-stabbed-and-burnt-indonesian-maid-1.432993> (navštívené 12.6.2021).

²⁵⁶ Salma Abdelaziz, Schams Elwazer, „Cousin tells of Filipino Maid’s horrific Burns,“ *CCN World*,

23.5.2014, <https://edition.cnn.com/2014/05/22/world/meast/saudi-filipino-maid/> (navštívené 12.6.2021).

chemikálií, aby znemožnil identifikáciu jej tela. Potom ju mali zabaliť do bielej látky a naložiť do kufra svojho auta s cieľom zahrabať ju v púšti.²⁵⁷ V roku 2018 bolo v kuvajtskom uzamknutom byte v mrazničke nájdené telo filipínskej domácej pracovníčky, ktorú zabil manželský pár (manžel z Libanonu a manželka zo Sýrie).²⁵⁸ V roku 2019 bola do kuvajtskej nemocnice privedená na smrť dobytá a sexuálne zneužitá filipínska domáca pracovníčka.²⁵⁹

Popri fyzických útokoch je bežné aj psychologické a verbálne zneužívanie, a vyhrážanie sa, ktoré má nenávratné dopady na psychické zdravie domácich pracovníčok. Pracovníčky častokrát spomínajú, že boli oslovované prívlastkami ako „pracovníčka“, „zvíera“, „pes“, „idiot.“²⁶⁰ Marina Sarno z Filipín spomína, že jej zamestnávateľ v SAE hovoril, že si s ňou môžu robiť čo chcú a tiež ju môžu ľahko hocikedy zabiť, pretože ju u nich nikto nevidel a je ďaleko od svojej rodiny.²⁶¹ „*Mysleli si o mne, že som špinavá. Nemysleli si o mne, že som človek. Viem to, pretože sa so mnou nikdy nerozprávali, akoby som bola človek a nemali vôbec žiadne spôsoby*“, zverila sa Farah z Indonézie, ktorá pracovala v SAE.²⁶² „*Moja madam, kedykoľvek som urobila nejakú chybu, tak na mňa kričala, hovorila zlé slová, napríklad akože všetky Filipínky sú opice*“, pokračovala Filipínka Maria, ktorá pracovala v Katare a od svojho zamestnávateľa utiekla.²⁶³

Bývalé domáce pracovníčky uvádzajú, že traumy, ktoré prežili nie je ľahké prekonať. „*Zotavovanie sa z emočného a mentálneho zneužívania je veľmi ťažké. Nezávisí na tom koľkokrát zabudnem, vždy sa mi to v mysli objaví*“, zverila sa Filipínka Maria po príchode z Kataru.²⁶⁴ Psychologička Charmaine Van Zyl z Kanadského lekárskeho centra potvrdzuje, že majorita z pracovníčok je počas výkonu práce aj po návrate domov nešťastná. Priznáva, že pracovníčky trpia spánkovou depriváciou, pracujú dlhé hodiny, varia pre celé rodiny a starajú sa o všetky ich deti, nie sú platené dobre alebo vôbec, čelia fyzickému, psychickému a sexuálnemu násiliu. Rodiny na nich kričia a nerešpektujú ich, čo zvyšuje ich hladiny stresu, pretože mnoho pracovníčok, hlavne z Ázie pochádza z veľmi jemných kultúr.

²⁵⁷ Haneen Dajani, „Husband and Wife accused of Torturing and Killing their Ethiopian Maid, Abu Dhabi Court hears,“ *UAE News*, 8.7.2018, <https://www.thenationalnews.com/uae/husband-and-wife-accused-of-torturing-and-killing-their-ethiopian-maid-abu-dhabi-court-hears-1.581824> (navštívené 12.6.2021).

²⁵⁸ „Body of Filipina maid found inside freezer in Kuwait.“;

Bard Wilkinson, „Couple sentenced to Death.“

²⁵⁹ Ramadan Al Sherbihi, „Another Filipina Maid.“

²⁶⁰ HRW, „*I Already Bought You*“, 35.

²⁶¹ HRW, „Domestic Workers Trapped, Exploited and Abused.“

²⁶² HRW, „*I Already Bought You*“, 35.

²⁶³ Frozen Flare, „Runaway Filipino Maids.“

²⁶⁴ BBC News, „My Life as a Modern Day Slave - BBC News,“ *YouTube* video, 2:48, 3.1.2018, <https://www.youtube.com/watch?v=59KGc6UyAw&list=PLLeL4V5oM3yNrhFi12Bylqjo0wMt-Whfzy&index=4> (navštívené 2.6.2021).

Pri namáhavej práci výrazne schudnú, čo nemusí byť spôsobené zvýšeným pohybom pri upratovaní starostlivosti o deti, nedostatkom jedla alebo podvýživou, ale aj stresom a nedostatkom spánku. Niekedy o sebe pochybujú a naozaj si nie sú isté, či nerobia niečo zle ony, keď sa im dostáva takého zaobchádzania, či majú naozaj rovnaké práva ako ostatní, či nie je naozaj v poriadku, že k nim takto pristupujú. Je pre nich potom nesmierne ťažké vrátiť sa domov a starať sa o vlastnú rodinu, vychovávať svoje deti. Trpia rôznymi traumami, posttraumatickými syndrómami, úzkosťami, depresiami zo všetkého čomu museli čeliť.²⁶⁵ Jej tvrdenia potvrdzuje svojimi slovami Asma z Tanzánie, ktorá pracovala v Ománe: „*Ked' som sa vrátila naspäť [domov], modlili sa za mňa [moja rodina], no ja som nebol tak mentálne stabilná ako predtým.*“²⁶⁶

Zo strany mužských členov domácnosti alebo mužov, ktorí do domácnosti prichádzajú, čelia domáce pracovníčky sexuálnemu obťažovaniu a násiliu. „*Zvykol chodiť do mojej izby a sadat' si blízko mňa. Zoblíkal sa a hovoril: „Chcem sa s tebou milovať“*“, priznala Asma z Tanzánie, ktorá pracovala v Ománe, pre zamestnávateľa, ktorý ju obťažoval.²⁶⁷ Faiza z Tanzánie, ktorá tiež pracovala v Ománe má podobné skúsenosti so svojím zamestnávateľom, ktorý ju nabádal k sexuálnemu styku vždy, keď zostali sami v dome.²⁶⁸ Niektoré z poškodených o správaní svojich zamestnávateľov povedali ich manželkám, no tie im neverili, čo je aj prípad Zahry z Indonézie pracujúcej v SAE²⁶⁹ alebo konanie svojich synov a či manželov zámerné prehliadali.²⁷⁰ Niektoré pracovníčky ako napríklad Arti z Indonézie, ktorá pracovala v SAE sa stali obeťami znásilnenia.²⁷¹

Oproti vyššie uvedeným príbehom sa nevyplácanie mzdy a zrážky z platov zdajú byť pre domáce pracovníčky oveľa zvládnejšími prekážkami. Tieto zrážky sú pomerne bežnou záležitosťou. Zamestnávatelia ich odôvodňujú odpočtami za vízové poplatky, nedostatočné vykonávanie práce, poistenie, neprítomnosť na pracovisku, zdravotné preukazy a pod.²⁷² Je tiež bežné, že sľubovaný plat alebo plat garantovaný písomnou pracovnou zmluvou nie je vyplácaný.²⁷³ Filipínska pracovníčka Marelle v SAE dostávala zredukovaný plat a keď sa pýtala, kde sú zvyšné peniaze, zamestnávateľka jej vysvetlila, že všetci zamestnávatelia sa

²⁶⁵ Paul Driscoll, „Maids abused in Dubai and Abu Dhabi.“

²⁶⁶ IBTimes UK, „Tanzanian Workers.“

²⁶⁷ Ibid.

²⁶⁸ Ibid.

²⁶⁹ HRW, „*I Already Bought You*“, 35.

²⁷⁰ Eteteverein, „Nightmare in Dreamland.“

²⁷¹ HRW, „*I Already Bought You*“, 33-34.

²⁷² Gardner, Pessoa, Diop, al-Ghanim, Trung and Harkness, „A Portrait of Low-Income Migrants,“ 9-10.; IBTimes UK, „Tanzanian Workers.“

²⁷³ Gardner, „Why do they keep coming?,“ 49-50, 57-58.

zaviažu platiť viac, no nikto toľko neplatí.²⁷⁴ Aj keď im nie je platené sú nútené k nadmernej nepretržitej práci bez prestávok na oddych a času potrebného na nočný odpočinok, pracujú oveľa viac hodín ako bolo pôvodne uvedené v pracovnej zmluve.²⁷⁵ „Zaobchádzali so mnou ako s otrokyňou. Prepracovávali ma. Nemala som čas na oddych. Môj čas na oddych bol len, keď som spala. Chodila som spať o dvanástej a vstávala o štvrté,“ uviedla Maria, Filipínka v Katare, ktorá od svojho zamestnávateľa utiekla.²⁷⁶ Fauzia pracovala v apartmáne cez ramadán, kedy skoro nespala. Bola na nohách 18 hodín nonstop každý deň a pracovala, po štyroch hodinách spánku ju prišli zobudiť, že má znovu pracovať. Keď dokončila prácu v ich dome, poslali ju do ďalšieho domu, aby tam pracovala tam a potom do ďalšieho domu.²⁷⁷

Zadržiavanie pasov je bežnou a veľmi rozšírenou praxou. Zamestnávateľa svoje konanie častokrát ospravedlňujú tým, že chcú predísť tomu, aby ich pracovníčka ušla z krajiny alebo neunikla od svojich zmluvných pracovných povinností. Podľa ich slov je to tak „bezpečnejšie“ a „nevyhnutné.“²⁷⁸ Sondos uviedla: „Ako môžete mať slúžku vo svojom dome, ktorá si môže nechať svoj cestovný pas pri sebe? Ak ujde z a vráti sa naspäť do svojej krajiny, kto mi to nahradí? A čo je ešte horšie, že môže mať deň voľna každý týždeň. ... Chodí von jeden deň do týždňa a pracuje šesť dní, čo jej [domácej pracovníčke] celkovo prinesie štyri dni voľna za mesiac [kedy môže ísť von], a nikto netuší čo sa stane počas týchto štyroch dní, keď má v držbe svoj pas.“²⁷⁹ Rupa z Indie, ktorá 24 rokov pracovala pre ománske rodiny potvrdzuje, že pas má vždy zamestnávateľ.²⁸⁰

Množstvu z domácich pracovníčok boli okrem pasov skonfiškované aj mobilné telefóny, zamedzený prístup k internetu a prísne kontrolovaná ich komunikácia.²⁸¹ Niektorí zamestnávateľa nedovolia baviť sa domácim pracovníčkam medzi sebou v rovnakej domácnosti alebo s ich kolegynami a priateľkami mimo domácnosť. Niektorým boli za

²⁷⁴ HRW, „Domestic Workers Trapped, Exploited and Abused.“

²⁷⁵ Frozen Flare, „Runaway Filipino Maids.“

²⁷⁶ Ibid.

²⁷⁷ Solidarity Center, „Abused as Domestic Worker.“

²⁷⁸ Gardner, Pessoa, Diop, al-Ghanim, Trung and Harkness, „A Portrait of Low-Income Migrants,“ 9.; HRW, „I Already Bought You“, 38-39.

Tiež sa toho obáva Sondos al-Qattān: leannjarrell, „Sondos Al-Qattan Slaving Filipina's w/ Video + Direct Statements | Joanna Demafelis Death,“ *YouTube* video, 26:09, 28.7.2018, <https://www.youtube.com/watch?v=UQKtixpRUV0> (navštívené 21.7.2020).

²⁷⁹ EntertainmentPH, „Sondos Alqattan, Kuwaiti Social Media Star's Degrading Comments About OFW's,“ *YouTube* video, 0:44, 20.7.2018, <https://www.youtube.com/watch?v=K8wBtk9G5Ks&t=0s> (navštívené 21.7.2020).;

Felicity Campbell, „Major Beauty Brand.“

²⁸⁰ HRW, „I Was Sold,“ 16, 30.

²⁸¹ Begum, „Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected.“; HRW, „I Already Bought You“, 40.

nepovolenú komunikáciu strhávané zrážky z platu.²⁸² „*V SAE agentúra berie mobil a dáva ho zamestnávateľovi,*“ uviedla Filipínka Sabina, ktorá sa počas dvoch rokov v SAE nemohla skontaktovať s vlastnou rodinou.²⁸³

Mnoho zo zamestnávateľov, s ktorými Silvery a Parreñas uskutočnili rozhovory, vnímajú autoritu, ktorú majú nad svojimi zamestnankyňami na základe *kafāly*, ako rozšírenie zodpovednosti za ich bezpečnosť a blahobyt. Túto autoritu dokonca používajú na odôvodnenie svojho rozhodnutia odprieť im deň voľna. Niektorí zamestnávatelia sa zas odoprením dňa voľna snažia chrániť ich ženskú česť a zároveň česť rodiny, pre ktorú pracujú. Zamestnávatelia to odôvodňujú tým, že by mimo dom mohli nadväzovať sexuálne styky, ktoré sú vo väčšine z krajín, kde vykonávajú prácu nelegálne mimo manželstvo. Mohli by tak priniesť hanbu svojej domácnosti a v prípade nežiadúceho tehotenstva aj iné nepríjemnosti.²⁸⁴ Sociálne izolovanie domácich pracovníčok, obmedzenie ich slobodného pohybu alebo väznenie na pracovisku je normou.²⁸⁵ „*Nikdy mi nedovolili ísť von. Keď išli von, musela so byť s nimi a keď išli sami, tak ma zamkli v dome*“, uviedla Mito z Filipín.²⁸⁶

Na obmedzovanie slobody pohybu domácej pracovníčky rodinami, je nutné pozrieť sa aj optikou zaužívaných rodových vzorcov fungujúcich naprieč Blízkym východom. Zamestnávatelia od svojej pracovníčky vyžadujú, aby sa prispôbovala miestnym normám a rodovej segregácii. Niektorí zamestnávatelia nedovolia svojej zamestnankyni opustiť dom bez ich dohľadu. Zamestnávatelia sa obávajú nielen nadväzovania sexuálnych kontaktov, ale aj šírenia informácií o pracovných podmienkach a platoch s inými migrantkami. Niektorí zo zamestnávateľov si touto cestou chránia svoje súkromie a boja sa, že by ich pracovníčka mohla šíriť intímne informácie o rodine na verejnosti alebo do domu niekoho cudzieho priviesť.²⁸⁷ Niektorým pracovníckam je, ale povolené vychádzať mimo dom aj bez kontroly, chodiť kam chcú a stretávať sa s kým chcú. Častými miestami ich stretnutí mimo domácnosť sa stávajú kostoly, mešity, modlitebne, obchodné domy a pod.²⁸⁸

Mnohým z pracovníčok bolo zamestnávateľmi zamietnuté poskytovanie adekvátneho jedla a to aj napriek prepracovanosti. Niektoré z nich dostávali len zvyšky od stola po svojich zamestnávateľoch.²⁸⁹ „*Vždy, keď urobili jedlo, nedali mi ho. Musela som*

²⁸² Ibid.

²⁸³ HRW, „*I Already Bought You*“, 40.

²⁸⁴ Silvery, Parreñas, „*Precarity Chains*“, 9.

²⁸⁵ Gardner, „*Why do they keep coming?*“, 42-43.

²⁸⁶ BBC News, „*My Life as a Modern Day Slave*.“

²⁸⁷ Moors, Jureidini, Özbay and Sabban, „*Migrant Domestic Workers*“, 155-157.

²⁸⁸ Ibid., 155-162.

²⁸⁹ Frozen Flare, „*Runaway Filipino Maids*.“;

Begum, „*Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected*.“;

jest' zbytky. Vtedy som veľa plakala a priala som si byť vo svojej krajine, kde by som si mohla dať niečo malé a čerstvé“, sťažovala sa Fauzia Muthoni z Kene na zaobchádzanie v Saudskej Arábii.²⁹⁰ Pracovníčky niekedy nejedia aj celý deň, pretože sú zamestnané množstvom práce, ako uviedla Evelyn z Filipín pracujúca v Ománe.²⁹¹ Niektoré pracovníčky v domácnostiach nemali okrem dôstojného jedla ani dôstojné miesto na odpočinok. Spávali v miestnostiach určených na uskladnenie rôznych vecí, na zemi v kuchyniach alebo v otvorenom priestranstve obývacích izieb²⁹² a ich osobné veci boli uskladnené na nevyhovujúcich miestach.²⁹³

Poskytovanie zdravotnej starostlivosti zo strany zamestnávateľov tiež nie je samozrejmosťou. Mnohé pracovníčky vypovedali, že im ani po ťažkých úrazoch, ktoré si zapríčinili samé alebo im ich spôsobili zamestnávatelia, nebola poskytnutá žiadna zdravotná pomoc ani lieky proti bolesti. Syn jednej zamestnávateľky filipínskej domácej pracovníčky jej naschvál hodil do oka železnú skrutku, následkom čoho začala krváčať a odpadla. Keď sa prebrala, tak sa v dome nachádzala už aj jej pani, ktorá ju odmietla odvieť do nemocnice aj keď nevidela na pravé oko. Na zranenie jej dala jedine ľad.²⁹⁴

Isté domáce pracovníčky sa rovno stali obeťami nútenej práce, kedy boli k práci nútené bez nároku na mzdu v stave pripomínajúcom otroctvo. Ich zamestnávatelia ich odmietli prepustiť aj po dokončení pracovnej zmluvy. „Dokončila som pracovnú zmluvu a opýtala som sa ich, či môžem teraz odísť, a oni povedali nie,“ zverila sa Fauzia Muthoni z Kene, ktorú v Saudskej Arábii nútili k práci.²⁹⁵

Odhladiac od neľahkých pracovných podmienok a vysokého rizika uvrhnutia do stavu nútenej práce, sú domáce pracovníčky v regióne najväčšou skupinou migrantov, s ktorou sa obchoduje za účelom vykorisťovania.²⁹⁶ Niektoré migrantky sa bez svojho vedomia stali obeťami obchodovania s ľuďmi už od samého začiatku pracovného pôsobenia v Zálive. Filipínka Marelle pracujúca svojho času v SAE popisuje presne tento scenár: „Povedala mi [zamestnávateľka]: Vieš, ty si len niečo čo som si kúpila. Kúpila som si ťa, tak sa nastážuj. Nemáš právo sa sťažovať, pretože sme ťa kúpili.“ Jej sedemročná dcéra mi

²⁹⁰ Solidarity Center, „Abused as Domestic Worker.“

²⁹¹ HRW, „I Was Sold,“ 33.

²⁹² Begum, „Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected.“; HRW, „I Already Bought You.“

HRW, „I Was Sold,“ 33.

²⁹³ BBC News, „My Life as a Modern Day Slave.“

²⁹⁴ Paul Driscoll, „Maids abused in Dubai and Abu Dhabi.“

²⁹⁵ Solidarity Center, „Abused as Domestic Worker.“

²⁹⁶ Jureidini, „Trafficking and Contract Migrant Workers,” 142.

prekladala jej arabčinu. Dievča povedalo: *Kúpili sme ťa za 10 000 dirhamov [2 700 USD].*²⁹⁷ Nepálka Kalpana, obeť obchodovania s ľuďmi, bola bez svojho vedomia a súhlasu prevezená do inej krajiny za účelom vykorisťovania jej práce. *„V tom dome v Kuvajte som bola rok. Z dôvodov, ktoré nepoznám ma poslali preč. Vzali ma do miestnej kancelárie agentúry. Nejaká žena si my vyzdvihla ďalší deň. Myslela som si, že ma berie naspäť k môjmu zamestnávateľovi. Dom bol ďaleko, tak som si od tej ženy vypýtala lieky proti vracaniu v aute. Dala mi tri maličké tabletky. Vzala som si ich a nič potom si nevybavujem. Bola som úplne mimo. Nevedela som kam ma zobrali. Neskôr som si všimla značky na uliciach. Bola som v Saudskej Arábii“*, uviedla.²⁹⁸

Cez známe sociálne siete ako Instagram, Facebook, Snapchat, Twitter, WhatsApp,²⁹⁹ reklamy na Google alebo cez voľne stiahnuteľné mobilné aplikácie (napr. kuvajtská aplikácia 4Sale alebo saudská al-Ḥarāğ) je ľahké nakontaktovať sa priamo na obchodníkov s domácimi pracovníčkami. Týmto obchodníkmi sú vo väčšine prípadov priamo zamestnávateľa pracovníčky, ktorí ďalším záujemcom predávajú jej prácu spoločne s ňou. Mnoho z týchto žien netuší, že sa ich fotky spolu s požadovanou sumou objavili v online inzerátoch a týmto spôsobom boli predané ďalej. V Zálive prekvitá niečo, čo by sme mohli nazvať online obchodovaním s domácimi pracovníčkami. Na tento obchod sa podarilo napojiť krytému tímu arabských novinárov z BBC, ktorí sa vydávali za manželský pár hľadajúci pomoc do ich domácnosti. Ozývali sa predávajúcim na ich inzeráty napríklad cez kuvajtskú aplikáciu 4Sale. Jeden z rozhovorov prebiehal nasledovne:

Novinárka: *„Berie dovolenky?“*

Predávajúca: *„Nie, nie, nie. My Kuvajťania im to, úprimne, nedovoľujeme. Sme kriminálnici.“* (tlmený smiech ženy v telefóne)

Novinár: *„A čo sa týka mobilného telefónu?“*

Muž v telefóne: *„Nie, nie. Zabudnite na mobily. Sú to nevzdelaní ľudia. Rozumiete, čo tým myslím?“*

Novinár: *„Takže, nehovorí so svojou rodinou?“*

Muž v telefóne: *„Môžete jej ho [mobil] dať raz za mesiac.“*

Novinár: *„Čo hovorí zákon?“*

²⁹⁷ HRW, „Domestic Workers Trapped, Exploited and Abused.“

²⁹⁸ GAATW IS, „Justice Denied.“

²⁹⁹ Kenza Safi-Eddine, „In Saudi Arabia Domestic Workers are auctioned online,“ *France 24*, 15.3.2018, <https://observers.france24.com/en/20180315-saudi-arabia-domestic-workers-are-auctioned-online> (navštívené 8.7.2020).

Muž: „*Zákon... Nedodržiavame zákony.*“³⁰⁰

Tisícky inzerátov s domácimi pracovníčkami našiel tím z BBC aj na saudskej aplikácii al-Ḥarāḡ. Podarilo sa im stretnúť s niekoľkými predávajúcimi. Jeden z nich sa priznal, že je policajtom, a teda si zo svojej pozície bol určite vedomý nezákonnosti svojho konania. Novinárovi v prestrojení neváhal povedať, že nemá svojej domácej pracovníčke v žiadnom prípade dávať jej pas, pretože je jej sponzorom. Dával mu rady, že je nezodpovedné nechávať jej vlastný pas. Podľa neho ho mal kupujúci (v tomto prípade novinár v prestrojení) schovať.³⁰¹

Tímu sa tiež podarilo odhaliť, že v obchode s domácimi pracovníčkami sa neobchoduje len s dospelými ženami, ale aj s maloletými dievčatami. Obchodníčka sa im pokúšala predat' šestnásťročnú dievča pôvodom z Guiney, čím zároveň porušovala kuvajtský zákon o tom, že ženy môžu ako domáce pracovníčky pracovať až od 21 rokov.³⁰² Tým, že predávajú nedospelé dievča, človeka, ako kus akéhokoľvek iného majetku je nielen porušením kuvajtských zákonov, ale aj hrubé porušenie medzinárodných zákonov o ľudských a pracovných právach, ktoré takéto konanie zakazujú. Urmila Bhoola, špecialistka na súčasné formy otroctva pôsobiaca v Spoločnosti národov, dodáva, že tento prípad predstavuje príklad modernej formy otroctva praktikovanej v 21. storočí. Vyzýva tiež k tomu, aby Google, Apple a Facebook prestali propagovať podobné aplikácie, ktoré poskytujú platformu pre porušovanie zákonov.³⁰³

Prekvitaniu online obchodu s modernými otrokyňami v pozícii domácich pracovníčok pomáha aj systém *kafāla*, o ktorom už bola reč vo štvrtej kapitole. Tento čierny obchod by nemohol fungovať tak dobre bez podpory tohto sponzorského pobyt regulujúceho systému, kedy sa víza a iné práva domácej pracovníčky viažu priamo na jej sponzora-zamestnávateľa. Napriek existencii opatrení, ktoré by mali chrániť domácu pracovníčku, sponzorský systém *kafāla* nedokáže zabrániť tomu, aby si zamestnávateľia-sponzori medzi sebou predávali sponzorstvo pracovníčky, keďže práve oni sú tými, ktorí môžu obnoviť jej víza, a pracovný status, a to bez jej vedomia alebo potrebného súhlasu. Darí sa tak neregulovanému čiernemu trhu, kedy si medzi sebou sponzori cez rôzne, najmä online,

³⁰⁰ BBC News, „Maids for Sale: Silicon Valley’s Online Slave Market - BBC News,“ *YouTube* video, 10:18, 1.11.2019, <https://www.youtube.com/watch?v=Qxz-vmBFXd4> (navštívené 8.7.2020).;

Owen Pinnell, Jess Kelly, „Slave Markets found on Instagram and Other Apps,“ *BBC News Arabic*, 31.10.2019, <https://www.bbc.com/news/technology-50228549> (navštívené 8.7.2020).;

Owen Pinnell, Jess Kelly, „Kuwait moves on Instagram Slave Traders after BBC Investigation,“ *BBC News Arabic*, 1.11.2019, <https://www.bbc.com/news/technology-50266663> (navštívené 8.7.2020).

³⁰¹ BBC News, „Maids for Sale.“

³⁰² *Ibid.*

³⁰³ *Ibid.*

platformy predávajú sponzorstvá medzi sebou.³⁰⁴ V zásade ide o predaj sponzorstva, no zamestnávateľ ľahko získa pocit, že si kupuje priamo pracovníčku ako akúkoľvek inú vec, ktorá mu má slúžiť v domácnosti.³⁰⁵ Zabúda sa pri tom na to, že žena prišla do Zálivu pracovať, a teda obrazne povedané predávať svoju pracovnú silu, nie za úmyslom úplného predaja svojej osoby ako modernej otrokyne.

V reakcii na zverejnenie výsledkov BBC a po kontaktovaní poskytovateľov týchto aplikácií už dnes nie je možné vyhľadávať domáce pracovníčky cez spomínané platformy. Boli vymazané kategórie, ktoré umožňovali filtrovať vyhľadávanie podľa ceny a národnosti pracovníčky.³⁰⁶ Facebook a Instagram stiahli hastagh #maidsforsale (عاملة للتنازل; *‘āmila li-’l-tanāzul*), podľa ktorého sa dali vyhľadávať pracovníčky do domácnosti na predaj. Aj v súčasnosti sa mi aj napriek tomuto fakt, podarilo cez rôzne kľúčové slová v arabčine alebo angličtine (napr. *خادمة منزلية* *hādima manzilīja*, maid, housemaid ; *‘āmila manzilīja* *عاملة منزلية*) dohľadať inzeráty písomnej aj audiovizuálnej povahy ponúkajúce domáce pracovníčky na Instagrame aj Facebooku. Niektoré statusy uverejnené používateľmi v rôznych online skupinách, súkromných a či verejných, sa dopytujú po domácej pracovníčke a iné ich zas ponúkajú. Inzeráty neváhajú nekompromisne uvádzať fotky a osobné údaje ako pracovné povolenie, víza, občianstvo, číslo pasu, dátum narodenia, náboženské vyznanie, dokonca ja váhu, výšku, vek a výzor domácej pracovníčky. Z niektorých inzerátov nie je zrejmé, či ide o predaj pracovníčky a či jej sponzorstva alebo sa má jednať len o inzerciu, ktorá ponúka jej prácu, čím sa jej inzerujúci snažia zohnať zamestnanie. Nepodarilo sa mi nájsť prípad, v ktorom by samotná domáca pracovníčka zverejňovala sama o sebe podobné informácie. Práve naopak, niektoré príspevky pôsobia, akoby o nich ponúkané domáce pracovníčky nemali dopredu žiadnu vedomosť, že budú zverejnené online. Je možné dohľadať početné príspevky s fotkami, ktoré boli zhotovené krátko po príchode do krajiny. Niektoré videá, kde pracovníčky zvyčajne hovoria krátko o sebe – väčšinou spomenú svoje meno, vek, krajinu pôvodu, svoje zručnosti a jazyky, ktoré ovládajú -, zas pôsobia, akoby boli nahrávané samotnými predajcami týchto žien z donútenia. Zarážajúce je, že príspevky tohto charakteru nie je náročné dohľadať z pozície bežného užívateľa sociálnych sietí a počty profilov či skupín, ktoré ponúkajú prácu domácich pracovníčok alebo možno aj ich samotné je v online svete neúrekom.³⁰⁷ Tento fakt

³⁰⁴ Fernandez, „Cheap and disposable?“, 251.

³⁰⁵ BBC News, „Maids for Sale.“

³⁰⁶ BBC News, „Maids for Sale.“

³⁰⁷ Pre osobné údaje viď. napr.: <https://www.facebook.com/Housemaid-qatar-547752845431831/photos/pcb.575356386004810/575349189338863/>; <https://www.facebook.com/Housemaid-qatar->

činí obchod s domácimi pracovníčkami až príliš dostupným pre kohokoľvek, kto do neho chce vstúpiť.

Aj v prípade, že sa poškodzovaná domáca pracovníčka ozve svojmu náborovému agentovi, agentovi v miestnej personálnej agentúre alebo priamo ambasáde, nemá zaručené, že jej bude poskytnutá pomoc alebo dočasný úkryt. Útulkov, ktoré vedia poskytnúť pomoc a podporu zneužívaným domácim pracovníčkam je totižto v Zálive nedostatok a majú len obmedzené kapacity.³⁰⁸ Náborové agentúry pracovníčkam pravidelne odmietajú poskytnúť potrebnú pomoc, nepomôžu im zmeniť zamestnávateľa alebo vrátiť sa domov. Na miesto toho od nich niektorí agenti žiadali peniaze za pomoc alebo za vyplatenie poplatkov za migráciu, vykúpenie sa od sponzora.³⁰⁹

Jednou zo silných zbraní, ktoré môže vytiahnuť zamestnávateľ proti svojej zamestnankyni je obvinenie z úteku. Tieto obvinenia sú vo veľkom zneužívané napríklad v prípadoch, keď sa pracovníčka sťažuje, žiada o zvýšenie platu alebo o vyplatenie platu, ktorý jej nebol vyplatený. Alebo keď sa sponzorovi nechce platiť za obnovenie víz pracovníčky, sú s ňou v domácnosti nespokojní alebo sa na ňu len z rozmaru nahnevajú.³¹⁰ Tieto obvinenia ich automaticky stavajú mimo zákon, pretože kriminalizujú ich vízový status. Sú potom vystavené zadržaniu, vysokým pokutám a vyhosteniu.³¹¹ V prípade Kataru a Saudskej Arábie, kde stále platí povinnosť výstupných povolení sú obvinenia z úteku o to viac zneužívané. Ak je totižto proti domáca pracovníčka obvinená z úteku, nemôže opustiť krajinu. Právne neexistovali žiadne zábrany, ktoré by mohli zabrániť zamestnávateľovi, aby vzniesol obvinenie z úteku. Len pomerne nedávno predstavilo pár krajín Zálivu niekoľko monitorujúcich mechanizmov, ktoré budú vyvodzovať zodpovednosť zamestnávateľa, ak sú

[547752845431831/photos/pcb.575356386004810/575349822672133/](https://www.facebook.com/Housemaid-qatar-547752845431831/photos/pcb.575356386004810/575349822672133/);

[https://www.facebook.com/Housemaid-qatar-](https://www.facebook.com/Housemaid-qatar-547752845431831/photos/a.552382928302156/552383001635482/)

[547752845431831/photos/a.552382928302156/552383001635482/](https://www.facebook.com/Housemaid-qatar-547752845431831/photos/a.552382928302156/552383001635482/);

<https://www.instagram.com/mmws7793/>; <https://www.instagram.com/p/BgvM2-XFf1J/>

Hastagh [عملمة منزلية](https://www.instagram.com/explore/tags/%D8%B9%D8%A7%D9%85%D9%84%D8%A9%D9%85%D9%86%D8%B2%D9%84%D9%8A%D8%A9/) # zobrazuje fotky uverejnené profilmi, ktoré boli zhotovené krátko po príchode domácej pracovníčky do krajiny, vid'. napr.:

<https://www.instagram.com/explore/tags/%D8%B9%D8%A7%D9%85%D9%84%D8%A9%D9%85%D9%86%D8%B2%D9%84%D9%8A%D8%A9/>

Video, napr. na odkaze: https://www.instagram.com/p/BhZ8f_PAAOj/

Príklad profilu: https://www.instagram.com/alsawaiad_housemaid/

³⁰⁸ India Today, „Maid Locked Up, Thrashed And Starved By Saudi Employer,“ *YouTube* video, 2:45, 29.10.2015, <https://www.youtube.com/watch?v=xiMtapUTm1Y&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=10> (navštívené 2.6.2021).

³⁰⁹ HRW, „*I Already Bought You*“, 58-61.

³¹⁰ GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 1.“

³¹¹ Ibid.

Begum, „Gulf States' Slow March.“

tieto obvinenia vznesené bez pádneho dôvodu.³¹² Verným príkladom takéhoto konania je aj Latika, ktorá pracovala v Ománe. Po tom, čo si vypýtala peniaze, ju zamestnávateľia zbili a obvinili ju z krádeže.³¹³

Obvinenia svojich pracovníčok zo strany zamestnávateľov z trestnej činnosti môžu slúžiť ako spôsob zakrývania svojej vlastnej trestnej činnosti alebo iných previnení voči svojim pracovníckam. Vyššie vidíme obvinenie z krádeže, no častým je aj obvinenie z mimomanželského pohlavného styku (*zināʿ*). Toto obvinenie môže slúžiť na zakrytie znásilnenia, pretože muži prakticky obvinia svoju zamestnankyňu z toho, že mala pohlavný styk s niekým iným. Môžu za to byť väznené a deportované.³¹⁴

Mnoho z poškodených žien sa svoju situáciu pokúsilo ukončiť útek, ktorý bol v podmienkach, v ktorých sa nachádzali veľmi komplikovaný. Niektoré riskovali svoje životy, keď sa pokúšali vyskočiť alebo zliezť na ulicu z balkónu alebo okna alebo kráčali púšťou v extrémnych teplotách.³¹⁵ Niekedy je to jedinou možnosťou ako sa vymaniť zo zlej situácie, no ak zamestnankyňa opustí svoje zamestnanie bez dovolenia zamestnávateľa, je právne postihovaná.³¹⁶

Kalpane, Nepálke, ktorá bola prevezená z Kuvajtu do Saudskej Arábie sa podarilo utiecť a dostať domov. Svoj komplikovaný útek popísala nasledovne:

„Bolo pre mňa veľmi ťažké utiecť. Saudská Arábia má striktné pravidlá. Muži a ženy sa nemôžu stretávať alebo byť videní spolu. Pár musí byť manžel a manželka. Aj vodiči potrebujú dôkaz, že sú v službe, keď sprevádzajú ženu. Poznala som ženu z Indonézie. Povedala, že mi môže pomôcť utiecť, ale bude to stáť veľa peňazí. Povedala mi, že mi dá dohodnuté miesta [adresy] a kontakty. Dala mi malý mobil a SIM kartu. Zabralo to mesiac naplánovať môj útek, zladiť kontakty, načasovanie a miesta. Je to ťažké pre ženy vyraziť niekde sama. [V ten deň] na mňa kontakt čakal ako bolo naplánované. Mala som na sebe tri vrstvy oblečenia. Hlavné dvere vydávali zvuky, tak som naolejovala pánty. Ukradla som kľúče od tých dverí. Moja indonézska kamarátka mi zavolala o piatej ráno. Telefón bo vo vibračnom móde. Musel to byť pre mňa vtedy deň náhod. Urobila som čaj pre moju zamestnávateľku a pokým ho

³¹² GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 1.“; Babar, „Understanding Labour Migration Policies,“ 43-44.

³¹³ HRW, „*I Was Sold*,“ 19.

³¹⁴ HRW, „*I Already Bought You*“, 63-65.

³¹⁵ Vid' napríklad prípad z Kuvajtu: Rothna Begum, „Ethiopian Worker Survives Fall From Kuwait Building,“ *HRW*, 3.4.2017, <https://www.hrw.org/news/2017/04/03/ethiopian-worker-survives-fall-kuwait-building> (navštívené 22.6.2021).

³¹⁶ GAATW IS, „Understanding the Kafala System – Part 1.“

pila, tak som ušla. Auto čakalo ako bolo naplánované. Bolo blízko ramadánu. Bolo tam veľa ľudí na ceste do Namaz a videli nás. Snažili sa nás zastaviť, no vodič kričal, že som jeho slúžka. Vodič nezastavil. Nespanikáril. Pridali sme, no nejakí ľudia nás nasledovali. Zmenili sme pruhy a stratili ich. Boli sme opatrní a snažili sme sa vyhnúť kontrolným stanoviskám. Dorazili sme na [Nepálsku ambasádu v Rijáde] po 17 hodinách. Bola som slabá a mala som závraty, keď sme sa dostali k bránam ambasády. Bola som pred kolapsom, no nepustili by ma dovnútra. Strážnici odhodili moju tašku. Povedali, že ľudia registrovaní v Kuvajte nemôžu vstúpiť. No úradník zasiahol a pustili ma. Vystúpila som ľahko, ale dosiahnuť vstup do ambasády bolo tak ťažké. Strávila som 11 mesiacov na ambasáde a jeden mesiac vo väzení. Ak započítam ten jeden mesiac čo som strávila vo väzení, tak mi to trvalo 6 rokov vrátiť sa domov.“³¹⁷

Po úspešnom úteku proti domácim pracovníčkam ich zamestnávateľa môžu automaticky vzniesť obvinenie z úteku, čím pracovné migrantky hneď čelia zatknutiu, sankciám a deportácii.³¹⁸ Ženy sa boja zatknutia a umiestnenia do väzenia. Ľudsko-právne organizácie upozorňujú, že sú tam domáce pracovníčky týrané alebo znásilňované a zo svojej pozície nemajú žiadnu možnosť čeliť verziám ich zamestnávateľov. V Dubaji, len tie, ktoré majú platnú spätnú letenku, boli prepustené a mohli odletieť do ich domovských krajín.³¹⁹ Jedna z domácich pracovníčok na úteku v Dubaji rozpovedala príbeh o svojej kamarátke: „Volala mi moja kamarátka z väzenia. Hovorila, že nutne potrebuje letenku domov. Povedala, že väzenkyne sú tam znásilňované. Väzni a väzenkyne sú ubytovaní oddelene. Sú to práve strážnici, ktoré napádajú mladé ženy, hovorila. Sú tam prípady AIDS a iných prenosných chorôb. Všetci sú natlačení pokope. Je to porušovanie medzinárodných zákonov“³²⁰

Niekedy nemusí byť jasné, či ženy riešili svoj stav útekem alebo priamo samovraždou. Prípadov, kedy pracovníčky vyskočili z budovy, v ktorej pracovali totižto nie je málo. Tým, ktorým sa to podarilo bez ujmy utiecť, dostali typicky len zanedbateľnú alebo žiadnu pomoc od svojich náborových agentov alebo iných inštitúcií. Mnoho domácich pracovníčok nevznieslo po úteku žiadne obvinenia voči svojim zamestnávateľom napríklad za zneužívanie alebo nevyplácané platy, pretože vedeli, že proces bude trvať veľmi dlho a za

³¹⁷ GAATW IS, „Justice Denied.“

³¹⁸ Begum, „Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected.“; HRW, „I Already Bought You“, 31-72.

³¹⁹ Eteteverein, „Nightmare in Dreamland.“

³²⁰ Ibid.

ten čas nebudú pracovať, a teda ich rodiny zostanú bez prostriedkov. Svoje mlčanie vymenili za to, že ich zamestnávateľia stiahli obvinenia voči nim, a tak mohli opustiť krajinu a dostať sa domov alebo začať znovu pracovať.³²¹

Do procesu neposkytnutia pomoci alebo znemožnenia prístupu k spravodlivosti sú zapojení náboroví agenti, no aj polícia a súdy. Keď sa poškodené domáce pracovníčky dostanú na policajnú stanicu, častokrát ich tam držia a zavolajú ich zamestnávateľovi. Spoločnými silami sa ich snažia presvedčiť, aby nerobili problémy a vrátili sa do práce. Sľubujú im, že im zaplatia a budú naďalej platiť. Takto ich tam môžu držať kľudne týždne a vytvárať na nich tlak alebo ich inak manipulovať.³²² Súdne konania sú zdĺhavé, a prístup k tlmočníkom a právnikom, aj keď by mal byť zabezpečený, nie je pravidlom. „Už je to dlho. Chcem prípad vziať späť... Teraz... Snažím sa získať svoj plat“, zverila sa Arti z Indonézie pracujúca v SAE.³²³

Domáhanie sa práva a spravodlivosti od náborových agentov po odcestovaní domov do krajiny pôvodu, zlyháva tiež. Kalpana sa snažila svojich práv domáhať nasledovne:

„Snažila som sa vystúpiť proti agentovi hneď ako som sa vrátila domov. Veľa som vytrpela. Nebola som pripravená byť ticho. Povedala som agentovi, že so trpela. Po tom utrpení nemám peniaze. Povedal, že mi dá 600 USD. „Vezmi si ich alebo to nechaj tu!“ Považovala som to za neprijateľné. Mohla som to sa ho pokúsiť dostať do väzenia. Povedal, že nebude vo väzení dlho. Že by zaplatil peniaze a bol by hneď von. Povedal, že nemá čo stratiť, že sa za to nebude hanbiť. Urážlivo mi povedal, že si mám zobrať peniaze, ktoré ponúkal. Išli sme na políciu, no povedali nám, že to nie je žiadny prípad. Nemôžu zaregistrovať prípad. Trvali na dôkaze. Mala som len jeden dokument. Nemala som žiadny dôkaz o tom, že to bol ten agent, ktorý ma poslal [pracovať do zahraničia]. Tí zodpovední odmietali porozumieť mojej nepríjemnej situácii. Hľadala som spravodlivosť, ale tí, ktorí boli zodpovední a systém neurobili nič, aby ma podporili. Čo môžeme robiť, sme len obyčajní ľudia. Obišla som veľa miest hľadajúc spravodlivosť, no nenašla žiadnu. Nakoniec som sa musela vyrovnat so 600 USD.“³²⁴

³²¹ Vid'. napr.: Begum, „Ethiopian Worker Survives Fall From Kuwait Building.“; Mathilde, „Domestic workers in the Philippines.“; Begum, „Gulf States Fail.“

³²² HRW, „I Already Bought You“, 68-70.

³²³ Ibid., 72.

³²⁴ GAATW IS, „Justice Denied.“

Všetky doteraz uvedené spovede boli príkladmi negatívnych pracovných skúseností domácich pracovníčok, ktoré potvrdzujú, že medzi zamestnávateľom a zamestnankyňou funguje asymetria moci, ktorú zamestnávateľa využívajú vo svoj prospech. Svoje zamestnankyne stavajú do situácií vykorisťovania práce. Je tiež zrejmé, že v ich príbehoch sa kumuluje častokrát viac ako len dva ukazovatele nútenej práce (viď. v druhej kapitole), čo poukazuje na to, že ich zamestnávateľa ich držia v nútenej práci. Podľa kritérií, ktoré boli stanovené v druhej kapitole pre obchodovanie s ľuďmi, môžeme dokázať prítomnosť aj tejto formy moderného otroctva v regióne Zálivu.

Niektoré domáce pracovníčky v Zálive, ale popisujú, že sa stretli len s pozitívnymi skúsenosťami a podarilo sa im naplniť ich ambície na migráciu. Afričanka Marie Kimbi vo svojom videu uviedla, že pracovala pre viacgeneračnú rodinu v SAE. Tú rodinu milovala, nikdy sa z ich strany nestretla s diskrimináciou. Mohla byť čokoľvek, čo chcela, navariť si kedy chcela. Jej šéf bol jeden z najmilších ľudí, ktorého stretla. Vždy, keď sa postarala o rodinu, mala čas na relaxáciu a mohla si robiť, čo chcela. Čo sa týkalo chodenia von s rodinou, tak vždy sedeli pri jednom stole spolu s rodinou, nie oddelene. Mali ju radi a brali ju ako súčasť rodiny. Spomína, že ju na narodeniny dokonca prekvapili tortou.³²⁵

³²⁵ Marie Kimbi, „My Experience as a Maid in an Arab Country part 1// mk,“ *YouTube* video, 8:19, 21.3.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=lhkgSid6vo0&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=29> (navštívené 2.6.2021).;

Marie Kimbi, „My Experience as a Maid in an Arab Country Part 2, (My Daily Routine)// mk,“ *YouTube* video, 12:13, 22.3.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=besQELdeur4> (navštívené 2.6.2021).;

Marie Kimbi, „My Experience as a Maid in an Arab Country Part 3, (What They Did to Me)// mk,“ *YouTube* video, 13:01, 23.3.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=pTZ--bSRurM&t=2s> (navštívené 2.6.2021).;

Záver

Cieľom mojej práce bolo priblížiť situáciu zahraničných pracovníčok pracujúcich v domácnostiach v krajinách Zálivu. Podarilo sa mi zistiť, že najmä ženská zahraničná pracovná sila, ktorá je silne motivovaná migrovať do Zálivu, je v Zálive stále žiadaná. Dopyt po domácich pracovníčkach neustáva aj napriek ich neľahkým životným podmienkam, na ktoré nezávisle od seba upozorňuje mnoho medzinárodných organizácií. Uvádzajú, že domáce pracovníčky sú vystavené nevyhovujúcim podmienkam, čo potvrdil aj môj výskum. Čelia fyzickému a psychickému násiliu, mučeniu a týraniu, sexuálnemu obťažovaniu a sexuálnemu násiliu, verbálnemu osočovaniu, hrozbám a vyhrážkam. Sú im zadržované pasy a iné identifikačné doklady, obmedzovaná ich sloboda pohybu, komunikácia s ostatnými pracovníčkami, okolím a rodinou, zakázaný prístup k internetu. Sú väznené na pracovisku a zámerne izolované od väčšinovej spoločnosti bez možnosti integrácie. Stretávajú sa s diskrimináciou. Sú im znižované alebo nevyplácané mzdy, čo porušuje ich pracovné zmluvy, ak boli uzatvorené. Na ich situáciu som sa preto pozrela optikou moderného otroctva.

Pri definovaní moderného otroctva som považovala za nutné vychádzať z domáceho otroctva, ktoré bolo v oblasti prítomné. Zistila som, že moderné otroctvo vychádza priamo z tradičného otroctva tým, že sa prispôbilo pozmeneným podmienkam súčasnosti. Tradičné otroctvo a moderné otroctvo sa na seba v mnohých aspektoch až nápadne podobajú, napr. v nútenej práci, vykorisťovaní, dlhými pracovnými hodinami, kontrolou a neprimeranou mocou nad otrokyňou, či v podriadenom vzťahu otrokyne k svojmu nadriadenému (viď. Tabuľka 1).

Na základe stanovených definícií sa potvrdilo, že väčšina domácich pracovníčok je v krajinách Zálivu vykorisťovaná a nachádza sa v stave moderného otroctva, či už sa jedná o nútenú prácu alebo sú obeťami obchodovania s ľuďmi. Sponzorský systém *kafāla* a nedostatočná ochrana domácich pracovníčok priamo napomáhajú vzniku tejto situácie. Tiež sa ukázalo, že pracovníčky sú ohrozené a vykorisťované nielen v cieľových krajinách, ale naprieč celým migračným procesom – od ich náboru až po umiestnenie.

Bibliografia

Babar, R. Zahra. „Understanding Labour Migration Policies in the Gulf Cooperation Council Countries.“ In S. Irudaya Rajan, Ginu Zacharia Oommen eds. *Asianization of Migrant Workers in the Gulf Countries*. Singapore: Springer, 2020.

Bales, Kevin, Zoe Trodd, Alex Kent Williamson. *Modern Slavery: The Secret World of 27 Million People*. Oxford: Oneworld Publications, 2009.

Brace, Laura. *The Politics of Property: Labour, Freedom and Belonging*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2004.

Brown A.C., Jonathan. *Slavery and Islam*. London: Oneworld Academic, 2019.

Colton, Nora Ann. „The International Political Economy of the Gulf Migration.“ In The Middle East Institute, *Migration and the Gulf*. Washington DC: The Middle East Institute, 2010.

Culbertson, Laura ed. *Slaves and Households in the Near East*. Illinois: Edwards Brothers, 2011.

David, Fiona. „When it Comes to Modern Slavery, do Definitions Matter?.“ *Anti-Trafficking Review* 5 (2015): 150-152.

Davis, C. Robert. *Christian Slaves, Muslim Masters: White Slavery in the Mediterranean, the Barbary Coast, and Italy, 1500-1800*. London: Palgrave Macmillan, 2003.

De Bel-Air, Françoise. „Asian Migration to the Gulf States in the Twenty-first Century.“ In Mehdi Chowdhury, S. Irudaya Rajan eds. *South Asian Migration in the Gulf: Causes and Consequences*. Cham: Springer International Publishing AG/ Palgrave Macmillan, 2018.

Debonneville, Julien. „A ‚Minority‘ on the Move: Boundary Work among Filipina Muslim Migrant Domestic Workers among the Middle East.“ *The Asia Pacific Journal of Anthropology* 20/4 (2019): 344-361.

Esim, Simel and Monica Smith eds. *Gender and Migration in Arab States: The Case of Domestic Workers*. Beirut: Regional Office for Arab States, 2004.

Esim, Simel, Monica Smith eds. *Gender and Migration in Arab States: The Case of Domestic Workers*. Beirut: Regional Office for Arab States, 2004.

Fernandez, Bina. „Cheap and disposable? The Impact of the Global Economic Crisis on the Migration of Ethiopian Women Domestic Work to the Gulf.“ *Gender and Development* 18/2 (2010): 249-262.

Gardner, Andrew, Silvia Pessoa, Abdoulaye Diop, Kaltham al-Ghanim, Kien Le Trung and Laura Harkness. „A Portrait of Low-Income Migrants in Contemporary Qatar.“ *Journal of Arabian Studies* 3.1/6 (2013): 1-17.

Gardner, Andrew. „Gulf Migration and the Family.“ *Journal of Arabian Studies* 1/6 (2011): 3-25.

Gardner, Andrew. „Why do they keep coming? Labor migrants in the Gulf States.“ In Mehran Kamrava, Zahra Babar eds. *Migrant Labor in the Persian Gulf*. London: Hurst and Company, published in collaboration with Georgetown's University's Center for International and Regional studies, School of Foreign Service in Qatar, 2012.

Gordon, Murray. *Slavery in the Arab World*. New York: New Amsterdam Books, 1989.

Hanzlíčková, Helena. „Otroctví v Perském zálivu.“ *Kulturní studia* 1 (2017): 3-30.

Hopper, S. Matthew. *Slaves of One Master: Globalization and Slavery in Arabia in the Age of Empire*. New Haven and London: Yale University Press, 2015.

Hourani, Albert. *A History of the Arab Peoples*. London: Faber and Faber, 2005.

HRW. „*As If I Am Not Human*”: *Abuses against Asian Domestic Workers in Saudi Arabia*. New York: HRW, 2008.

HRW. *“The Island of Happiness.”* USA: HRW, 2009.

HRW. *„I Already Bought You“: Abuse and Exploitation of Female Migrant Domestic Workers in the United Arab Emirates.* USA: HRW, 2014.

HRW. *„I Was Sold:“ Abuse and Exploitation of Migrant Domestic Workers in Oman.* USA: HRW, 2016.

HRW. *For a Better Life: Migrant Worker Abuse in Bahrain and the Government Reform Agenda.* USA: HRW, 2012.

Chammartin, Gloria Moreno-Fontes. *„Women Migrant Workers’ Protection in Arab League States.“* In Simel Esim, Monica Smith eds. *Gender and Migration in Arab States: The Case of Domestic Workers.* Beirut: Regional Office for Arab States, 2004.

ILO, WFF. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Force Marriage.* Geneva: ILO, 2017.

ILO. *Convention No. 189: Decent work for domestic workers.* Geneva: ILO, 2011.

International Labour Office. *Domestic Workers across the World: Global and Regional Statistics and the Extend of Legal Protection.* Geneva: International Labour Office, 2013.

International Trade Union Confederation. *Facilitating Exploitation: A review of Labour Laws for Migrant Domestic Workers in Gulf Cooperation Council Countries.* International Trade Union Confederation, 2017.

IOM. *World Migration Report 2020.* Geneva: IOM, 2019.

Jureidini, Ray. *„Trafficking and Contract Migrant Workers in the Middle East.“* *International Migration* 48/4 (2010): 142-163.

Jureidini, Ray. „Trafficking and Contract Migrant Workers in the Middle East.“ *IOM* 48/4 (2010): 142-163.

Jureidini, Ray. „Women Migrant Domestic Workers in Lebanon.“ In Simel Esim, Monica Smith eds. *Gender and Migration in Arab States: The Case of Domestic Workers*. Beirut: Regional Office for Arab States, 2004.

Kagan, Sophia. *Domestic workers and Employers in the Arab States: Promising practices and innovative models for a productive working relationship – ILO white paper*. Regional Office for Arab States - Beirut: ILO, 2017.

Kapiszewski, Andrzej. *Arab Versus Asian Migrant Workers in the GCC Countries*.“ Paper contributed to the UN Expert Group Meeting on International Migration and Development in the Arab Region: Challenges and Opportunities. Beirut, 2006.

Kaur, Amarjit. „Labour Migration Trends and Policy Challenges in Southeast Asia.“ *Policy and Society* 29/4 (2010): 385-397.

Khan, Azfar, Hélène Harroff-Tavel. „Reforming the Kafala: Challenges and Opportunities in Moving Forward.“ *Asian and Pacific Migration Journal* 20/3-4 (2011): 293-313.

Klein, A. Martin. *Historical Dictionary of Slavery and Abolition Second Edition*. London and New York: Rowman and Littlefield, 2014.

Kokeřov a, Lucie. „Otroctví a jeho novodobé aspekty.“ Diplomov a práca. Praha: Univerzita Karlova, Pr avnick a fakulta, 2016.

Kr ıřov a, Markéta. *Otroctví v Novém sv et e od 15. do 19. stolet ı*. Praha: Nakladatelstv ı Lidové noviny, 2013.

Laiboni, Nkirote. *A Job at Any Cost: Experiences of African Women Migrant Domestic Workers in the Middle East*. GAATW.

Leidl, Patricia ed., *State of World Population 2006: A Passage to Hope – Women and International Migration*. United Nations Publications Fund, 2006.

Lewis, Bernard. *Race and Slavery in the Middle East: An Historical Enquiry*. New York and Oxford: Oxford University Press, 1990.

Longva, Anh Nga. „Keep Migrant Workers in Check: The Kafala System in the Gulf.“ *Middle East Report* 211 (1999): 20-22.

Mahdavi, Pardis. *Crossing the Gulf: Love and Family in Migrant Lives*. Stanford: Stanford University Press, 2016.

Malit, Froilan T. Jr., George S. Naufal. „Asymmetric Information under the Kafala Sponsorship System: Impacts on Foreign Domestic Workers’ Income and Employment Status in the GCC Countries.“ *The Institute for the Study of Labor Discussion Paper* 9941 (2016): 1-26.

Mende, Janne. „The Concept of Modern Slavery: Definition, Critique, and the Human Rights Frame.“ *Human Rights Review* 20/6 (2019): 229-248.

Moors, Annelies, Ray Jureidini, Ferhunde Özbay and Rima Sabban. „Migrant Domestic Workers: A New Public Presence in the Middle East?.“ In Seteney Shami ed. *Publics, Politics and Participation: Locating the Public Sphere in the Middle East and North Africa*. New York: Social Science Research Council, 2009.

Naufal, S. George, Ismail Genc. „Labour Migration in the Gulf Cooperation Council: Past, Present and Future.“ In S. Irudaya Rajan, Ginu Zacharia Oommen eds. *Asianization of Migrant Workers in the Gulf Countries*. Kerala: Springer, 2020.

Naufal, S. George. „Labor Migration and Remittances in the GCC.“ *Labor History* 52/3 (2011): 307-322.

Nicolle, David, Angus McBride. *The Mamluks 1250-1517*. Oprey Publishing, 1993.

Rahman, Anisur. „Migration and Human Rights in the Gulf.“ In The Middle East Institute. *Migration and the Gulf*. Washington DC: The Middle East Institute, 2010.

Rajan, S. Irudaya, Ginu Zacharia Oommen. „Asianization in the Gulf: A Fresh Outlook.“ In S. Irudaya Rajan, Ginu Zacharia Oommen eds. *Asianization of Migrant Workers in the Gulf Countries*. Singapore: Springer, 2020.

Rajan, S. Irudaya. „Demography of the Gulf Region.“ In Mehdi Chowdhury, S. Irudaya Rajan eds. *South Asian Migration in the Gulf: Causes and Consequences*. Cham: Springer International Publishing AG/ Palgrave Macmillan, 2018.

Roper, D. Steven, Lilian A. Barria, „Understanding Variations in Gulf Migration and Labor Practices.“ *Middle East Law and Governance* 6 (2014): 32-52.

Shah, M. Nasra. „Labour Migration from Asian to GCC Countries: Trends, Patterns and Policies.“ *Middle East Law and Governance* 5 (2013): 36-70.

Shah, M. Nasra. „Restrictive Labor Immigration Policies in the Oil-rich Gulf: Effectiveness and Implications for Sending Countries.“ Paper contributed to the UN Expert Group Meeting on International Migration and Development in the Arab Region: Challenges and Opportunities. Beirut, 2006.

Shah, M. Nasra. *Recent Labor Immigration Policies in the Oil-Rich Gulf: How Effective Are They Likely to Be?*. Bangkok: ILO, 2008.

Silvey, Rachel and Rhacel Parreñas. „Precarity Chains: Cycles of Domestic Worker Migration from Southeast Asia to the Middle East.“ *Journal of Ethnic and Migration Studies* (2019): 1-15.

Strecker, David. „Exploitation.“ In Keith Dowding ed. *Encyclopaedia of Power*. Los Angeles: SAGE Publications, 2011.

Toledano, R. Ehud. „An Empire of Many Households: The Case of Ottoman Enslavement.“ In Laura Culbertson ed., *Slaves and Households in the Near East*. Illinois: Edwards Brothers, 2011.

Toledano, R. Ehud. „Slave Dealers, Women, Pregnancy, and Abortion: The Story of a Circassian Slave-Girl in Mid-Nineteenth-Century Cairo.“ *Slavery and Abolition* 2/1 (1980): 53-68.

Trafficking in Persons Report. United States of America Department of State, 2007.

Varia, Nisha. „Sweeping Changes?“ A Review of Recent Reforms on Protections for Migrant Domestic Workers in Asia and the Middle East.” *Canadian Journal of Women and the Law* 23 (2011): 265-287.

WFF. *The Global Slavery Index 2018*. The Minderoo Foundation, 2018.

Winckler, Onn. „Labor Migration to the GCC States: Patterns, Scales, and Policies.“ In The Middle East Institute. *Migration and the Gulf*. Washington DC: The Middle East Institute, 2010.

Internetové zdroje

“Employer keeping your Passport is not Legal so be aware of your Rights.“
DUBAIOFW.COM. Navštívené 7.7.2020. <https://dubaiofw.com/employer-keeps-passport/>.

“Gulf Media Continues to Normalise Abuse of Domestic Workers.” *Migrant-Rights.org*.
26.6.2017. Navštívené 5.7.2020. <https://www.migrant-rights.org/2017/09/gulf-media-continues-to-normalise-abuse-of-domestic-workers/>.

„34/2005 Z.z. Protokol o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi.“ *ASPI*. Navštívené 9.7.2020.
<https://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/59722/1/2/pokyny-c-34-2005-zz-o-podpisani-protokolu-o-prevencii-potlacani-a-trestani-obchodovania-s-ludmi-osobitne-so-zenami-a-detmi-doplnujuceho-dohovor-organizacie-spojnych-narodov-proti-nadnarodnemu-organizovanemu-zlocinu/pokyny-c-34-2005-zz-o-podpisani-protokolu-o->

[prevencii-potlacani-a-trestani-obchodovania-s-ludmi-osobitne-so-zenami-a-detmi-doplnujuceho-dohovor-organizacie-spojonych-narodov-proti-nadnarodnemu-organizovanemu-zlocinu?rem=vykoris%C5%A5ovanie×lice=null](https://www.aspi.sk/products/lawText/1/38869/1/2/sdeleni-c-506-1990-zb-o-doplnujuceho-dohovor-organizacie-spojonych-narodov-proti-nadnarodnemu-organizovanemu-zlocinu?rem=vykoris%C5%A5ovanie×lice=null).

„506/1990 Zb. o Dohovore o nútenej alebo povinnej práci o nútenej práci alebo povinnej práci (č. 29).“ *ASPI*. Navštívené 9.7.2020.

<https://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/38869/1/2/sdeleni-c-506-1990-zb-o-dohovore-o-nutenej-alebo-povinnej-praci-c29/sdeleni-c-506-1990-zb-o-dohovore-o-nutenej-alebo-povinnej-praci-c29>.

„Body of Filipina Maid found inside Freezer in Kuwait.“ *Khaleej Times Kuwait*. 8.2.2018. Navštívené 7.7.2020. <https://www.khaleejtimes.com/region/kuwait/body-of-filipina-maid-found-inside-freezer-in-kuwait>.

„Building a Better World Cup: Protecting Migrant Workers in Qatar Ahead of FIFA 2022.“ *HRW*. 12.6.2012. Navštívené 12.7.2020.

<https://www.hrw.org/report/2012/06/12/building-better-world-cup/protecting-migrant-workers-qatar-ahead-fifa-2022>.

„Building Towers, Cheating Workers: Exploitation of Migrant Construction Workers in the United Arab Emirates.“ *HRW*. 11.11.2006. Navštívené 12.7.2020.

<https://www.hrw.org/report/2006/11/11/building-towers-cheating-workers/exploitation-migrant-construction-workers-united>.

„Global Slavery Index 2018 Findings – Highlights.“ *Walk Free*. Navštívené 6. 7. 2020.

<https://www.globalslaveryindex.org/2018/findings/highlights/>.

„Global Slavery Index 2018 Findings – Regional Analysis – Arab States.“ *Walk Free*.

Navštívené 10.7.2020. <https://www.globalslaveryindex.org/2018/findings/regional-analysis/arab-states/>.

„Gulf States Talk About ‘Abolishing The Kafala’ – But Migrant Worker Exploitation Still Persists.“ *Freedom Collaborative*. 23.3.2021. Navštívené 7.7.2020.

<https://freedomcollaborative.org/newsletter-archive/gulf-states-talk-about-abolishing-the-kafala-but-migrant-worker-exploitation-still-persists>.

„India Woman’s Arm cut off by Employer in Saudi Arabia.“ *BBC News*. 9.10.2015. Navštívené 12.6.2021. <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-34483504>.

„Indian Maids in Gulf Back in Focus as Kerala Woman jumps off Second Floor of Employer’s Home in Oman.“ *Scroll.in*. 9.6.2018. Navštívené 7.7.2020. <https://scroll.in/article/881518/indian-maids-in-gulf-back-in-focus-as-kerala-woman-jumps-off-second-floor-of-employers-home-in-oman>.

„International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families.“ *United Nations Human Rights Office of the High Commissioner*. Navštívené 22.6.2021. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cmw.aspx>.

„International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families.“ *UN Human Rights Office of the Higher Commissioner*. Navštívené 22.6.2021. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cmw.aspx>.

„Kuwait Woman Detained for Filming Maid's Suicide Attempt Without Helping.“ *The Guardian*. 31.3.2017. Navštívené 7.7.2020. <https://www.theguardian.com/world/2017/mar/31/kuwait-woman-arrested-filming-maid-suicide-attempt>.

„Labour Exploitation.“ *National Referral Site for Human Trafficking*. Navštívené 6.7.2020. https://english.wegwijzermensenhandel.nl/Are_you_concerned_about_someone_that_you_know/Labour_exploitation/.

„Nails removed from „tortured“ Sri Lankan Maid.“ *BBC News*. 27.8.2010. Navštívené 12.6.2021. <https://www.bbc.com/news/world-south-asia-11109726>.

„Slavery Convention.“ United Nations Human Rights Office of the Higher Commissioner. Navštívené 6.7.2020.

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SlaveryConvention.aspx>.

„Sri Lankan Maid gives Details of Abuse in Saudi Arabia.“ *Gulf News*. 30.8.2010.

Navštívené 7.7.2020. <https://gulfnews.com/world/gulf/saudi/sri-lankan-maid-gives-details-of-abuse-in-saudi-arabia-1.674259>.

„Status of Ratification Interactive Dashboard.“ *UN Human Rights Office of the Higher Commissioner*. Navštívené 22.6.2021. <https://indicators.ohchr.org/>.

„What is modern slavery?.“ *Anti-Slavery*. Navštívené 6.7.2020.

<https://www.antislavery.org/slavery-today/modern-slavery/>.

Abdelaziz, Salma, Schams Elwazer. „Cousin tells of Filipino Maid’s horrific Burns.“ *CCN World*. 23.5.2014. Navštívené 12.6.2021.

<https://edition.cnn.com/2014/05/22/world/meast/saudi-filipino-maid/>.

Al Sherbihi, Ramadan. „Another Filipina Maid found dead in Kuwait.“ *Gulf News*.

19.5.2019. Navštívené 7.7.2020. <https://gulfnews.com/world/gulf/kuwait/another-filipina-maid-found-dead-in-kuwait-1.64046581>.

Al-Ramahi, Nawal Jamal. „UAE Ministry of Labour: e-contracts will be issued within 48 hours.“ *Gulf News*. 12.7.2014. Navštívené 21.6.2021. <https://gulfnews.com/uae/uae-ministry-of-labour-e-contracts-will-be-issued-within-48-hours-1.1358714>.

Balasubramanian, Svanika. „Across Oceans: The Lives of Migrant Workers in the Middle East.“ *Pulitzer Center*. 3.2.2019. <https://pulitzercenter.org/reporting/across-oceans-lives-migrant-workers-middle-east>.

Begum, Rothna „Ethiopian Worker Survives Fall From Kuwait Building.“ *HRW*. 3.4.2017.

Navštívené 22.6.2021. <https://www.hrw.org/news/2017/04/03/ethiopian-worker-survives-fall-kuwait-building>.

Begum, Rothna. „For Migrant Workers, Shattered Dreams.“ *HRW*. 24.10.2014. Navštívené 24.6.2021. <https://www.hrw.org/news/2014/10/24/migrant-workers-shattered-dreams>.

Begum, Rothna. „For Migrant Workers, Shattered Dreams.“ *HRW*. 24.10.2014. Navštívené 24.6.2021.. <https://opinion.inquirer.net/79541/for-migrant-workers-shattered-dreams>.

Begum, Rothna. „Gulf States Fail to Protect Domestic Workers From Serious Violence.“ *HRW*. 16.10.2015. Navštívené 12.6.2021. <https://www.hrw.org/news/2015/10/16/gulf-states-fail-protect-domestic-workers-serious-violence>.

Begum, Rothna. „Gulf States‘ Slow March Toward Domestic Workers‘ Rights.“ *HRW*. 16.6.2017. Navštívené 22.6.2021. <https://www.hrw.org/news/2017/06/16/gulf-states-slow-march-toward-domestic-workers-rights>.

Begum, Rothna. „Gulf States‘ Slow March Toward Domestic Workers‘ Rights.“ *HRW*. 16.6.2017. Navštívené 22.6.2021. <https://www.equaltimes.org/gulf-states-slow-march-toward?lang=en#.YNHmLDYzZbX>.

Begum, Rothna. „Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected.“ *HRW*. 15.6.2016. Navštívené 22.6.2021. <https://www.hrw.org/news/2016/06/15/migrant-domestic-workers-overworked-and-underprotected>.

Begum, Rothna. „Migrant Domestic Workers: Overworked and Underprotected.“ *HRW*. 15.6.2016. Navštívené 22.6.2021. <https://wafmag.org/2016/06/migrant-domestic-workers-overworked-underprotected/>.

Cambridge Dictionary. s.v. „the Gulf.“ (navštívené 6.7.2020). <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/gulf>.

Campbell, Felicity. „Major Beauty Brand drops Kuwaiti Influencer Sondos Al Qattan, who remains unapologetic over Comments.“ *N Lifestyle*. 24.7.2018. Navštívené 4.7.2020. <https://www.thenationalnews.com/lifestyle/major-beauty-brand-drops-kuwaiti-influencer-sondos-al-qattan-who-remains-unapologetic-over-comments-1.753414>.

Dajani, Haneen. „Husband and Wife accused of Torturing and Killing their Ethiopian Maid, Abu Dhabi Court hears.“ *UAE News*. 8.7.2018. Navštívené 12.6.2021.
<https://www.thenationalnews.com/uae/husband-and-wife-accused-of-torturing-and-killing-their-ethiopian-maid-abu-dhabi-court-hears-1.581824>.

Encyclopaedia Britannica, s.v. „Slave culture.“ Navštívené 22.5.2021.
<https://www.britannica.com/topic/slavery-sociology/Slave-culture>.

Encyclopaedia Britannica, s.v. „slavery.“ Navštívené 8.6.2020.
<https://web.archive.org/web/20070223090720/http://www.britannica.com/blackhistory/article-24156>.

Encyclopedia.com, s.v. „Slavery and Abolition, Middle East.“ *Encyclopedia of Western Colonialism since 1450*. Navštívené 14.4.2021.
<https://www.encyclopedia.com/history/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/slavery-and-abolition-middle-east>.

Gaa. „Služebné v Perském zálivu si stěžují na nerovné podmínky. Diplomaté to mají napravit.“ *Hospodářské noviny*. 22.1.2013. Navštívené 7.7.2020.
<https://byznys.ihned.cz/c1-59169940-persky-zaliv-diplomat-sluzebna>.

Handerson, Simon. „Understanding the Gulf States.“ *The Washington Institute for Near East Policy*. 31.3.2014. Navštívené 6.6.2020. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/understanding-the-gulf-states>.

Hellie, Richard. *Encyclopaedia Britannica*, s.v. „Slavery.“ 24.8.2020. Navštívené 5.7.2020. <https://www.britannica.com/topic/slavery-sociology>.

HRW. „„I Already Bought You“: Abuse and Exploitation of Female Migrant Domestic Workers in the United Arab Emirates.“ *HRW*. 22.10.2014. Navštívené 5.7. 2020.
<https://www.hrw.org/report/2014/10/22/i-already-bought-you/abuse-and-exploitation-female-migrant-domestic-workers>.

HRW. „Slow Reform.“ *HRW*. 27.4.2010. Navštívené 10.7.2020.

<https://www.hrw.org/report/2010/04/27/slow-reform/protection-migrant-domestic-workers-asia-and-middle-east>.

Hudema, Marek. „Práce v Perském zálivu je jako vězení.“ *Hospodářské noviny*. 5.5.2014.

Navštívené 7.7.2020. <https://archiv.ihned.cz/c1-62259590-prace-v-perskem-zalivu-je-jako-vezeni>.

ILO. „C105 - Abolition of Forced Labour Convention, 1957 (No. 105).“ *ILO*. Navštívené 21.6.2021.

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:55:0::NO::P55_TYPE,P55_LANG,P55_DOCUMENT,P55_NODE:CON,en,C105./Document.

ILO. „C189 - Domestic Workers Convention, 2011 (No. 189).“ *ILO*. Navštívené 6.7.2020.

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C189.

ILO. „C189 - Domestic Workers Convention, 2011 (No. 189).“ *ILO*. Navštívené 6.7.2020.

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11310:0::NO:11310_INSTRUMENT_ID:2551460:NO.

ILO. „Member States.“ *ILO*. Navštívené 8.5.2021. <https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/how-the-ilo-works/member-states/lang--en/index.htm>.

Ledbová, Zuzana. „Pracovní migrace do zemí Perského zálivu.“ *e-Polis.cz*

Společenskovední časopis. 7.4.2016. Navštívené 7.7.2020. <http://www.e-polis.cz/clanek/pracovni-migrace-do-zemi-perskeho-zalivu.html>.

Mathilde. „Domestic workers in the Philippines: Mistreatment and Abuse are a Daily Reality.“ *The CAMELEON Association*, 3.11.2015. Navštívené 7.7.2020.

<https://www.cameleon-association.org/2015/11/03/domestic-workers-in-the-philippines-mistreatment-and-abuse-are-a-daily-reality/>.

Murphy, Caryle. „Judge reverses Finding that Saudi Woman stabbed and burnt Indonesian Maid.“ 4.4.2011. Navštívené 12.6.2021.

<https://www.thenationalnews.com/world/asia/judge-reverses-finding-that-saudi-woman-stabbed-and-burnt-indonesian-maid-1.432993>.

Peabody, Sue. *Encyclopedia.com*, s.v. „Slavery and the Slave Trade.“ *Encyclopedia of the Early Modern World*. 23.5.2018. Navštívené 15.4.2021.

<https://www.encyclopedia.com/history/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/slavery-and-slave-trade> navštívené 15.5.2021.

Pinnell, Owen, Jess Kelly. „Kuwait moves on Instagram Slave Traders after BBC Investigation.“ *BBC News Arabic*. 1.11.2019. navštívené 8.7.2020.

<https://www.bbc.com/news/technology-50266663>.

Pinnell, Owen, Jess Kelly. „Slave Markets found on Instagram and Other Apps.“ *BBC News Arabic*. 31.10.2019 Navštívené 8.7.2020. <https://www.bbc.com/news/technology-50228549>.

Reinl, James. „Gulf Arab blue-collar workforce continues to grow: UN.“ *Al-Jazeera English*. 20.12.2018. Navštívené 6.7.2020. <https://www.aljazeera.com/news/2018/12/gulf-arab-blue-collar-workforce-continues-grow-181213053222757.html>.

Rennie, Morgan. „What is Labour Exploitation?.“ *Delta Net International*. 4.9.2018. navštívené 6.7.2020. <https://www.delta-net.com/compliance/modern-slavery/faqs/what-is-labour-exploitation>.

Safi-Eddine, Kenza. „In Saudi Arabia Domestic Workers are auctioned online.“ *France 24*. 15.3.2018. Navštívené 8.7.2020. <https://observers.france24.com/en/20180315-saudi-arabia-domestic-workers-are-auctioned-online>.

Toledano, R. Ehud. *Encyclopedia.com*, s.v. „Slave Trade.“ *Encyclopedia of the Modern Middle East and North Africa*. Navštívené 14.4.2021.

<https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/slave-trade-0>.

UN. „Member States.“ *UN*. Navštívené 8.5.2021. <https://www.un.org/en/about-us/member-states>.

Wilkinson, Bard. „Couple sentenced to Death for Murder of Filipina Maid found in Freezer.“ *CNN World*. 4.4.2018. Navštívené 7.7.2020. <https://edition.cnn.com/2018/04/03/middleeast/kuwait-philippines-maid-murder-sentence-intl/index.html>.

Zelesa, Paul. *Encyclopedia.com*, s.v. „African Diaspora.“ *New Dictionary of the History of Ideas*. Navštívené 15.4.2021. <https://www.encyclopedia.com/history/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/african-diaspora>.

Internetové zdroje – videá

„Qanāat tilfizjūnīja kuwajtīja tascharu min al-‘amāla al-aġnabīja (Kuvajtský televízny kanál zosmiešňuje zahraničnú pracovníčku).“ *Migrant-Rights.org*. 11.9.2013. <https://www.migrant-rights.org/2012/07/kuwait-tv-channel-mocks-migrant-worker-abuse/>.

BBC News. „'My Life as a Modern Day Slave' - BBC News.“ *YouTube* video, 2:48. 3.1.2018. <https://www.youtube.com/watch?v=59KGc6UyjAw&list=PLLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=4>.

BBC News. „Maids for Sale: Silicon Valley’s Online Slave Market - BBC News.“ *YouTube* video, 10:18. 1.11.2019. <https://www.youtube.com/watch?v=Qxz-vmBFXd4>.
Bukra TV. „Musalsal al-muḥtāla al-ḥalaqa 2 (Seriál al-Muḥtāla časť 2).“ *dailymotion* video, 26:43. <https://www.dailymotion.com/video/x6sbfpv>.

Driscoll, Paul. „Maids abused in Dubai and Abu Dhabi, the United Arab Emirates.“ *YouTube* video, 11:24. 31.5.2014. <https://www.youtube.com/watch?v=XV7R1ZhUYdA&list=PLLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=34>.

EntertainmentPH. „Sondos Alqattan, Kuwaiti Social Media Star's Degrading Comments About OFW's.“ *YouTube* video, 0:44. 20.7.2018.

<https://www.youtube.com/watch?v=K8wBtk9G5Ks&t=0s>.

Eteteverein. „Nightmare in Dreamland – Housemaids in Dubai.“ *YouTube* video, 4:50. 25.1.2011.

<https://www.youtube.com/watch?v=NgPnsid4r5s&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=1&t=1s>.

Flare, Frozen, „Runaway Filipino Maids in Qatar.“ *YouTube* video, 6:52. 19.1.2014.

<https://www.youtube.com/watch?v=2RNpzPQWtEc&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=11&t=2s>.

GAATW IS. „Justice Denied - Nepali Migrant Women trafficked to the Middle East.“ *YouTube* video, 29:50. 12.1.2018.

<https://www.youtube.com/watch?v=E23pNsTZlto&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=32&t=3s>.

GAATW IS. „Understanding the Kafala System – Part 1, What is Kafala?.“ *YouTube* video, 9:43. 9.9.2019. <https://www.youtube.com/watch?v=hv70b2ie30k&t=135s>.

GAATW IS. „Understanding the Kafala System – Part 2 Comparing Countries and Possibilities for Advocacy.“ *YouTube* video, 17:08. 9.9.2019.

<https://www.youtube.com/watch?v=EqJ-6H5npYQ&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=5&t=189s>.

GAATW IS. „Understanding the Kafala System – Part 3 – What Information should Migrant Workers receive.“ *YouTube* video, 4:11. 9.9.2019.

<https://www.youtube.com/watch?v=cmMx4QTARE0&t=39s>.

HRW. „Domestic Workers Trapped, Exploited and Abused in the UAE.“ *YouTube* video, 4:57. 23.10.2014.

<https://www.youtube.com/watch?v=NXqHLFngobw&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=18&t=1s>.

HRW. „Tanzania: Migrant Domestic Workers in Oman, UAE Abused.“ *YouTube* video, 4:00. 14.11.2017.

<https://www.youtube.com/watch?v=cfKWr65siHY&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=20&t=20s>.

IBTimes UK. „Tanzanian Workers in Oman and the UAE face Domestic Abuse.“ *YouTube* video, 4:04. 14.11.2017.

https://www.youtube.com/watch?v=K9To_obIzSA&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=19&t=1s.

India Today, „Maid Locked Up, Thrashed And Starved By Saudi Employer,“ *YouTube* video, 2:45. 29.10.2015.

<https://www.youtube.com/watch?v=xiMtapUTm1Y&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=10>.

Kimbi, Marie. „My Experience as a Maid in an Arab Country part 1// mk.“ *YouTube* video, 8:19. 21.3.2020.

<https://www.youtube.com/watch?v=lhkgSid6vo0&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=29>.

Kimbi, Marie. „My Experience as a Maid in an Arab Country Part 2, (My Daily Routine)// mk.“ *YouTube* video, 12:13. 22.3.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=besQELdeur4>.

Kimbi, Marie. „My Experience as a Maid in an Arab Country Part 3, (What They Did to Me)// mk.“ *YouTube* video, 13:01. 23.3.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=pTZ--bSRurM&t=2s>.

Leeannjarrell. „Sondos Al-Qattan Slaving Filipina’s w/ Video + Direct Statements | Joanna Demafelis Death.“ *YouTube* video, 26:09. 28.7.2018.

<https://www.youtube.com/watch?v=UQKtixpRUV0>.

Middle East Eye. „Maid ‘abused’ by Saudi Family.“ *YouTube* video, 2:28. 6.11.2019.
<https://www.youtube.com/watch?v=UlsrA8EWQng&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=26&t=2s>.

Quicktake, Bloomberg. „Ethiopian Women Risk Abuse in Saudi Arabia.“ *YouTube* video, 6:05. 28.1.2013. <https://www.youtube.com/watch?v=ZvuErWmFw3I>.

Solidarity Center. „Abused as Domestic Worker in Saudi Arabia, Fauzia Muthoni Now Aids Women in Kenya.“ *YouTube* video, 17:45. 31.8.2017.
<https://www.youtube.com/watch?v=rGuQh2vgm6o&list=PLeL4V5oM3yNrhFi12By1qjo0wMt-Whfzy&index=22&t=2s>.